

Kent

ESİN KÖYMEN
KORHAN GÜMÜŞ
KÜLTİĞİN KAĞAN AKBULUT
PINAR Y. ASLAN
HAKKI ÖZDAL
ÖNDER ALGEDİK
BAHADIR ÖZGÜR
OKAY DEPREM
AYŞE GÜLKIZI
ÖZGÜR CEREN CAN
ÖZLEM MENGİLİBÖRÜ
TANJU GÜNDÜZALP
GRAND KORÇI
YAŞAR ADANALI
ABBAS KARAKAYA

MART 2019 / SAYI 18

www.gazeteduvar.com.tr

duvardibi

Bu sayıda...

4

Depremde kimde
toplaniyoruz!

12

Uğur Tanyeli: Rant
ekonomisiyle yatay mimari
olmaz

28

1999-2019: Helalleşelim mi?

37

Ne 'dikey' ne 'yatay', mesele
çukur!

47

Kadıköy nasıl mahvoldu?

58

Alkol, kafein ve glikoz
kiskacında Kadıköy

69

Gezi'den İngiltere'ye:
Yağmalanan parklar,
gözbebeği parklar

8

Felaketten ders çıkarmanın zamanı gelmedi
mi?

24

İhmal barışı ve Yeşilyurt Apartmanı

32

Yunanistan'da kundakçı imar barışı mı?

42

İmar barışı: Vatandaşın açığını nereden
yakalarım?

51

Ulus, Anafartalar Çarşısı bize sesleniyor...

62

Ah Beyoğlu, vah Beyoğlu

Selamlar,

Gazete Duvar yayına başladığı günden bu yana sadece enformatik içeriği değil, o içeriklerin daha iyi anlaşılabilmesi için gerekli düşünsel, uzmanlığa dayalı içeriğin üretim ve sunumuna da önem vermeye gayret etti. İnternetin sağladığı hızlı enformasyon ve bilgi akışının yararlarının yanı sıra, bir müddet sonra baş edilmesi zor bir kargaşaya, en özetle aranan şeyin bulunmasını güçleştiren bir entropiye yol açmak gibi zararlı yönleri de olduğu malum. Bu güçlüğü aşabilmek için Duvar Kitap ile başladığımız derlemelere Duvar Dibi ile devam ediyoruz. Başlangıç itibarı ile Gazete Duvar'ın Forum sayfalarında kullanılan metinlerin bir derlemesinden oluşan dergimizin on sekizinci sayısının başlığı 'Kent'

Esin Köymen, Korhan Gümüş, Kültigin Kağan Akbulut, Pınar Y. Aslan, Hakkı Özdal, Önder Algedik, Bahadır Özgür, Okay Deprem, Ayşe Gülkızı, Özgür Ceren Can, Özlem Mengilibörü, Tanju Gündüzalp, Grand Korçi, Yaşar Adanalı, Abbas Karakaya ise 'Kent' dosyamıza katkıda bulunan isimler.

Her zaman dediğimiz gibi: Gayret bizden himmet okurdan... İyi okumalar.

Yayın Tarihi: Mart 2019

Genel Yayın Yönetmeni: Ali Duran Topuz

Yayına Hazırlayan: Cennet Sepetci

AND Gazetecilik ve Yayıncılık, San. ve Tic. A.Ş. adına Yayın Sahibi: Vedat Zencir

İcra Kurulu Başkanı ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ömer Araz

Katkıda Bulunanlar: Esin Köymen, Korhan Gümüş, Kültigin Kağan Akbulut, Pınar Y. Aslan, Hakkı Özdal, Önder Algedik, Bahadır Özgür, Okay Deprem, Ayşe Gülkızı, Özgür Ceren Can, Özlem Mengilibörü, Tanju Gündüzalp, Grand Korçi, Yaşar Adanalı, Abbas Karakaya

Yönetim Yeri: Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad. Nazmi Akbaci İş Merkezi 233-234 Sarıyer/İstanbul Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635

Duvar Dibi Dergi'de yayımlanan yazı, haber ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve link verilmeden iktibas edilemez.

<https://gazeteduvar.com.tr>
info@gazeteduvar.com.tr

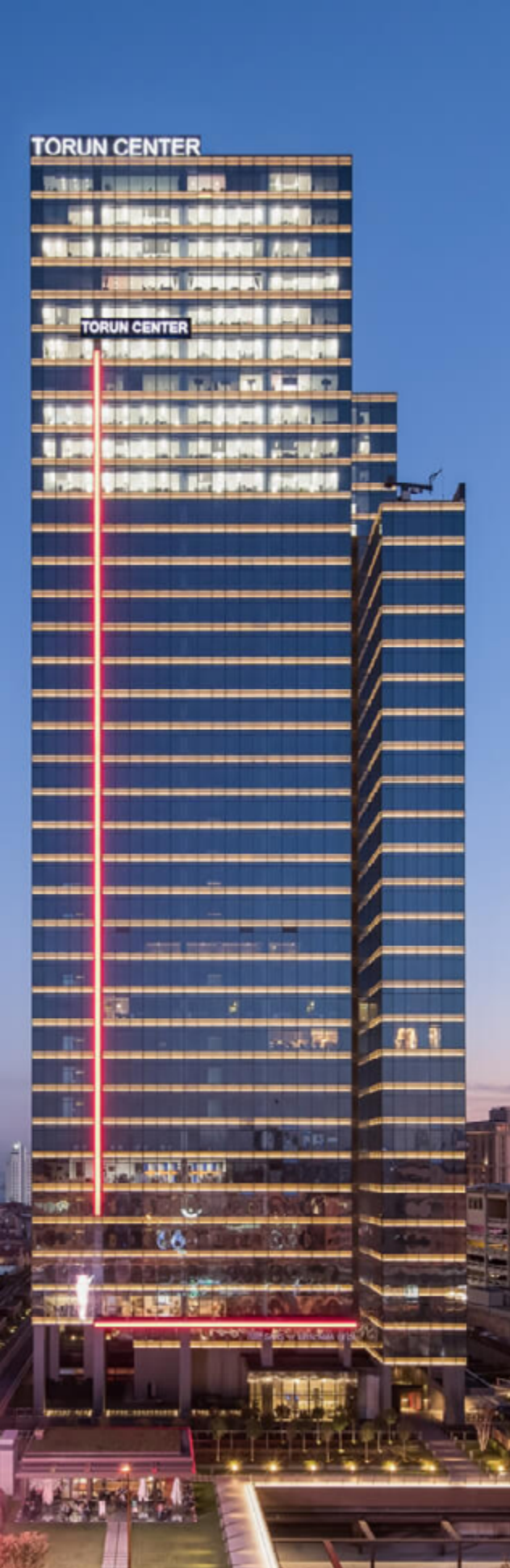
Depremde kimde topluyoruz!

İstanbul'da 470 "Geçici İskân Alanı" ve 562 "Birinci Derecede Acil Ulaşım Yolu" belirlenmişti. Bugün ise 470 afet toplanma alanından geriye 70 civarında alan kaldığı söylenmektedir. Bunların bir kısmının da özel mülkiyet olduğu düşünülürse durumun vahameti ortadadır. Peki ne oldu diğer alanlara?

13 MART 2019

ESİN KÖYMEN

17 Ağustos 1999 Marmara depreminin üzerinden 20 yıl geçti. Peki o günden beri kentlerimiz depreme daha hazırlıklı hale getirilebildi mi; yoksa daha da kötü bir durumda mıyız? Asıl soru bu.

Depremden sonraki 20 yıl içinde olan bitene, kentleşme politikalarına, imar mevzuatında yapılan değişikliklere bakarak bu soruları yanıtlayabiliriz.

Diğer yandan deprem sonrası yaşananları, kurtarma çalışmalarını, sorumluları ya da sorumlu ilan edilenleri de unutmamalıyım.

Depremden hemen ardından sıkça konuşulan afet toplanma alanları da son derece önemli bir konu.

Sağlıklı ve planlı kentleşme politikalarına yapılan vurgu, kentlerin afetlere karşı hazırlıklı hale getirilebilmesi için toplanan vergiler vs.

Depremden ardından İstanbul'daki yapılarla ilgili pek çok konu gündeme geldi. Binaların yapımında kullanılan deniz kumu, inşaat demirlerinin özellikleri, vs.

Hayatını kaybeden vatandaşlarımız, yaralananlar, yakınlarını kaybedenlerin yaşadıkları psikolojik sorunlar ve elbette çocukların bu afetten nasıl etkilendikleri ortadayken, sorumlu olarak gösterilen teknik elemanlar ve bir de müteahhidin ismi kaldı aklımızda.

İstanbul ölçeğinde tüm bu veriler ışığında değerlendirmeleri yaparsak 1999 depreminden sonra, kentlerde deprem toplanma alanları ile afet anında ulaşımı sağlayacak güzergâhlar tespit edilmişti. Örneğin İstanbul'da 470 "Geçici İskân Alanı" ve 562 "Birinci Derecede Acil Ulaşım Yolu" belirlenmişti. Bugün ise 470 afet toplanma alanından geriye 70 civarında alan kaldığı söylenmektedir. Bunların bir kısmının da özel mülkiyet olduğu düşünülürse durumun vahameti ortadadır.

Peki ne oldu diğer alanlara?

Birkaç örnek verelim:

Torun Center, Anthill, Starcity Outlet Center, Zaman gazetesi binası, Ağaoğlu My City, Meydan AVM, Onaltı Dokuz, Ora AVM, Forum İstanbul, Kiptaş Ünalın, DAP Royal Center, TOKİ Avrupa Konutları, Capacity AVM, Çınar Olimpia Park Sitesi, Selenium Plaza gibi birçok yer acil eylem planında deprem toplanma alanı olarak açıklanmıştı.

6 | duvardibi

İstanbul'da, afet toplanma alanlarını yapılaşmaya açarak tüketmek, olası bir deprem sonrasında ortaya çıkacak olumsuzlukların etkisinin çok daha fazla hissedilmesine sebep olacaktır.

Diğer yandan yaşanan ekonomik krizleri aşmanın yöntemi olarak sürekli teşvik edilen inşaat sektöründe, planlama ve hatta yapı denetim sisteminin bile sağlıklı işletilemediği bir gerçektir.

Sektörün önünde engel olarak görülen her türlü mevzuat büyük bir hızla değiştirilmiştir. Marmara kıyılarında büyük çaplı dolgu alanları yapıp (Maltepe, Yenikapı) bu alanlar miting ve rekreasyon alanları olarak düzenlenmiştir. Depremden hemen sonra kentsel dönüşüm-kentsel yenileme alanları ve riskli alanlar olarak ilan edilen mahallelerde yapılan rant amaçlı projelerin sonucunda da bu bölgelerde yaşayanların pek çoğu yaşadıkları alanları terk etmek zorunda kalmışlardır.

Yani kent yoksulları kent merkezlerinin dışına itilmiş, rant değeri yüksek kentsel alanlar büyük ölçekli ve son derece lüks konut projelerine ayrılarak bu alanlara yakın yerlerde de AVM'ler kurulmuştur.

İmar mevzuatında yapılan sayısız değişiklik ve neredeyse kişiye özel hale getirilen parçacıl planlama yaklaşımları sonucunda gelinen durum, 20 yıl öncesine göre daha güvenli yaşam alanları yaratmamıştır.

Mayıs 2018 tarihinde imar kanununda yapılan bir değişiklik- le getirilen "İmar Barışı/Affi" düzenlemesi de tüm bu olumsuzluklara bir yenisini daha eklemiştir.

Kaçak yapılara getirilen afla, SİT alanlarında, dere yataklarında, kamu arazileri üzerinde yapılan tüm kaçak yapılar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı hesabına yatırılan bedeller sonucunda verilen belgelerle yasal hale getirilmiştir. Bu durum bir yandan kamusal alanların ve korunması gereken SİT alanlarının talan edilmesinin önünü açarken diğer yandan sağlam olup olmadığına bakılmaksızın tüm kaçak yapılara da yasal bir koruma getirmiştir.

6 Şubat'ta Kartal'da bir bina birden bire çökmüş 21 vatandaşımız hayatını kaybetmiş, 13 vatandaşımız da yaralanmıştı.

Çöken binada iki katın kaçak olduğu ve imar affından yararlandığı bilgisi sonucunda, imar affı süreci toplum tarafından da sorgulanmaya başlanmıştır.

//

Kaçak yapılara getirilen afla, SİT alanlarında, dere yataklarında, kamu arazileri üzerinde yapılan tüm kaçak yapılar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı hesabına yatırılan bedeller sonucunda verilen belgelerle yasal hale getirilmiştir. Bu durum bir yandan kamusal alanların ve korunması gereken SİT alanlarının talan edilmesinin önünü açarken diğer yandan sağlam olup olmadığına bakılmaksızın tüm kaçak yapılara da yasal bir koruma getirmiştir.

Hatayı bireylere yıkarak hiçbir sorumluluk taşımayan yetkililer burada da ne yazık ki aynı şekilde davranmışlardır. 1992 yılında yapı ruhsatı aldığı ve ruhsatlı projesine aykırı olarak sonradan iki kat kaçak eklemeler yapıldığı bilinen yapının çökmesinin sorumluluğu, mimari proje müellifi ve teknik uygulama sorumlusu olan teknik elemanlara yüklenmiştir.

Ne kaçak katların yapımına göz yuman dönemin belediye yetkilileri ne de imar affi düzenlemesiyle tüm bu kaçak yapıları yasal hale getiren bakanlık yetkilileri bu konuda bir sorumluluk üstlendiler.

Peki neler yapmalıyız?

Jeolojik koşulları, aşırı nüfusu, yapı stoku, dolgu alanları, dere yataklarının yerleşime açılması, hızlı ve çarpık kentleşmesi İstanbul'u deprem ve diğer afetler konusunda büyük bir risk altına sokmaktadır.

İstanbul'daki kontrolsüz nüfus artışı ve plansız kentleşme kontrol altına alınmalıdır.

Öncelikle daha fazla can kaybına yol açmadan imar affi düzenlemesi iptal edilmelidir.

İstanbul'daki yapı stoku vakit kaybetmeden gözden geçirilmeli, yıkılma tehlikesi olanlar yıkılmalı, güçlendirilerek kullanımına devam edilebilecek yapılar güçlendirilmelidir.

Bilimsel veriler ışığında; tarihi ve kültürel değerlerimizi koruyan, çevreye duyarlı, yaşanılabilir bir kent için deprem ve diğer doğal afetlerin yol açacağı sonuçlara karşı mevzuat tamamlanmalı, denetim, gözetim ve uygulama sisteminin, taşıdığı sorumluluğu yerine getirmesi sağlanmalıdır.

Felaketten ders çıkarmanın zamanı gelmedi mi?

Deprem olmadan bile binaların kendi kendine çöktüğü bir şehirde, İstanbul'da gelecekte çok büyük bir felaket yaşanacağını hepimiz çok iyi biliyoruz. Bu felaketten sonra muhtemelen hayatta kalanlar başlarına gelenin ne olduğunu anlamaya başlayacaklar.

KORHAN GÜMÜŞ

Kalamış'ta çocukluğumun geçtiği apartmanın yöneticisi beni arıyor: "Size müjde vermek isterim, Korhan Bey, apartman için üniversiteden çürük raporu aldık." Kadıköy'ün merkezinde işyeri sahibi bu kişi bu habere sevineceğimden o kadar emin ki, telefonda bana söylediği ilk cümle bu. Ne söyleyeceğimi şaşırıyorum. Biraz sessiz kalıp, yutkunuyorum ve şöyle cevap veriyorum: "Bir yanlışlık olmalı. Binayı çok iyi bir mimar, Prof. Utarit İzgi tasarlamış. Ayrıca yüksekliği çevresindeki binalardan iki kat az yapılmış. Belki de semtteki en sağlam bina!.." Bu defa yutkunma sırası apartman yöneticisine geliyor ve bana aynen şöyle cevap veriyor: "Anlarsınız ya!" Telefon görüşmemiz böyle sona eriyor.

Bu konuşmadan apartman yöneticisi oyunbozanlık yapacağı-
mı ve başka kat malikleriyle yola devam edebileceğini anlıyor
olmalı. Benzer bir görüşmeyi başka bir yerde, Adalar'da yaşıyo-

//

Deprem olmadan bile binaların kendi kendine çöktüğü bir şehirde, İstanbul'da gelecekte çok büyük bir felaket yaşanacağını hepimiz çok iyi biliyoruz. Bu felaketten sonra muhtemelen hayatta kalanlar başlarına gelenin ne olduğunu anlamaya başlayacaklar. "Olmamış gibi yapacağız." getirilen yayın yasağı sonrası Fox televizyonu haber programı sunucusu Fatih Portakal'ın sözü bu. Bu söz galiba temas etmeye çalıştığımız sorun hakkında bir fikir veriyor: Unutmak, yokmuş gibi yapmak.

//

rum. Eski bir ahşap binayı aldığımda, Belediye Başkan Yardımcısı ısrarla benimle görüşmek istiyor. Söylediği şu: "Projenizi biz yapalım. Öndeki binanın yerine şu kadar daire sığar, arkada büyük bahçeniz var, yandaki parseldeki gibi oraya da bir apartman dikilir. Biz hesabı yaptık, bu parselden 12 daire çıkar." Anlaşılan mülklerin değeri böyle hesaplanıyor, bir koyundan kaç kilo et çıkar misali! Görüşmedeki ısrarının nedenini anlıyorum: SİT alanı ilan edilmiş olan bölgede benim işimi kolaylaştırmak istiyor ve ayrıca neden daha satın alırken benim bu görüşmeyi yapmadığımı merak ediyor. Amacı bana yol göstermek, yardımcı olmak. Sonuç elbette hayal kırıklığı. Benim gibi uyumsuz insanlar da var bu şehirde.

Bilmiyorum bu oyunu daha ne kadar sürdürebileceğiz? Başımıza gelen felaketler acaba bize bir şey söylemiyor mu? Deprem olmadan bile binaların kendi kendine çöktüğü bir şehirde, İstanbul'da gelecekte çok büyük bir felaket yaşanacağını hepimiz çok iyi biliyoruz. Bu felaketten sonra muhtemelen hayatta kalanlar başlarına gelenin ne olduğunu anlamaya başlayacaklar. "Olmamış gibi yapacağız." getirilen yayın yasağı sonrası Fox televizyonu haber programı sunucusu Fatih Portakal'ın sözü bu. Bu söz galiba temas etmeye çalıştığımız sorun hakkında bir fikir veriyor: Unutmak, yokmuş gibi yapmak. Tarih böyle yazacak herhalde: "Evet, bu şehirde yeteri kadar plancı vardı. Yeteri kadar mühendis, mimar vardı, üniversite vardı, yasalar vardı... Hatta inşaat işlerine ayrılan muazzam kaynaklar da vardı. Peki neden böyle bir felaket yaşandı? Ne eksikti?"

Ne eksik? Sorulmayan soru bu. Başka bir örnek vereyim: Şehrin merkezinde, SİT alanı ilan edilen yıllardan beri sürekli planlar hazırlanıyor gibi yapılıyor. 99 depreminden sonra iki yıl süren bir çalışma yaptık. Bu çalışmada SİT alanı ilan edilmiş, çoğunlukla tescilli yapıların bulunduğu bir semtte, binaların özellikle işyerlerinin bulunduğu zemin katlarının üçte ikisinde taşıyıcıların kaldırıldığını tespit ettik. Bu binalarda oturanların, çalışanların çoğunun bu değişikliklerin farkında olmadıklarını, kimin tarafından yapıldığını dahi bilmediklerini fark ettik. Ayrıca binaların neredeyse hepsinde fazladan çıkılmış katlar bulunuyordu. Sokak sokak yerel yöneticiler, uzmanlar, STK'lar, halk ile gerçekleştirdiğimiz mikro bölgeleme çalışmaları ile riskler görünür hale geldi, eylem planları hazırlandı ve gelişmeyi düzenleyen, tepeden bakmayan kararlar alındı. Evet, gönüllü insanlar bu işi başardılar. Peki bu iş için bizim kaynaklarımızı kullanan, burnundan kıl aldırmanın, yakın mesafelere bile yürüyerek değil, makam arabası ile giden, bunun için maaş alan, devasa bütçeler kullanan bu uzmanlar normal hayatlarında ne iş yapıyorlar? Bu yöntem o güne kadar halkı korkutarak rüşvet alan görevlilerin işine gelen bir şey değildi, elbette.

99 depremi sonrası hazırlanıyor gibi yapılan master planlar, risk analizi çalışmaları, kentsel dönüşüm projeleri bu yüzden

//

Bir yer SİT alanı ilan edilirse, yani koruma bölgesi olursa, orada alınacak rüşvetlerin miktarı artıyor. Bir taraftan “şehre ihanet ettik” gibi söylemlerle şikayet ediyormuş gibi yapıyorlar.

bir şeyleri değiştirmek şöyle dursun, tam tersine açılan yarıktan ortaya çıkan gerçekleri maskeleyen için kullanıldı.

İmar Barışı adı verilen oksimoron durum tam da bunun bir göstergesi. Elde edilen kaynağın güya binaların sağlıklılaştırılması için kullanılacağı söyleniyor ama yapı kayıt belgesi için başvuru sahiplerinden alınan paraların nasıl kullanılacağı, kamunun katkısının ne olacağı, başvuru sonrasında neler yapılacağı, sürecin nasıl yapılacağı söylenmiyor. Başvuru sahibi yasa dışı olanı yasallaştırdığını zannediyor, kamu tarafı ise çözüm getirdiğini ve kaynak temin ettiğini düşünüyor. Yalnızca imar afları bile bu imar rejiminin nasıl işlediği hakkında fikir veriyor.

Uzmanlar, “bilim adına” planları hazırlıyorlar. Sanki bilgi kiloyla satın alınabilir bir şeymiş gibi ihale ile planlar, projeler hazırlanıyor. Ya da kamu kurumları, kamu adına ürettikleri bilgileri teknelci ilişkiler içinde bağımsız bilgi üretimi alanlarını kurularak, kamuya satıyorlar. Şehirsel hareketlilikle temas etmedikleri, farklı bilgi üretim biçimlerine açık olmadıkları için kapalı uçlu, asimetric, işaretsizleştirici süreçler içinde kendi ayrıcalıklı konumlarını pekiştiriyorlar. Onların işaretsizleştirdiği şehirlilerin, bu kutsal sembolik alanın dışında kalan insanların planlardan anladıkları şey şu: “Ha onlar mı? Onlar kendi çıkarları için bu işi yapıyorlar!” Bir yer SİT alanı ilan edilirse, yani koruma bölgesi olursa, orada alınacak rüşvetlerin miktarı artıyor. Bir taraftan “şehre ihanet ettik” gibi söylemlerle şikayet ediyormuş gibi yapıyorlar.

Yeşilyurt Apartmanı/Kartal

Yeşilyurt Apartmanı/Kartal

Bilgi dediğimiz şey kutsal bir şey değil, hayatla, başka bilgilerle temas etmesi gereken bir şey. Ama bir seçkincileştirme aracına dönüşünce, bilgi işaretsizleştirici bir işlev görüyor. Bilgi bir toplumsal sınıfın kendi ayrıcalıklarını temsil ettiği bir kamu yararı anlayışı olarak işlev görüyor. Popülizmi motive ediyor, yönetimlerin kural koyma vasfını ortadan kaldırıyor. Temsil edilmeyenleri temsil ediyormuş gibi yapan bir siyaset ekolojisi ortaya çıkıyor. İstanbul'da bilgi dünyevileşmiş, yani yeryüzüne inmiş değil. İstanbul'un planları hazırlanırken yönetimler kendi başlarına hazırladıkları şeyin, temsillerin şehri temsil ettiğine, yani plan olduğuna inanıyorlar.

Oysa eğitimsiz insanlar bile bu durumun farkında. Şehri bir nesne olarak temsil etmek imkansız. Şehir canlı, yaşayan bir şey. Nasıl oluyorsa, şehrin planlarını hazırlıyormuş gibi yapan uzmanlar, yöneticiler bunun farkında değil. Temsil edilmeyenleri temsil ediyormuş gibi yapan herkes öyle. Ama kimin umurunda? Güç sahipleri, sesi çıkabilenler bu hayali ilişki üzerinden kendi ayrıcalıklarını yeniden üretiyorlar ve durumun keyfini sürüyorlar. Bu görme kaybı, onlar için bir eksiklik değil, tam tersine kendi iktidarlarını, ayrıcalıklarını yeniden üretmek için elde ettikleri bir tecrübe.

Eğer alternatifleri sürekli güç ilişkileri içine çeken, ortaya çıkan gerçekleri örtbas eden, güç ve ayrıcalık ilişkilerinden bağımsız filizlenen farklı eylemlilikleri kazıma işlevi gören bu kutsallaştırma pratikleri ile baş etmeyi öğrenebilirsek, yaşam çevrelerini hurdalaştıran bu imar rejimini de, şehirlerin geleceğini de değiştirmenin mümkün olduğuna inanıyorum.

Uğur Tanyeli: Rant ekonomisiyle yatay mimari olmaz

Mimarlık tarihçisi Uğur Tanyeli ile konuştuk. Tanyeli, rant ekonomisi altında yatay mimari tartışmalarının anlamsız olduğunu, düzgün restorasyon yapacak birikimden yoksun olduğumuzu ve binaların artık konuşdurulmaya çalışıldığını anlattı.

SALT Galata'da 26 Ocak – 12 Mart tarihleri arasında gerçekleştirilen 300 Sayı / 27 Yıl / 1 Dergi / Arredamento sergisi vesilesiyle mimarlık tarihçisi Uğur Tanyeli'yle buluştuk. Röportajımızın bu bölümünde güncel mimari tartışmalara eğildik. Yatay mimari tartışmalarından Turgut Cansever'in muhafazakar siyasetle ilişkisine, kentsel dönüşümden mimari üzerinden verilen ideolojik kavgalara kadar birçok soru konuyu açtık.

Güncel politika alanında mimarlık tartışmaları bir türlü bitmiyor. Sizinle de bu vesileyle konuşmak istiyorum. Turgut Cansever üzerine çalışmalarınız var. AKP hükümetinden ve hükümeti destekleyen yayınlardan da Cansever'e çok atıf yapılır. Sizce Cansever'le AKP'nin mimarlık ve inşaat politikaları arasında bir ilişki var mı?

AKP hükümetinin mimari politikalarıyla Turgut Cansever arasında hiçbir ilişki olmadığını söyleyebilirim. Muhafazakar camiada Cansever giderek evliyaya dönüştürüldü. AKP hükümetinin destekçisi ve kuramcısıymış gibi gösterildi, ancak bunun doğru bir tarafının olmadığını belirtebilirim. Cansever'le uzun görüşmeler yapıp hakkında epeyce yazı yazmış biri olarak, görüşlerinin bugünkü Türkiye'nin mimari politikalarıyla örtüştüğü söyleyemem. Mimarideki rant gerçekliğini sövmeyi olumlu bulmayan birisiydi. Tam tersine "Cansever'in temel özelliği rant gerçeğini dikkate almayarak düşünmekti" demiş olsam yanlış bir şey söylemiş olmam.

Mimarlıkta yapılan yatırımların neredeyse tamamı konutun tek yatırım enstrümanı haline geldiği bir ekonomiye işaret ediyor. Burada artık mimarlıktan konuşulur bir durumda olmadığını söyleyebilirim. Konut Türkiye'de ne anlama geliyor derseniz, ki Çin'den sonra galiba en büyük konut üreticisiyiz şu anda. Türkiye'de konut bağlamında en az konuşulan şeylerden biri mimarlıktır. Türkiye'de insanlar paralarının değerini koruyabilmek için konut alırlar. Konut alımı yatırımı garantiye almanın en iyi yoludur. Bankadaki para kurlarla hırpalanabilir ama konutta zarar edilmez. Türkiye de mimarlık tartışmasının reel düzlemdeki anlamı bu.

Cansever'in bu konuyla uzaktan yakından alakası yoktu. Cansever başka bir şey anlatıyordu. Onun dertlerinin bazı ideolojik gerekçeleri bağlamında bugünkü AKP hükümetleriyle benzer olması Cansever'i bugünkü ekonomik sorunların sorumlusu yapmaz, AKP hükümetinin de yandaşı yapmaz bana göre. Bambaşka bir düşüncesi vardı onun.

//

Konut Türkiye'de ne anlama geliyor derseniz, ki Çin'den sonra galiba en büyük konut üreticisiyiz şu anda. Türkiye'de konut bağlamında en az konuşulan şeylerden biri mimarlıktır. Türkiye'de insanlar paralarının değerini koruyabilmek için konut alırlar. Konut alımı yatırımı garantiye almanın en iyi yoludur. Bankadaki para kurlarla hırpalanabilir ama konutta zarar edilmez. Türkiye de mimarlık tartışmasının reel düzlemdeki anlamı bu.

MUHAFAZAKARLAR TURGUT CANSEVER'E İŞ VERMEDİ

Bunu somut olarak nasıl gösterebilirsiniz peki?

Bunu anlamak için yapılacak en iyi şey şudur: Turgut Cansever'in yaptığı binalar hep muhafazakar veya İslamcı olmayanlara yaptığı binalardır. Hiçbir şekilde hiçbir AKP'li belediye ya da merkezi yönetim Cansever'e bina yaptırmadı, itinayla yaptırmadı. Bu bence yeteri kadar açıklar bu durumu. Zaten bir adı, bir kişiliği evliyalştırıyorsanız, her durumda onun adını vermek suretiyle konuşmaya başlıyorsunuz, gerçekte fikirlerden konuşmuyorsunuz, fetişlerden bahsediyorsunuzdur. Bugün geldiğimiz noktada Cansever bir tür fetiş oldu. Kendisi yaşasaydı "beni putlaştırdınız", diyecekti. Gerçekten de muhafazakar kesim tarafından putlaştırıldı.

Görüşleri tartışılmazlığa itildi. Bir görüşü tartışılmazlığa itiyorsanız o görüşü değersizleştirmiş oluyorsunuz demektir. Dolayısıyla şu anda fikirlerinin çoğunun altı oyuldu. Cansever'e yapılacak en büyük iyilik Cansever'i eleştirmektir. Bu herkese yapılacak en büyük iyiliktir. Birisi benim yazdığımı eleştirmiyorsa, sadece Uğur Tanyeli tanrısal doğruları söylüyor diyorsa bu benim övüneceğim bir şey değil. Bana haksızlık yapıyor demektir. Cansever'e de haksızlık yapıyor demektir. Mimar Sinan'a da aynı şekilde. Yani her tür özneyi ve ürününü eleştirel bir gözle ele alırız, almalıyız. Hiçbiri kutsallaştırılmaya uygun değildir. Kutsallaştırıyorsanız düşünceyi tatile gönderiyorsunuz demektir. Kutsallık inancın alanındadır.

Mimar Sinan'ı örnek alıyoruz söylemleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

Onlar için söyleyebileceğim şey gülünç olduklarıdır. Mimar Sinan gibi isimler örnek alınmaz. Eski çağlara ait şeyler diğer çağlara kolay taşınmazlar. Başka koşullarda, başka araçlarla, başka düşünsel araçlarla yapılmış bir şeyi bambaşka koşulların geçerli olduğu bir dünyaya taşıyıp ben beş yüzyıl önce kaldığım yerden devam ediyorum deme imkanımız yok. Sandığımız gibi beş yüz yıl sonra biz yeniden fark ettik kendimizi deyip de aradaki boşluğu hiçe sayarak kendimizi 16'ncı yüzyıla eklemelendiremeyiz. Nasıl ki bugün Kanuni Sultan Süleyman'ın arkasından İkinci Selim'i iktidara getiremiyorsak, Mimar Sinan'ın arkasından da ona eklemenecek birini getiremeyiz. Türkiye bunu görmemekte sürekli direniyor. Bu tavır AKP'yle başlamış bir şey de değil. Türkiye bu tür Mimar Sinan'a eklemeneceğimiz laflarını sürekli söyler.

1890'lardan beri bu tartışmalar var. Sorun şu, 1890'lardan 21'inci yüzyıla kadarki aralıkta yaklaşık 120 yıldır aynı şeyi hala tartışıyorsak vaktimizi heba etmişiz demektir. Bunlar çok kısa tartışmalar olarak kalır ve biterse anlamlıdır. Türki-

//

Mimar Sinan gibi isimler örnek alınmaz. Eski çağlara ait şeyler diğer çağlara kolay taşınmazlar. Başka koşullarda, başka araçlarla, başka düşünsel araçlarla yapılmış bir şeyi bambaşka koşulların geçerli olduğu bir dünyaya taşıyıp ben beş yüzyıl önce kaldığım yerden devam ediyorum deme imkanımız yok. Sandığımız gibi beş yüz yıl sonra biz yeniden fark ettik kendimizi deyip de aradaki boşluğu hiçe sayarak kendimizi 16'ncı yüzyıla eklemelendiremeyiz.

//

ye ölmüş konuları sürekli gündeme getiriyor. Bunların ölmüş olduğunu, gülünç olduğunu söyleyelim. Ama neden hala bunları yapmaya ihtiyaç duyan insanlar bulunduğunu toplum bilimsel açıdan anlamayı deneyebiliriz. Hepsinin gerekçeleri var. Ama öte taraftan bir şeyi 120 yıl tartışıyorsanız bu, vaktinizin 110 yılını gereksiz yere harcamışsınız anlamına gelir.

'FİKİRLERİMİ SAVUNMAYAN İNSANLAR BANA İŞ YAPTIRIYORLAR'

Turgut Cansever'in müşterileri konusunu tekrar açalım. Son dönemine kadar hangi işleri yapmıştı? Müşterileri kimdi? Muhafazakarlar hiç mi iş vermedi?

"Benim fikirlerimi savunmayan insanlar bana iş yaptırıyorlar, benim fikirlerimi savunduğunu iddia edenler ise bana iş yaptırmıyorlar," dediğine tanığım. Sadece ben tanık değilim, bunu çok sık söylerdi gayet yaygın şekilde. Ahmet Erteğün'e ev yapmıştı Bodrum'da. Amerikan Denizaltı Arkeolojisi Enstitüsü'ne iş yapmıştı, Amerikan kökenli bir enstitüdür Bodrum'da. Farkındaysanız bunların hiçbiri muhafazakar kuruluşlar değiller. Cansever'in kıymetini kimler bildi diyorsanız, fikirlerini siyasal düzlemde paylaşmayanlar bildi. İş yapmak için son dönemine kadar uğraştı ve muhafazakar kişi ve kuruluşlar tarafından ona iş verildiğini hatırlamıyorum.

Mimarlık geleneği hakkında sorunlu tartışmalar yapıyoruz, ancak bir yandan da ulusal mimarlık bağlamında tarihsel kökenleri de tartışmak gerekmiyor mu? Genele bakarsak bu tarz tartışmaları gerçekleştirmenin bir anlamı yok mu?

Toplumsal bir olguyu, bir tartışmayı ciddiye almak zorundasınız. Birileri Türkiye'de biz gelenekten koştuk diye endişe ediyorlarsa ki besbelli ediyorlar, onları önemsemek gerekir. Mimarlığımızda geleneğe yeniden eklenmeliyiz, diyenlerin belli ki ciddiye alınabilir bir kayguları var. Ama toplum bilimsel açıdan bunu anlayabiliyor olmanız bunun düşünsel bir marifet oluşturduğu anlamına gelmez. Bu çok aşınmış bir düşünceyi Türkiye'de bir türlü çeşitli gerekçelerle terk edemediğimiz anlamına gelir. Bunu anlayabiliriz, buna saygı da duyabiliriz. Bunu engellemezin yolu da yok. Ama öte taraftan bu konuların çoktan bitmiş olduğunu da görmek durumunda kalırsınız.

"Öyle bir mimarlık yapılsın ki o tam İtalyan mimarlığı olsun," diyen bir güncel İtalyan mimarı ben duymadım. Bu laf 30'lardan sonra söylenen bir laf değil. Hangi Alman bugün kalkar da "Alman mimarlığı yapalım, Alman mimarlığıyla olan son bağlarımız da koştuk", der. Bu 1930'larda söylenen bir laftı. Ama bugün artık söylenmiyor, bitti. Türkiye'deki acıklı durum ise bunun bitme-

//

Birileri Türkiye'de biz gelenekten koştuk diye endişe ediyorlarsa ki besbelli ediyorlar, onları önemsemek gerekir. Mimarlığımızda geleneğe yeniden eklenmeliyiz, diyenlerin belli ki ciddiye alınabilir bir kayguları var. Ama toplum bilimsel açıdan bunu anlayabiliyor olmanız bunun düşünsel bir marifet oluşturduğu anlamına gelmez. Bu çok aşınmış bir düşünceyi Türkiye'de bir türlü çeşitli gerekçelerle terk edemediğimiz anlamına gelir. Bunu anlayabiliriz, buna saygı da duyabiliriz.

//

yişi. Türkiye bu kimlik endişesini, tarihten koştuk endişesini bitirmiyorsa bunu sürekli tartışacaktır. Bunun bitmesi mi gerekir dersenez, evet bitmelidir. Tarihten kopma diye bir şey yok, tarihten kopamazsınız. Tarihsellik musluk değil ki istediğiniz oranda akıtasınız. Siz istediğiniz kadar tarihten kopalım deyin, tarihsel olmaya devam ederiz. Bizi var eden her şey bizden önce var olmuş her şeydir.

Konuştığımız dil tarihsel, inandığımız her şey tarihsel, pabucumuzu bağlayışımız bile tarihsel nitelikte. Sanmayın ki İngilizler gibi bağlıyoruz. Avrupa pantolonu giydiğimizizi de iddia etmek de onlar gibi giyinmiyoruz. Dolayısıyla tarihten kopuş diye bir kavram sadece ideolojik bir endişeye işaret eder. Gerçekliğe işaret etmez. Tarihten kopulmaz. Onlar geleneğini sürdürdü ama biz sürdüremedik diye bir şey olmaz. Japonlar ne kadar kopuyorsa, İtalyanlar ne kadar kopuyorsa biz de o kadar kopuyoruzdur yada kopmuyoruzdur. Sandığımız gibi Japonların yaptığı binalar Japon mimarisi görüntülü değil.

YATAY MİMARİYİ TARTIŞMAK ABESLE İŞTİĞAL

Yakın zamanda yatay/dikey mimari tartışması oldu. Ara sıra mimarlık alanında bu tarz tartışmalar gerçekleşiyor. Bu tartışmalar hakkında neler söylersiniz?

Demirel'in deyişle abesle iştigaldir derim. Yatay mı, dikey mi mimarlık yapacağımızı belirleyen şey kişisel keyfimiz değil, ülkedeki ekonomik koşullar. Şayet arazide bu kadar yüksek spekülasyon varsa, bu kadar yüksek rant üretme çabası varsa yatay mimarlık yapamazsınız. İnsanlar neden iki katlı evlerde oturmuyor? Oturmak istemediklerinden değil. Kimse 25'inci katta oturmak istiyorum demiyor. Ülke şartları yüksek katlarda oturmasını gerektiriyor. Şayet İstanbul'u 2 katlı olarak bugünkü nüfus basıncıyla inşa edecek olursak. Meriç'ten Sakarya'ya kadar İstanbul olur. Hem nüfus tırmanacak hem de 2 katlı binalar olacak! Bu beklenti İstanbul'un özel koşullarında hiç olmaz.

İstanbul iki yarım ada ucunda konumlanıyor. Böyle olunca İstanbul'un yükseleceğini söylemek, yataylaşamayacağını söylemek kehanet falan değil. Ne zaman yataylaşır? Spekülasyon basıncı durur, İstanbul artık nüfus almaz, Türkiye'nin yerleşim coğrafyası biraz daha homojenleşir, o zaman. Ama bu, öngörülebilir bir gelecekte vuku bulacağını söyleyebileceğim bir şey değil. Bir gün mutlaka olacaktır. İstanbul'un ebediyen büyüyeceğini, yükseleceğini söylemiyoruz zaten. Böyle bir yer yok. Nüfus basıncı azalır, ekonomik büyüme durursa talep azalacaktır. İstanbul iki katlı olduğu zaman İstanbul ekonomik açıdan yatırım almıyor demektir. Yatırım almıyorsa İstanbul ekonomik rolünü bugünkü gibi oynamıyordur. Bütün Türkiye İstanbul kadar ekonomik değer üretmiyor. İstanbul tek başına bir Türkiye, bir de geri kalan Türkiye var.

//

İstanbul iki yarım ada ucunda konumlanıyor. Böyle olunca İstanbul'un yükseleceğini söylemek, yataylaşamayacağını söylemek kehanet falan değil. Ne zaman yataylaşır? Spekülasyon basıncı durur, İstanbul artık nüfus almaz, Türkiye'nin yerleşim coğrafyası biraz daha homojenleşir, o zaman. Ama bu, öngörülebilir bir gelecekte vuku bulacağını söyleyebileceğim bir şey değil. Bir gün mutlaka olacaktır.

//

Bu ne demek? Ekonomik açıdan büyüyor demek. Bu, binaların yükselmesi demek. Modern dünyada yayılmayla olmasına imkan yok. Yayılma sanılanın aksine çok masraflı şey. Ama Amerika'da tek katlı binalarla büyüyen şehirler de var. Ancak iki katlı şehirler demek yayılma demektir. Arsa arzının ABD'de olduğu gibi olağanüstü büyük olması demektir. O zaman otoyollardan oluşan bir ağ kurarsanız. Her yer Los Angeles'laşır. O da başka problemler çıkarır. İki katlı binalar olunca Safranbolu olmaz, Kula, Göynük olmaz. Ama İstanbul zaten Los Angeles olamaz. Los Angeles olmak demek, örneğin her evde iki otomobil olsun demek, her tarafın otayol ağı olması demek. Türkiye'deki gelir düzeyiyle Los Angeles yapılamaz. Minibüs kullanıyorsanız, taşımacılıkta hala dolmuş egemense orada kent yükselir. Hepsi birbirleriyle bağlantı.

Peki o zaman iktidar tarafından neden bu tartışmalar açılıyor sizce?

Cevabını bana soruyorsanız bilemem diyeceğim. Herhalde bundan siyasal bir beklentileri var. Bu bir niyet olarak kitlelere iyi geliyor. Hayali bu doğrultuda olan insanlara "gelecekte iki katlı eviniz olacak" demek tatmin edicidir belli ki. Bunun olmayacağı besbelli ama siyasal bir vaat olarak çekici geliyorsa söylenir.

Bir röportajınızda "Türkiye'deki kamusal binalar çok konuşkan olmaya başladı," demişsiniz. Bu tam olarak ne demek? Cumhuriyet'ten bu yana hep böyle değil miydi? Nasıl örnekler verirsiniz?

Türkiye'deki kamusal binalar kimi zaman birer ideolojik ilan tahtası olurlar. Zaman zaman başka ülkelerde de olan şeydir bu. 1900'lerin başında İttihat Terakki'yle başlayan süreçte Erken Cumhuriyet'in bir kesiminde binalar Türk milliyetçiliğinin ilan tahtası gibiydiler. Kemerler, kubbeler vs. Bu bizim milli mimarimizdir biçiminde ifade edilen kamusal mimarlık üretilmeye başlandı o dönemde. Hiç tereddütsüz bu bir konuşkanlıktır.

Son dönemde ne değişti?

Son dönemde de konuşkanlaştırılmaya başlandı. Adliye binalarını kemerli yapmak gibi, kendi milli yerli mimarlığımızı yapalım şeklindeki iddialar... Bunlar mimarlığı konuşkanlaştırmak demek. Çünkü mimarlığı gördüğünüz zaman ondan millilik ve yerlilik okuyacağınız düşünme halidir. Bunu bekliyorsanız binalar konuşsunuz istiyorsunuz demektir. Siz konuşsun istiyorsanız binalar konuşur tabii. Ama binalar gerçekte susarlar. Sadece binalar üzerine konuşanlar konuşur. Bu dünyada dediğim gibi ilk kez icat edilen şey değil. 19'uncu yüzyıldan beri bu konuşkanlık hali dünyanın çeşitli yerlerinde görüldü. Artık dünyanın en azından gelişmiş ülkelerinde binalar konuşmuyor. Japon binaları susuyorlar, İngiliz, Amerikan binaları susuyorlar. Ama Türkiye'de hala konuşsun istiyoruz.

//

Siz konuşsun istiyorsanız binalar konuşur tabii. Ama binalar gerçekte susarlar. Sadece binalar üzerine konuşanlar konuşur. Bu dünyada dediğim gibi ilk kez icat edilen şey değil. 19'uncu yüzyıldan beri bu konuşkanlık hali dünyanın çeşitli yerlerinde görüldü. Artık dünyanın en azından gelişmiş ülkelerinde binalar konuşmuyor. Japon binaları susuyorlar, İngiliz, Amerikan binaları susuyorlar. Ama Türkiye'de hala konuşsun istiyoruz.

//

Ama binalar konuşmaz, vantriloglar gibi insanlar konuşur binalar yerine. Binaları konuşturmaya çalışma çabasının başarılı olduğunu ben görmedim. Bunun başarılı sonuçları olmuyor. Türkiye’de epey örneği yapılmış. Bunlarla vakit geçirmek zaman kaybıdır.

Estergon Kalesi

Konuşkan bina olarak hangi örnekleri verebilirsiniz?

Her siyasal görüşten örnek verilir. Eskişehir’de Batılılaşmacı diyebileceğimiz bir konuşkanlık var. Paris gibi köprüler yapılıyor. Paris gibi bir kentimiz olsun istiyorsunuzdur. Köprüler Paris gibi

Avrupa koksun istiyorsunuz. Ankara’da Keçiören Belediyesi Estergon Kalesi adıyla bir kültür merkezi yaptırmıştı. Osmanlı’nın şanlı geçmişine dair yapıt yaptırmak istiyorlardı. Ankara ile Estergon’un ne alakası var. Estergon Tuna Boyu’nda, Budapeşte’ye yakın bir yer. Ayrıca böyle bir kalesi de yok. Oradaki mesela MHP’li bir belediyeydi. Eskişehir CHP’li. AKP İslami gelenekle doğrudan bağlantılı olduğuna inandığı Osmanlı’ya benzer konuşkanlık istiyor.

Ama binalar konuşmaz, vantriloglar gibi insanlar konuşur binalar yerine. Binaları konuşturmaya çalışma çabasının başarılı olduğunu ben görmedim. Bunun başarılı sonuçları olmuyor. Türkiye’de epey örneği yapılmış. Bunlarla vakit geçirmek zaman kaybıdır. Dünyada mimarlığa ilişkin o kadar ciddi sorunlar var ki. Fiziksel çevrenin çok sorunu var. Boşa emek harcamak bunlar.

Eskişehir’deki, Odunpazarı’ndaki dönüşüm hakkında ne düşünüyorsunuz?

O da aynı şey. Sahte Eskişehir evleri yaptılar. Onların “Eskişehirce” konuşmasını istiyorlar. Orası Eskişehir zaten. Emin olsunlar ki orası ne Şanlıurfa olacak, ne Manhattan olacak. Türkiye’deki bu endişeleri anlamak bana çok zor geliyor. Olmayan bir şeyi olacak diye korkma halini ben anlamıyorum. Her yer asla birbirine benzemiyor. Biraz dikkatli bakarsanız her yer farklı. Şanlıurfa halen Şanlıurfa. Biraz dolaşırsanız tek bir Urfa kimliği de olmadığını görürsünüz. Mardin’in tek bir Mardin kimliği mi var? Ben Mardin’de üç farklı mimarlık, üç farklı Mardin anlatırım. Mardin kentinden bahsediyorum. Mardin Mardin’den çok her yere benzedi, artık kimliklerini kaybetti endişesini anlamlı bulmam. Mardin hala Mardin.

Bu tartışmalar siyasal asabiyetin düştüğü her yerde ortadan kalırlar. Siyasal asabiyet bu kadar yüksekse, binalarla kavga verilir, dille kavga verilir, televizyon ile de kavga verilir. Bütün kültür araçlarıyla kavga verilir. Siyasal asabiyet düşüp ülke normalleşince bunlar biter. Başka bir şey tartışılır. Bir tiyatro eserinin Türk tiyatro eseri olup olmadığını tartışmazsınız. Gerçek bir tiyatro yapıtı mı, onu tartışırsınız. Acaba bu mimarlık Türk mimarlığı mı oldu diye tartışmazsınız. Gerçekten anlamlı mimari sözü olan bir şey ortaya koyup koymadığını tartışırsınız. Türkiye buna ara verdi. Mimarlığı, edebiyatı, sanatı tartışmıyor. Ne diyelim, boşa harcanmış vakitler, ama ne yazık ki toplumsallık böyle bir şey. Sizin onu boşa harcanmış olarak düşünmeniz onun yapılmamasını sağlamaz. Ona yönelik ihtiyaç, asabiyetler çok yoğun olarak her taraftan fişkiriyor.

Son dönemde başarılı bulduğunuz yapılar var mı?

Türkiye'de son yıllarda çok iyi yapılar yapıldı. Emre Arolat'ın Sancaklar Camisi'ni çok önemsediyimi söyleyebilirim. Başarılı bir örnek. Han Tümertekin'in yaptığı pek çok yapının anlamlı güncel örnekler olabileceğini söyleyebilirim. İki tane büyükelçilik inşa ediyor. Birisi Strasbourg'da diğeri Moğolistan'da, önemli yapılar diyebilirim.

Sancaklar Camisi

Yapılı çevre açısından genel olarak bakarsak?

Türkiye'de nitelikli konut yapıları var. Ama genel inşaat furyası içinde küçük bir bölümünün kayda değer olduğunu söyleyebilirim. Burada mimarların hakkını yememek lazım. Türkiye ciddi kaliteli mimarlık üreten bir yer. Bir zaman Türkiye'de bunun endişesini duyabiliyordum, ama şu anda bu söz konusu değil.

Türkiye'nin belli bir bölgesi olarak bakarsak değerli bulduğunuz bir yer var mı?

Türkiye genelinde bölge diyemeyiz. Bir yerde yoğunlaşmazlar başarılı yapılar. Türkiye genelinde dağınık serpilirler. Maslak'a gidin bir sürü gökdelen var. Ama bazıları var ki çöp. Gökdelen

olması bir şeyin iyi ya da kötü olmasını sağlamıyor ki. Yan yana bir tanesi çöp, diğeri gerçekten önemsenabilir bir yapı. Onun için belki de algılamakta zorlanıyoruz. Türkiye’de böyle bir inanç oluştu. Bütün yapılar kayda değer binalardan oluşsun deniliyor. Böyle bir Berlin yok, Manhattan yok, Türkiye yok. İki tane dünya çapında önem taşıyan yapının yanında her yerde berbat sayısız bina vardır.

Ancak Avrupa şehirlerinde farklı bir yapılaşmayı görebiliyoruz?

Avrupadaki şehirlerle karşılaştırmayın. Paris’e gittiğinizde 1860’tan 1900’lara kadarki aralıkta dolaşırsınız. Paris’in dışına çıkmazsınız. Boulevard peripherique denilen çevre yolunun dışına çıkmayız. Hepsi hemen hemen aynı aralıkta yapılmıştır. Paris’te iyi güncel yapı ararsanız İstanbul’daki kadar az bulursunuz.

Peki Paris’e gittiğimizde niçin güzel görünüyor da Eminönü bu kadar kötü?

Paris’tekiler daha bakımlı. Eminönü’ndeki hanlar bölgesinde dolaşırsanız Paris’tekinden daha kötü bir mimari görmezsiniz, sadece daha bakımsızdır. İnsanlar hoyratça davranıyorlar. Herkes iyi olmadığına emin olduğu için canına okumakta çekinmiyor. Paris’te yapamazsınız. Evimin pencerelerini değiştirdim, banyo penceresini büyüttüm deme ihtimaliniz buradakinden küçüktür. Dolayısıyla Türkiye’deki bütün semtler, Nişantaşı’ndan Zeytinburnu’na her yer gecekondulaşma eğilimi içinde yaşar. İçinde yaşadığı çevrenin kötülüğüne herkes emin olunca herkes onu daha da kötü yapmak için uğraşır. Müdahale ediyor, kendince “düzeltiyor”. İyi bir çevrede yaşamak istiyorsanız öncelikle iyi bir çevre sahibi olduğunuza inanmanız gerekiyor. Türkler buna asla inanmazlar.

Son dönemde restorasyon çalışmaları arttı. Kamu tarafından yapılan restorasyonlarda da çok fazla sansasyonla karşılaşıyoruz. Bunların sebepleri nedir? Sorun nereden kaynaklanıyor?

Çok etmen var bu konuda. Mimarlığın cevabının kolay olmadığı gibi korumanınkiler de basit değil. Temel birkaç nedenini söyleyebilirim. Türkiye’deki genel entelektüel ortama bakalım. Tarihsel olan her şeyi Türkler pırıl pırıl görmek istiyor. Türkler bir binayı restore etmeyi yepyeni hale getirmek olarak algılıyorlar. Tarihselliğin temel dinamiğine aykırı bu. Herkes pırıl pırıl tarihi bina istediği zaman tarihi binaların tahribine giden yolu açıyor. Sadece bu bile restorasyon bağlamında bir facia. Türkiye’nin elindeki restorasyon iş gücü, taşçısı, korumacısı gibi elemanların da kısıtlı sayıda olduğunu ve mevcut restorasyon yatırımı için yeterli kalifiyeli eleman olmadığını söylemeye çalışıyorum. O kalitede restorasyon müteahhidi de yok.

Bunları zorladığımız zaman herkes restorasyon yapabiliriz diyor. Bunlar da tahrip edici oluyor. Türkiye kendi kapasitesi konusun-

//

Paris’tekiler daha bakımlı. Eminönü’ndeki hanlar bölgesinde dolaşırsanız Paris’tekinden daha kötü bir mimari görmezsiniz, sadece daha bakımsızdır. İnsanlar hoyratça davranıyorlar. Herkes iyi olmadığına emin olduğu için canına okumakta çekinmiyor. Paris’te yapamazsınız. Evimin pencerelerini değiştirdim, banyo penceresini büyüttüm deme ihtimaliniz buradakinden küçüktür.

//

da gerçekçi kestirimler yapamıyor. Türkiye dünya siyaseti hakkında da doğru kestirimler yapamıyor,restorasyon bağlamında da öyle. Kendi yeri hakkında,kendi çapı hakkında insanın doğru kestirimler yapabiliyor olması gerekiyor.

Emek Sineması'nın olduğu Cerced'Orion binasının dönüşümü, Demirören binasının dönüşümü hakkında ne söylersiniz?

O başka bir mesele. Oradaki demin tartıştığımız spekülâtif basınçla ilgili. Dört katlı küçük, tarihsel bir bina spekülâtif basınç karşılamaz. Böyle bir yerde rant kazancınız olmaz. Binayı yıkar-sınız, sadece cepheyi eskisi gibi bırakır on metrelerce aşağıya bodrum kat inersiniz. Bu restorasyon problemi değil. Böyle bir spekülâtif basınç varsa, sonuçta tarihsel yapınız kalmaz zaten. Elinizde kalanlar camiler ve medreseler olur. Onlara bile hak tanınmıyor. Geri kalanlar ise restorasyon adına spekülâtif basınç nedeniyle hormonlanırlar.

BEN BİLE KENDİ DAİREMİ MÜTEAHHİDE VERDİM

Kentsel dönüşüm üzerinden Sulukule ve Balat gibi bölgelerdeki hareketlilikleri incelediniz daha önce. Ancak Kadıköy, Bağdat caddesi gibi orta sınıfların bölgeleri de artık kentsel dönüşüm içinde. Bunu nasıl okursunuz?

Sulukule başka bir durumdu. Oradakiler zorla atıldılar. Bağdat Caddesi'ndekileri kimse zorla atamaz. Orta sınıfları kimse zorla atamaz. Herkes onlardan oy alıyor. Oy aldıklarınızı bir yerden

//

Dört katlı küçük, tarihsel bir bina spekülâtif basınç karşılamaz. Böyle bir yerde rant kazancınız olmaz. Binayı yıkar-sınız, sadece cepheyi eskisi gibi bırakır on metrelerce aşağıya bodrum kat inersiniz. Bu restorasyon problemi değil. Böyle bir spekülâtif basınç varsa, sonuçta tarihsel yapınız kalmaz zaten.

//

süremezsiniz. Romanları, Tarlabası'ndakileri sürebiliyorsunuz. Bağdat Caddesi'nde olup biten şey şu: Aynı arsaya daha fazla inşaat yapma hakkı tanıdığınız zaman, talep yüksekse, mevcut binalar yıkılıp yeniden yapılıyor. Dönüşüm mü? Evet dönüşüm. 10 yıllık bina kalmadı Bağdat Caddesi civarında. Orada oturanlar veriyor zaten evlerini. Bütün bunları anlatan benimde orada bir dairem vardı, daireyi müteahhide verdim ve daha büyük bir daire aldım. Bu da bir dönüşüm.

Spekülatif basınçla doğrudan ilgisi var bunun. Kimse eski dairem daha iyiydi demez. Bunun bin tane havucu da var. En çok söylenen havuç, senin evin depreme dayanıksızdı, eskiydi. Bunları öne sürünce, bırakın daha büyük daireyi bazı zamanlar mal sahipleri daha da ufak daireye razı olur. Daha yeni diye de sevinirler. Değeri arttı diye düşünürler. Temelde dediğim gibi ekonomik gerçekler var. Nasıl bir ekonomik yapılanma amaçlıyorsanız onun tanımladığı fiziksel çevrede yaşamak zorunda kalırsınız. Onunla ortaya koyduğunuz temel argümanların ya da yapısal kararların dışında sonuçlar bekleyemeyiz. Türkiye'deki durumsa, her seferinde aynı devaları önerip her seferinde farklı sonuçların ortaya çıkmasını beklemektir.

Bu mümkün değil. Aynı teşhisler ve aynı devalarla aynı sonuçları üretirsiniz. Türkiye'de hoş ve çocuksu bir bekleştir bu. Gelecek kuşaklar bununla eğlenecekler. Aynı yöntemlerle aynı sonuçlar elde edilir.

Bir de şunu söylemişsiniz, ilginç geldi bana. Muhalefet ederken hep aynı söylemleri sunuyoruz, kısır döngüye giriyoruz ve iktidarın tartışmamızı istediği şeyleri tartışıyoruz, demiştiniz. Bunu biraz açar mısınız?

Muhalefeti şöyle yapmak istiyoruz: Muhalefet edenler böyle dönüşümler olmasın, diyor. Koşulları ve durumu radikal bir biçimde temelinden tartışmıyorsanız, bunun deminki gibi "iki katlı evler yapalım" demekten bir farkı yok. Bu, ne pratik sonuç üretebilir, ne de o konuyu taze bir biçimde düşünmenize imkan verir. Türkiye'de çoğu zaman verimsiz şekilde tartışılmasının sebebi bu. Hep aynı argümanı sıralıyoruz demem o. Zorlu Holding o binayı oraya yapmasaydı! Hayır yapacaktı. Bu muhalefet değil. Siz arsayı satılığa çıkarıyorsunuz ve oranın arsa değeri çok esaslı bir miktar.

Türkiye'de görülmüş en yüksek arsa bedelini ödedi oraya Zorlu. Yerine iki katlı bahçeli ev yapmayacaktı, bunu baştan anlamamız gerekiyordu. O ödenen para spekülatif etkinlikle kazanç sağlamak için. "Niye o kuleler öyle kalın oldu" iddiaları gülünç olmaya mahkumdur.

O zaman nasıl tartışacağız?

Temel radikal kararlar üretmelisiniz. Spekülatif basıncı düşürmemiz gerekiyor argümanını ortaya koyarsınız. Düşürmek için ekonomik tedbirler üretmeniz gerekir. Başka yatırım enstrümanları önermeniz gerekir. İnsanlar yatırım yapacaksa, sermaye biriktirecekse, ki ülke büyümek zorunda, bunun yöntemlerini söylemek zorundasınız. Bu, işin makro boyutu. Yada doğrudan mimari tartışmalara girersiniz, mikro ölçeğe çekilirsiniz. Ama ikisinin arasında bir yerde, burası bu kadar olmasaydı, kuleler ince daha kısa olsaydı falan, bunlar tartışma değiller. Abesle iştiğal dediğim bu.

Dünyada artık alternatif mimarlık üzerine çalışma yapan gruplar var. İngiltere'deki Assemble örneği, Türkiye'deki Herkes için Mimarlık örneği gibi alternatif örnekler hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bunlar adı üstünde alternatifler. Almanya'da, İngiltere'de her yerde ana damar dışındaki mimarlığı işaret eden örnekler var. Bunlar alternatifi gösterirler. Ama bunlar o biçimde yapmanın yolunu açmazlar. Mevcut yapma yolunun dışında yaşama, barınma imkanlarının var olduğunu ortaya koyarlar. Uyarıcı görevleri vardır bunların. Dünyayı dönüştüren devrimsel rolleri olmaz. Devrimsel rollerin çağı da kapandı zaten. Bunların genellikle sivil toplum görevleri vardır. Başka bir sistem kurmazlar. Sistemin dışında ya da sisteme şu ya da bu şekilde eklenen cepler oluştururlar. Şilide de insanlar yoksullara olağan konutlar dışında alternatif siteler yapıyor, İngiltere'de de.

Ancak bütün İngiltere alternatif şekilde biçimlenmiyor. Bu bize taze düşünme imkanlarına işaret eder. Kapitalist sistem dışında kalan imkanları düşünemediğimiz zamanlarda yeni şeyler düşünme imkanı verirler. O zaman hiç mi düşünmeyeceğiz, hiç mi başka türlü bir dünya kurmayacağız sorusuna cevap ararlar. Almanya'da böyle sayısız grup var. Türkiye'de çok az miktarda. Avrupadan daha çok inşaat yaparız ama grup olarak alternatifler bakımından çok küçük bir miktarla temsil ediliriz. Ama Almanya'da sayısız grup var.

Bundan sonra Arredamento Mimarlık nasıl bir çizgi izleyecek?

Bundan sonraki çizgisi de büyük ölçüde bugüne kadarki gibi devam edecek. Arredamento'nun da bir önceki sorunuza verdiğim yanıtta gibi, ana damar dışında bir cep oluşturmaya çalıştığını söyleyebilirim. İçerik olarak da öyledir. Ayrıca, her sayıda alternatif gruplara yer vermeye çalışırız. Olağan tartışma başlıkları dışındaki alternatif düşüncelere kapı açtığımızı da söyleyebilirim.

İhmal barışı ve Yeşilyurt Apartmanı

Bugün, yıkılan bina özelinde ilk ifade edilebilecek problem, imar barışından faydalanırken yapı sahiplerinin beyanının teknik ve yasal bir belge yerine yeterli görülerek kabul edilmesidir. Oysaki vatandaş beyanı şehircilik ilkeleri, teknik zorunluluklar, mevzuat bakımından bir yeterlilik koyutu oluşturmamaktadır.

Yeşilyurt Apartmanı/Kartal

PINAR Y. ASLAN

“İstanbul Beyoğlu’nda zemininde toprak kayması oluşan dört katlı bina dün tüm Türkiye’nin yüreğini ağzına getirdi. Bina tahliye edilirken, çevredeki apartmanlar da tedbir amacıyla boşaltıldı. Bina, zeminindeki toprak kayması nedeniyle büyük bir gürültüyle çöktü. Beyoğlu Söğütözü’nde çöken 1994 yılında yapılmış ruhsatı ve iskanlı bulunmayan binanın sahiplerinin İmar Barışı için başvuruda bulunduğu öğrenildi. 1994’te yapımına başlanan ve yıllar içinde kaçak olarak yükselen yapı yıkıldığı için artık imar barışından yararlanamayacak.” (i)

Yukarıda yer alan haber geçtiğimiz temmuz ayında Beyoğlu’nda “kendiliğinden” yıkılan bir binaya ilişkin. “Uyanık ve kurnaz” bina malikleri imar barışına başvurup, yapı kayıt belgesi alama-

//

Yapının ve söz konusu kentsel alanın sağlıklı ve güvenli oluşu kişinin beyanı ile tesis edilebilecek bir durum olmayıp, bizzat o yapıda ve komşuluk ünitesinde yaşayanların güvenliği riske edilmektedir. Dahası medyaya da yansıyan 'yanlış beyan veren yandı' tarzı ifadeler ile kamu otoritesi üzerine düşen denetim görevini gerçekleştirmiş sayılamaz. Dolayısıyla kamu idaresi kaçak yapı yapmış olan vatandaşı güya artık muhatap alırken aynı zamanda da sorumluluğunu vatandaşa ikame etmektedir.

dan ve belki sonrasında da tapu işlemlerini göremeden neyse ki bina yıkılmış da bu rezaletin önüne geçilmiş (!)... Bugün geldiğimiz noktada maalesef çok daha kötü bir durumla karşı karşıyayız. Can kayıpları, yaralılar ve daha da kötüsü bunun bir son olmadığının herkesçe biliniyor olması.

İstanbul, Kartal İlçesi, Orhantepe Mahallesi, Sema Sokak'ta son iki katı kaçak, giriş kattaki kolon ve perdelerin tıraşlandığı ticari bölümü ise çalışma ruhsatsız olan sekiz katlı Yeşilyurt Apartmanı 6 Şubat günü çöktü. Eğer çökmeseydi o da Beyoğlu'ndaki bina gibi yapı kayıt belgesi yani imar barışı başvurusunu nihayetlendirip bodrum ve zemin kat proje değişiklikleri, ek yapılan üst katları ve zemin katta eklenen bölümüyle birlikte olduğu gibi, mevcut haliyle hiçbir değişikliğe gerek kalmaksızın yasal statüye kavuşacaktı. Kartal'da çöken bina imar mevzuatının cezai yaptırım gerektiren hükümlerinin uygulanmadığını açıkça göstermektedir. Ancak daha önemli bir konu var ki o da imar hukukuna uymamakla ilgili değil, uymakla ilgilidir. Önceden imar mevzuatını uygulamamak bir hata iken, şimdi mevzuatın kendisi bir hataya dönüşmüş durumdadır. 3194 sayılı İmar Kanunu'nun Geçici 16'ncı maddesi olarak yasallaşan imar barışından faydalanılması gerektiği, vatandaşın avantajına olduğu, faydalanmayanların hakkında cezai işlem tesis edileceği ve benzeri haberleri yaz başından beri çokça işittik.

Kaçak yapıları yasallaştırmayı, fiili/mevcut (çarpık) durumu hukukileştirmeyi dolayısıyla durumu imar durumu haline getirmeyi amaç edinen imar barışı, anlaşılacağı üzere teknik standartları karşılamayan yapıları karşılar hale getirmeyi ise hiç mi hiç önüne koymaz. Bu anlamda imar barışından çok imar affı tanımlamasını daha çok karşılamaktadır. Geride bıraktığımız süreç gayet net bir şekilde göstermiştir ki uygulama bir sorunu çözmeye çalışırken (?) başka birçok sorunu da ortaya çıkarmıştır. Bugün, yıkılan bina özelinde ilk ifade edilebilecek problem, imar barışından faydalanırken yapı sahiplerinin beyanının teknik ve yasal bir belge yerine yeterli görülerek kabul edilmesidir. Oysaki vatandaş beyanı şehir-cilik ilkeleri, teknik zorunluluklar, mevzuat bakımından bir yeterlilik koyutu oluşturmamaktadır. Yapının ve söz konusu kentsel alanın sağlıklı ve güvenli oluşu kişinin beyanı ile tesis edilebilecek bir durum olmayıp, bizzat o yapıda ve komşuluk ünitesinde yaşayanların güvenliği riske edilmektedir. Dahası medyaya da yansıyan 'yanlış beyan veren yandı' tarzı ifadeler ile kamu otoritesi üzerine düşen denetim görevini gerçekleştirmiş sayılamaz. Dolayısıyla kamu idaresi kaçak yapı yapmış olan vatandaşı güya artık muhatap alırken aynı zamanda da sorumluluğunu vatandaşa ikame etmektedir. Belge alım sürecinde sistemde herhangi bir kontrol mekanizmasının bulunmadığından kişi bu sistemde Topkapı Sarayı'na bile Yapı Kayıt Belgesi alabilir.

İmar barışı ile elde edilen gelirlerin kentsel dönüşüm uygulamalarında kullanılacak olması ise meselenin ironik yanlarından biridir. Denetim görevinin vatandaşa devredildiği, beyanda bulunmayan yapısının kaçak olmaya devam ettiği, beyanda bulunanın da neye göre bir işlem gerçekleştirdiğinin bilinemez olduğu, dahası yapı güvenliğinin yine vatandaşın beyanına terk edildiği ve arazi durumunun da depremsellik bakımından değerlendirilmediği bir ortamda “afet risklerine yönelik hazırlık yapıldığı” ya da “şehirlerin imarının yeniden düzenleneceği” ifadeleri gerçeği yansıtmamaktadır.

İmar barışı düzenlemesinde bir başka önemli sorun ise başvuru kapsamının gecekondular, konut, turizm tesis alanı ve benzerine yönelik kısıtlı bir çerçeve ya da sınırlılık içermemesidir. Mevcut düzenlemede alışveriş merkezleri, tek katlı konutlar, büyük sanayi alanları ya da enerji üretim tesisleri ayırt edilmeksizin düzenlemeye dahildir. Buradaki hakkaniyet oldukça tartışmalıdır. Barınma amaçlı yapılmış tek katlı ya da benzeri yapılar ile büyük ölçekli projeleri ayıran şey yalnızca Yapı Kayıt Belgesi bedeli olmaktadır. Toplumsal eşitsizlik ve adalet yoksunluğu bu sayede mekânsal olarak yeniden üretilmekte, sosyo-mekânsal ayrışma derinleştirilmektedir.

Oysaki geçtiğimiz günlerde Çevre ve Şehircilik Bakanı Murat Kurum, “[Kentsel Dönüşümde Yeni Dönem Tanıtım Toplantısı](#)”nda Kentsel Dönüşüm Strateji Belgesi’ni açıklamış ve temel hedefleri şöyle sıralamıştı (ii):

Çevre ve Şehircilik Bakanı Murat Kurum

“Birincisi, afet risklerinin etkin bir şekilde bertaraf edilmesi, vatandaşların can ve mal güvenliğinin kesin olarak sağlanması. İkincisi, yapıları dönüştürmenin yanında çevresel, tarihi ve kültürel değerlerimizin korunması ve yaşatılması. Üçüncüsü, ülke çapında sürdürülebilir kentsel dönüşümün belirlenmesi. Dördüncüsü, yerinde dönüşümün, yatay mimarinin ve mahalle kültürünün esas alınması. Beşincisi, sosyal ve teknik altyapı yetersizliklerinin giderilmesi, altıncısı, engelli dostu şehirlerin hayata geçirilmesi, yedincisi, yapılaşma sonrası oluşacak değer artışının adil ve dengeli olarak paylaşılmasıdır.”

İfade edilen hedeflerin imar barışı uygulaması ile gerçekleşmesi mümkün değildir. Yatay mimari ve mahalle kültürü tartışmasını şimdilik bir kenara bırakırsak 3. Köprüyü, Ankapark'ı, Salda Gölü'ne millet bahçesini yapanlar, ne imar rantını dengeli olarak paylaşabilir ne de rant karşıtı bir belagat geliştirebilir. Dolayısıyla kentsel dönüşüm de yine yerinden edilme, acele kamulaştırma, rant farkı üretme süreçleriyle neoliberal muhafazakar yapılı çevrenin inşası ve devamlılığında başlıca enstrümanlardan olmaya devam edecektir. Bu bakımdan mevcut dokuyu muhafaza eden imar barışının kentsel dönüşüme kaynak aktarması bir çelişki gibi görünmekteyse de durumun gayet açık bir ekonomik rasyonelitesi vardır ki o da kentsel-toplumsal mekân talebi ve eşit, adil bir coğrafya hakkı her zamankinden daha elzem bir mücadeleyi gerektirmektedir.

İmar barışı ekonomik boyutuyla olduğu kadar siyasi gücü de yeniden üretmenin bir aracı olarak kurgulanmıştır. Büyük sermayeye, büyük ölçekli projelere verilmiş bir imtiyaz olup, itiraz kapasitesi yüksek alt ve orta sınıflar için ise Chomsky'nin ifadesiyle “rıza imalatı” işlevi görmektedir. Konut ve barınma alanı odaklı olası bir mekânsal muhalefetin de bir anlamda önü alınmakta ya da hiç değilse sürtünmesi azaltılmaktadır. Mekânsal yeniden bölüşüm ve rantın asimetrik dağıtımını ile iktidar, varlığını ve sürdürülebilirliğini güvence altına almaya çalışmakta, kapitalist sermaye birikimi yeniden inşa edilmektedir. İmar barışı ile ciddi bir sermaye hareketi gerçekleşirken, toplumsal rantın söz konusu yeniden dağıtımını yeni bir mekânsal biçim oluşturmaktadır.

//

İfade edilen hedeflerin imar barışı uygulaması ile gerçekleşmesi mümkün değildir. Yatay mimari ve mahalle kültürü tartışmasını şimdilik bir kenara bırakırsak 3. Köprüyü, Ankapark'ı, Salda Gölü'ne millet bahçesini yapanlar, ne imar rantını dengeli olarak paylaşabilir ne de rant karşıtı bir belagat geliştirebilir. Dolayısıyla kentsel dönüşüm de yine yerinden edilme, acele kamulaştırma, rant farkı üretme süreçleriyle neoliberal muhafazakar yapılı çevrenin inşası ve devamlılığında başlıca enstrümanlardan olmaya devam edecektir.

1999-2019: Helalleşelim mi?

Devletin tanıtım broşürü, Mehmet Özhasseki'nin şu sözleriyle başlıyordu: "İmar Barışı sayesinde vatandaşlarımızla devletimizi helalleştirmenin mutluluğunu yaşıyoruz." Dönemin bakanı, şimdinin Ankara adayı Özhasseki 'helallik' alır mı bilemeyiz. Ama onun değilse de toplumun daha önemli bir sorunu var: 13 milyon kaçak yapının ne kadarı, bırakın depremi 'kendi kendine' yıkılacak durumdayken 'af'tan yararlandı?

"Kapsam anlamında cumhuriyet tarihinin en büyük imar affı. İçinde oturduğun yapı ruhsatı alınınca depreme dayanıklı oluyor. Bununla ilgili herhangi bir denetim de yok. Yetkili ağızlar tarafından herhangi bir denetim yapılmadığı açıkça söylendi. Deprem olmadan binalar kendi kendine yıkılacak. Bu durum böyle devam ettiği müddetçe depreme gerek duymadan binalar yıkılacaktır."

Yukarıdaki sözleri, İzmir İnşaat Mühendisleri Odası Başkanı Gürkan Erdoğan, Haber Express isimli yerel gazetenin muhabiri Süleyman Gülene 17 Ağustos 2018 günü söylüyor.(*). Yakın tarihimizin en büyük felaketlerinden 17 Ağustos depreminden tam

HAKKI ÖZDAL

19 yıl sonra... Ve Kartal'da bir binanın –tam da dediği gibi– ‘kendi kendine’ yıkılmasından 174 gün önce...

ÖNCE 1999'A GİDELİM

Türkiye'nin ana sanayi havzası olan ve ülke çapında en yüksek nüfus yoğunluğuna sahip olan Marmara'nın kuzeydoğusunu vuran 17 Ağustos 1999 depremi sabaha karşı 03.02'de meydana gelmişti. Bu yüzden çok sayıda insan depreme uykuda yakalandı. Ancak, özellikle merkez üssü İzmit Körfezi'ne yakın bölgelerde bulunan ve sarsıntı anında uyanık olanlar, ilk saniyeler için aşağı yukarı şu ortak tanıklığı dile getiriyorlardı dehşet içinde: “Önce büyük bir ışık patlaması oldu, sonra gürültülü sarsıntı ve yıkım başladı.”

Bu çarpıcı tasvir, esasen 17 Ağustos depreminin Türkiye üzerindeki toplam etkisini de özetleyen bir metafor olarak kullanılabilir. Kapitalist sanayileşme ve ona eşlik eden çarpık kentleşmenin inşa ettiği ve ülke ekonomisinin ‘kalbi’ olarak görülen bölgenin ağır yıkımı; Türkiye devleti ve kapitalizminin vaziyetini gösteren bir flaş ışığı gibi parlamıştı. Kimi yerlerde tuzla buz olan binalarının altında kalarak; kimi yerlerde, “burada yerleşim olmaz” uyarılarına aldırmandan üstüne kentler kondurulmuş zeminlerin birer bataklığa dönüşmesiyle toprağa gömülerek can verdi insanlar. Enkaz altlarında yaralı ya da mahsur olarak sağ kalanlar, bu düzeyde bir yıkıma karşı hiçbir hazırlığı olmayan devlet organizasyonunun kendilerini kurtarması ümidiyle beklediler; ama birçoğuna yetişen olmadı. Hayatta kalanlar için yeterli sağlık hizmeti, su, yiyecek ve barınma olanağı yaratılamadı. Arama kurtarma çalışmaları da, çadır kentlerin kuruluşundan rehabilitasyon çalışmalarına dek deprem sonrası organizasyonları da; çoğunlukla ‘gönüllü’ kuruluşların ya da devlet dışı siyasal-toplumsal örgütlerin çabalarıyla gerçekleştirildi. Silahlı güvenlik bürokrasisi ile sivil imtiyazlıların devasa gücüne ve ayrıcalıklarına karşın, Türkiye ‘devleti’nin toplum açısından koca bir hiç olduğu ortaya çıktı. 12 Eylül’den sonra inşasına girişilen neoliberal rejimin ipliği, oldukça simgesel bir havzada pazara çıkmıştı: Yerli büyük sermaye ile yabancı yatırımların öbeklendiği, rant potansiyelinin ötesinde tamamen kaderine terk edilmiş kentlerin örgütsüz ve ucuzlatılmış emekle iç içe geçtiği Doğu Marmarada...

28 Şubat sürecinde (1997 ve sonrası) İslamcılar ve onlarla davranan bir kısım merkez sağın tasfiyesinin ardından; 1999 şubatında Abdullah Öcalan’ın Türkiye’ye getirilmesiyle zirvesine çıkan milliyetçi mutabakat organizasyonunun hegemonyası, bu ‘beklenmedik’ depremle birlikte, rejim müteahhitlerinin deniz kumundan yaptığı binalar gibi dağıldı. 1999-2001 arasındaki süreğen ekonomik kriz bu deprem travmasıyla birleşti ve 2002’de –seçim sisteminin de cilvesiyle– AKP’nin parlamen-

“

28 Şubat sürecinde (1997 ve sonrası) İslamcılar ve onlarla davranan bir kısım merkez sağın tasfiyesinin ardından; 1999 şubatında Abdullah Öcalan’ın Türkiye’ye getirilmesiyle zirvesine çıkan milliyetçi mutabakat organizasyonunun hegemonyası, bu ‘beklenmedik’ depremle birlikte, rejim müteahhitlerinin deniz kumundan yaptığı binalar gibi dağıldı. 1999-2001 arasındaki süreğen ekonomik kriz bu deprem travmasıyla birleşti ve 2002’de –seçim sisteminin de cilvesiyle– AKP’nin parlamentoda ezici çoğunluğu ele geçirmesine // yol açan ortamı doğurdu.

toda ezici çoğunluğu ele geçirmesine yol açan ortamı doğurdu. Aslında 90'lı yıllar boyunca yaşanan ve koalisyonlar, restorasyonlar vs. gibi çeşitli palyatif arayışlarla yamalanmış rejim krizinin son perdesini başlatmıştı bir bakıma bu deprem... Reddedtiği İslamcılarının bir mutasyonuyla yeniden inşa edilmesi gerekecekti...

* * *

İstanbul Kartal'da, 6 Şubat Çarşamba günü 'durup dururken' bir deprem bile yokken yıkılan binanın enkazından, bu yazının yazıldığı saatlerde 11 cansız beden çıkarılmıştı. Resmi açıklamalara göre 13 de yaralı kurtarılan var, şimdilik. Can kayıpları ve yaralıların nereye varacağı konusunda bir fikrimiz yok; nitekim çökme anında binada kaç kişi olduğunu bile öğrenemiyoruz. AFAD Başkanı Mehmet Güllüoğlu, "Kaç kişi olduğunu söylememiz mümkün değil ve bunu söylememiz doğru da değil. Belli bir kattayız demek de doğru değil" diyor. Neden doğru değil? Bunu da bilemiyoruz.

Zaten daha olay günü, yıkımın üstünden 1,5 saat bile geçmemişken, artık kimseyi şaşırtmayan "yayın yasağı" geliyor. Tüm açıklamaları merkezi yönetime en yakın kişiler, İstanbul Valisi Ali Yerlikaya ya da İçişleri Bakanı Süleyman Soylu ile Çevre ve Şehircilik Bakanı Murat Kurum yapıyor. Yaralıların kaldırıldığı hastanenin başhekimisi gibi figürler, bu açıklamalar sırasında 'mevcutlu' oluyor; ama bir şey söylemek zorunda kaldıklarında gözle görülür bir tedirginlikle ve siyasi otoriteyi temsil eden eşlikçiden onay almaya gayret ederek, olabildiğince kısa konuşuyorlar.

Binanın 1992 yılında (bir başka deyişle 1994 yerel seçimlerinden önce) 5 katlı imar izni aldığı ısrarla vurgulanıyor. Ancak kaçak katların ne zaman çıktığı da 'bilinmiyor'. Hepsinden önemlisi, Kartal Belediyesi'nin ve TMMOB'un yaptığı açıklamalar sayesinde, çöken binadaki hak sahiplerinin, 24 Haziran seçimleri öncesinde gündeme gelen 'İmar Barışı'ndan yararlanmak için başvurularını öğreniyoruz.

İmar Barışı, 24 Haziran 'beka seçimi' öncesi uygulanan ve cumhuriyet tarihinin en kapsamlı imar affı olarak bilinen düzenleme. Bu af çıkarılırken binaların depreme uygunluğu 'sorunu', açıkça 'kat maliklerinin sorumluluğuna terk edilmişti. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından konuyla ilgili olarak hazırlanan internet sitesindeki (<https://imarbarisi.csb.gov.tr>) 'İmar Barışı Bilgilendirme Broşürü'nde bu konu tek bir yerde geçti. "İmar barışının sağlayacağı faydalar nelerdir?" sorusunun altında şöyle yazıyor: "Yapı Kayıt Belgesi alan binalar için yıkılma endişesi son bulacaktır. Ancak depremsellik açısından yapılarda alınması gereken her türlü tedbiri malikleri alacaklardır." (**)

Aslında bakanlık, "kaçak binalarınızı devletin yıkması endişeniz son bulacaktır" diyor; "ama depremde yıkılırsa sorumluluk sizde..."

//

Binanın 1992 yılında (bir başka deyişle 1994 yerel seçimlerinden önce) 5 katlı imar izni aldığı ısrarla vurgulanıyor. Ancak kaçak katların ne zaman çıktığı da 'bilinmiyor'. Hepsinden önemlisi, Kartal Belediyesi'nin ve TMMOB'un yaptığı açıklamalar sayesinde, çöken binadaki hak sahiplerinin, 24 Haziran seçimleri öncesinde gündeme gelen 'İmar Barışı'ndan yararlanmak için başvurularını öğreniyoruz.

Bakanlığın sitesindeki “Sıkça Sorulan Sorular” bölümünde de konuyla ilgili iki soru var. Bu sorular ve bakanlığın yanıtları şöyle:

İmar mevzuatı dışına çıkan yani fazla kat ve daire yapan Yapı Konut Kooperatifleri bu yeni yasadan faydalanacak mı?

Evet, bu yapılar da imar barışı kapsamında Yapı Kayıt Belgesi alabilecekler.

Hangi yapılar İmar Barışından faydalanamayacak?

Üçüncü kişilere ait özel mülkiyete konu taşınmazlarda bulunan yapılar -Hazineye ait sosyal donatı için tahsisli araziler üzerinde bulunan yapılar -3194 sayılı İmar Kanunu'nun Geçici 16. Maddesinde belirtilen istisnai alanlarda bulunan yapılar.

Bu arada başlangıçta kapsam dışında olan İstanbul Boğazı'ndaki kaçak yapıların da af kapsamına alındığını, 31 Aralık 2018'de sona eren başvuru süresinin yerel seçim sonrasında ertelendiğini de hatırlatalım.

* * *

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın internet sitesindeki İmar Barışı broşürü, düzenlemenin yapıldığı sırada Bakan olan, şimdiki AKP Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı adayları Mehmet Özhasseki'nin şu sözleriyle başlıyor:

“Bir yıldır yürüttüğümüz çalışmaların ardından bugün hayata geçirdiğimiz İmar Barışı sayesinde vatandaşlarımızla devletimizi helalleştirmenin mutluluğunu yaşıyoruz.”

Dönemin bakanı, şimdinin Başkent belediye başkanı adayları 'helallik' aldığını, alacağını düşünüyor mudur bilemeyiz. Ama onun değilse de tüm toplumun daha önemli bir sorunu var: Bu af kapsamındaki 13 milyon kadar yapının kaçığı, depreme dayanamayarak, ya da 'kendi kendine' yıkılacaktır?

Dönemin bakanı, şimdinin Başkent belediye başkanı adayları 'helallik' aldığını, alacağını düşünüyor mudur bilemeyiz. Ama onun değilse de tüm toplumun daha önemli bir sorunu var: Bu af kapsamındaki 13 milyon kadar yapının kaçığı, depreme dayanamayarak, ya da 'kendi kendine' yıkılacaktır?

(*) <http://www.haberekspres.com.tr/gundem/binalari-deprem-degil-imar-affi-yikacak-h118405.html>

(**) <https://webdosya.csb.gov.tr/db/imarbarisi/icerikler/brosur-20180603111057.pdf>

Yunanistan'da kundakçı imar barışı mı?

Çok açık ki Yunanistan'da 2016'da başlayan imar affı bugün feci bir orman yangının baş aktörü oldu. Türkiye'deki imar barışı ve beraberindeki politikalar Beyoğlu Söğütözü'deki olayın gösterdiği gibi şimdiden uyarı sinyalleri veriyor. Her ülkede imar barışı ya da yasa dışı inşaatlara getirilen af daha fazla yasa dışı konutu, daha fazla suistimali getiriyor. Ancak daha kötüsü, bu sadece iktidarın sorunu değil.

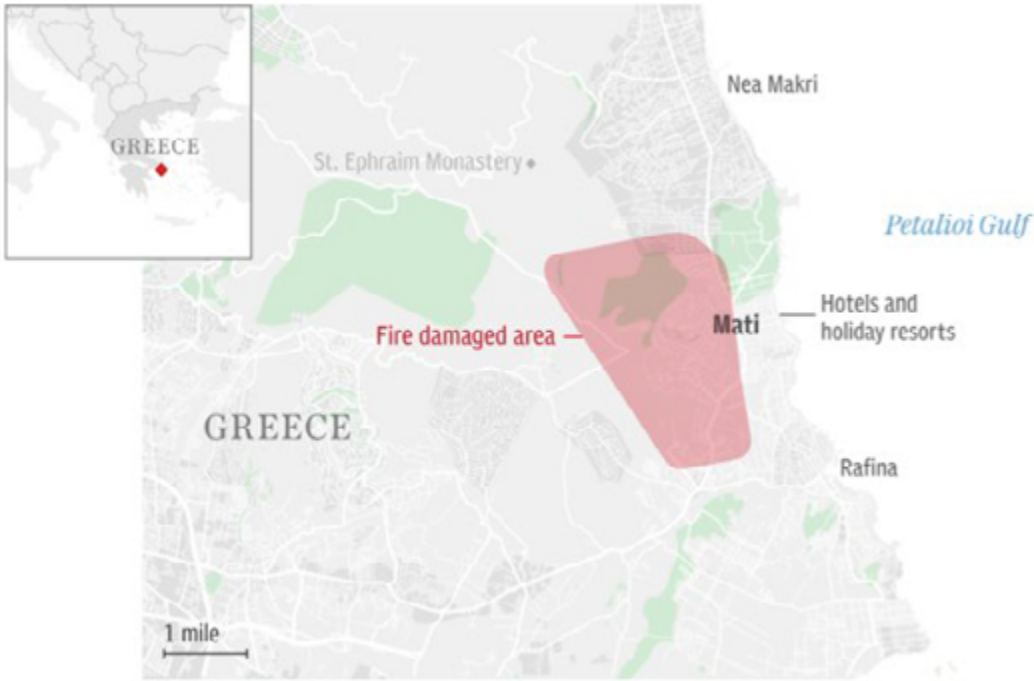
ÖNDER ALGEDİK

Yunanistan'da geçen pazartesi çıkan yangın hızla yayıldı ve sonrasında insanların, hayvanların, ağaçların yandığı trajik görüntüler ve hikayeleri gözler önüne serdi. Bu olay sonrası iklim değişikliğini ve dünyada o esnada süren büyük yangınları konuşma şansı bulduk. Bulduk ama yangın bir trajedi değil, sadece trajedinin bir karesi, parçası idi.

MATİ TRAJEDİSİ

Yangının başladığı günlerde Financial Times'in 29 Temmuz tarihli haberine göre Yunanistan'da 50'ye yakın orman yangını vardı. Bu yangınların 10'u salı günü de devam etti. Mati yangını öncesinde bölge itfaiyesi Atina'nın 48 km. batısındaki Kineta ve daha batıda yer alan Melissi'deki yangınlarla boğuşuyordu.

Atina'nın 28 km. doğusundaki Rafina bölgesindeki sayfiye beldesi Mati'de başlayan yangın, doğuya bakan sahilin hemen üstünden başlamıştı. Üç cephede başlayan yangın esen rüzgar ile hızla yayıldı. Mati'den Atina'ya giden yol o yangın cephelerinin arasında bulunuyordu. Herkesin arabası vardı. Herkes arabasına bindi ve yangın cephesine geldiklerinde trafik tıkanı. Kitlese ölümlemlerin önemli bir kısmı bu kaçışlar sırasında geldi. Sahile yakın olanlar ise kurtuluşu denize atlamakta buldu. 700'e yakın insanı saatler sonra Yunan Sahil Güvenliğı kurtardı.

SOURCE: OPENSTREETMAP, COPERNICUS

KİNETA TRAJEDİSİ

Mati'de yaşananlar Yunanistan'da 2007'de yaşananndan bu yana en kötü orman yangını olarak görülüyor. Ama daha kötüsü var. Salı günü NASA yangına dair bir uydu görüntüsü yayımladı. Görüntüye göre Kinetadaki yangın çok daha geniş alanlara yayılmış, çok daha fazla ormanı tahrip etmişti. Mati'de yaşanan can kayıpları, sahilde kurtarılmayı bekleyen insanlar ve otomobillerinde sıkışanlar Mati'de yaşananları bir trajediye dönüştürüyor. Ama Kineta bir başka açıdan önemli.

NY Times'teki yazısında Nikos Toskas, Kinetada yangın ihbarının pazartesi günü 12.30'da iletildiğini söylüyor. Dolayısıyla bölgeye itfaiyeciler sevk ediliyor. Saat 16.57'de ise Mati yangınının ihbarı geliyor. Mati'de yangının yerleşimlerin üst tarafında başlaması, çıkış yollarında izinsiz yerleşimlerin olması, rüzgar ve derken üstüne Kineta yangınından dolayı kaynakları iyice kısıtlanan itfaiye ve yangın planı olmayan bir belde yönetimi eklenince bu facia ortaya çıkıyor.

YANGIN'DA AB'NİN ROLÜ

Çok açık ki AB'nin kemer sıkma politikası yangın önlemlerini zayıflattı. Yunanistan'ın eski Ekonomi Bakanı Yanis Varoufakis olayın ardından kaleme aldığı yazıda, eskiden beri yangınlardan çeken Yunanistan AB'ye katılırken bu konuda hiçbir adımın atılmadığını, bilakis AB politikaları yüzünden devletin nasıl zayıfladığını anlatıyor. Yazısında AB'nin ülkeye yangın ve su baskınlarından çok daha fazla zarar verdiğini, 2011'den bu yana 20 bin Yunanlının intihara kalkıştığını, her 10 gençten birinin iş için ülkeyi terk ettiğini ortaya koyuyor.

KUNDAKÇI İMAR BARIŞI MI?

Tam da ülkemizde imar barışı popülerken, üç cephede 15 yangının çıkmasında kundakçıların rolü akla geldi. Yetkililer yangının kasten çıkartıldığına dair göstergeler olduğunu belirtti. Ama dile getirmedikleri ise o kundakçıların işverenin kim olduğu idi. Asıl önemlisi kundakçıya iş veren müteahhitlere yol veren politika kime aitti?

2016 yılında iktidar iki yıllık imar barışı ilan etti. Bu mevzuat ile aynen Türkiye'deki gibi iki yıl boyunca belli bir ceza ile yasa dışı yapılaşmaya izin verilecekti. Türkçesi imar barışı yani.

İşte bu yüzden politikacılar kundakçıları suçlarken hiçbir şekilde onların işvereni ve onlara izin verenlere lafı getirmiyor. Çünkü lafı buna getirirler Mati'nin de içinde bulunduğu Attica bölgesinde sadece 1991-2004 arasında orman kaybının yüzde 26 olduğunu, bu kaybın yüzde 65'inin nedeninin bilinmediğini, sadece yüz-

//

Beyoğlu Sötlüce'deki olay gibi şimdiden uyarı sinyalleri veriyor. Her ülkede imar barışı ya da yasa dışı inşaatlara getirilen af daha fazla yasa dışı konutu, daha fazla suistimali getiriyor. Ancak daha kötüsü, bu sadece iktidarın sorunu değil. Bugün iktidarın politikasını uygulayan, ses çıkarmayan o kadar çok insan var ki. Mesela AKP'li belediye başkanı bu imar izninden suçlu iken buna göz yuman biri bağımsız, 11'i CHP'li gerisi AKP'li 33 belediye meclisi üyesinin hiç mi haberi yok? Hadi onu da geçtik, İmar Komisyonu'ndaki üç AKP'li ve bir CHP'li bu durumdan bihaber mi?

de 2,6'sının doğal nedenlerle çıktığını, bütün bunların üstüne imar barışı ile nasıl tuz biber ekildiğini konuşacağız.

Bu yangınları başlatanlar kesin olarak kundakçılardır demek için elde şu an delil yok. Ama kundaklamak için neden veren politikacılar olduğunu kesin olarak biliyoruz.

KALİFORNİYA DA, KUTUP DA YANIYOR!

Şimdilerde Kaliforniya'da yaşanan yangın gündemde. Pazartesi günü başlayan yangında 200 kilometrekareye yakın bir alan yandı. Uzmanlar son 10 yılın en hızlı yangın sezonu olduğunu söylüyor. Bunu nedeni ise 2012-2017 arasında yaşanan kuraklığın bitki örtüsünü yok etmesi. Kuraklığın kuruttuğu toprak yangına yol veriyor.

Avrupa'nın kuzeyinde de durum farklı değil. Kuzey Kutup Dairesi'nde yangın haberleri hep beraber geldi. Sıcak hava dalgasının kuruttuğu bu bölgede İsveç'in yanında Rusya ve Finlandiya'da da orman yangınları çıktı. Rusya'ya ait Kola Yarımadası'nda 40 kilometrekarelik bir bölge yandı.

Toprak üstü bitki örtüsünün bu kadar kolay yanmasında kuraklık belirleyici bir role sahip. Bu kışı yağışsız geçiren Yunanistan, uzun dönemli kuraklık yaşamış olan Kaliforniya en tipik örnek. Kuzey Kutup Dairesi üstünde yaşanan sıcak hava dalgası ise benzer bir role sahip oldu.

TÜRKİYE'DE İMAR BARIŞI

Geçen hafta Yunanistan'daki olayın bir benzeri yaşandı. Beyoğlu, Sötlüce'deki üç katlı bir bina yanındaki arsanın temel kazısı ardından zeminde oluşan kayma nedeniyle çöktü. Bu çöküş o kadar çok skandalı içinde barındırıyordu ki... Mesela binanın 1994'te yapıldığı, hâlâ ruhsatsız olduğu, yandaki arsanın Arda Turan'ın kardeşine ait olan otel inşaatı olduğu ilk akla gelenlerdi. Ama daha kötüsü deprem ile ilgili olduğu iddia edilen "kentsel dönüşüm" çalışmalarının buraya hâlâ gelmemiş olması, belediyenin ruhsatsız bir yapıya tam 24 yıldır göz yumması, yandaki bina projesine ise bu hâli ile izin verip denetlememesi için daha büyük bir sorun olduğunu gösteriyor.

Çok açık ki Yunanistan'da 2016'da başlayan imar affı bugün feci bir orman yangınının baş aktörü oldu. Türkiye'deki imar barışı ve beraberindeki politikalar Beyoğlu Sötlüce'deki olay gibi şimdiden uyarı sinyalleri veriyor. Her ülkede imar barışı ya da yasa dışı inşaatlara getirilen af daha fazla yasa dışı konutu, daha fazla suistimali getiriyor. Ancak daha kötüsü,

bu sadece iktidarın sorunu değil. Bugün iktidarın politikasını uygulayan, ses çıkarmayan o kadar çok insan var ki. Mesela AKP'li belediye başkanı bu imar izninden suçlu iken buna göz yuman biri bağımsız, 11'i CHP'li gerisi AKP'li 33 belediye meclisi üyesinin hiç mi haberi yok? Hadi onu da geçtik, İmar Komisyonu'ndaki üç AKP'li ve bir CHP'li bu durumdan bihaber mi?

2018'İN TELAFİSİ YOK!

İklim değişikliği açısından kritik noktayı çoktan geçtik. Çok değil, daha 30 yıl önce Türkiye'de yaşanan felaketlerin on katını bir yılda yaşıyoruz. Yunanistan yanarken Türkiye'de başta İstanbul olmak üzere pek çok yerde su baskınları yaşanıyordu. Yılın başında "2017 sıcak bir yıl oldu, 2018'in telafisi yok" derken şunu yazmıştım:

"2016 yılı dünyada ölçülmüş en sıcak yıl olmuştu; 2017'nin ise telafisi yok demiştik. Ama 2017'de siyasetçiler kömür kadar, petrol kadar, asfalt-beton kadar iklimi değiştirdiler. 2017 yılı Türkiye'de, çok sıcak, çok kurak, iklim felaketlerinin çokça yaşandığı bir yıl oldu. Bu sonucu 10-15 yıl önceki politikalar, yakılan fosil yakıtlar, kesilen ağaçlar, bunlara karar veren siyasetçiler belirledi."

Bugün sosyal devletten yapılan her kesinti aşırı iklim olaylarının daha çok can ve doğa kaybı ile sonuçlanması demek. Bugün yapılan her yanlış yatırım verdiği zarara göre çok ucuz kalıyor ve bugün bu politikalar sürdüğü müddetçe hiçbir önlem çözüm değil; o önlemler bir avuç para ile yapılacak işler olmaktan çıkıyor.

2018 yılındayız ve Türkiye de dünyada yanan diğer bölgeler gibi sıcak bir hava, yağışsız geçmiş bir kış ve kundakçılı motive eden bir imar barışı uygulaması var. Yunanistan'da, Kaliforniya'da ve Kuzey Kutup Dairesi'nde yaşanan yangınlar bu yılın telafisinin imkanı olmadığını bir kez daha ortaya koyuyor. İklim değişikliği ve onu besleyen politikalar Yunanistan'da yaşanan orman yangınının bir benzerinin Türkiye trajedisi yaratmak için yeterli olduğunu gösteriyor.

İmar barışıyla, kurak geçen 2018 ile telafisi imkansız bir yıl yaşıyoruz. Siyasetin ve kapitalizmin derinleştirdiği bu resim Yunanistan'da yaşanan trajediyi hepimizin trajedisi yapıyor.

//

2018 yılındayız ve Türkiye de dünyada yanan diğer bölgeler gibi sıcak bir hava, yağışsız geçmiş bir kış ve kundakçılı motive eden bir imar barışı uygulaması var. Yunanistan'da, Kaliforniya'da ve Kuzey Kutup Dairesi'nde yaşanan yangınlar bu yılın telafisinin imkanı olmadığını bir kez daha ortaya koyuyor. İklim değişikliği ve onu besleyen politikalar Yunanistan'da yaşanan orman yangınının bir benzerinin Türkiye trajedisi yaratmak için yeterli olduğunu gösteriyor.

//

Ne 'dikey' ne 'yatay', mesele çukur!

“Gerekirse takayla yüzer Londra’yı, takunyayla yürür Berlin’i alırız” diyen Sofular kıraathanesinin palavracısı Sakallı Vasfi gibi, AKP’li adayların da coşmasının bir nedeni olmalı. Belediye hizmetleriyle çözülemeyeceği düşünülen, ancak ‘beka halısı’nın altına süpürülerek örtülmeye çalışılan bir neden. Erdoğan’ın şu sıralar pek sevdiği ‘yatay-dikey’ mimari karşılaştırması ipucunu veriyor. Nasıl mı?

Binali Bey (Yıldırım), “İstanbul’un çözülemeyecek hiçbir sorunu yok” dedi. Ankara adayı Mehmet Bey (Özhaseki) durur mu? “Başkent ak belediyecilikle tanışacak” diye el yükseltti, o da. Bu açıklamaları duyanların “Peki ama bizi kim yönetiyor?” sorusu ise Başkan’ın, “Orman dinlemiyor kesiyor, oraya dikey mimari yapayım arada da malı götüreyim. Doğa umurunda mı” sözlerinin çizdiği sürreal siyasetin boşluğunda yankılandı...

Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “Abdullah Efendi’nin Rüyaları” hikayesinde olaylar düş ile gerçek arasında bir yerde durur. Sahici mi, hayal mi ikilemindeki bir adamın öyküsüdür anlatılan. Tanpınar, okurun da içinde kaybolduğu Abdullah Efendi’nin bilinç akışını şöyle özetler:

BAHADIR ÖZGÜR

“Talihi küçük bir vodvil muharririydi. Fakat o bu vodvili bir Sofokles veya Shakespeare tiyatrosu imiş gibi ciddi ve mustarip yaşadı. Onun için hayatı dışarıdan gülünç ve iç tarafından büyük ve azametliydi. Hepimizin seyrederken o kadar güldüğümüz ve eğlendiğimiz Sekizinci veya cinsinden bir piyeste ciddiyetle rol almış bir Kral Oidipus veya Antigone, yahut Othello tasavvur edin. İşte zavallı Abdullah’ın hayatı.”

Türkiye de sanki bir seçim sürecinde değil, AKP’nin bilinç akışına kapılmış sürükleniyor. Trajediye kimin, vodvili kimin oynadığı; kimin kahraman, kimin mağdur olduğu birbirine karışıyor.

Lakin 25 yıldır belediyeleri, 16 yıldır ülkeyi yöneten bir partinin bu denli gerçeklikten kopmasının imkansız olduğunu söylüyor, bir dış ses. Seçmeni sürreal boyuta çekmeye çalışmanın bir manası olduğunu, iktidarın sunacak somut şeyler bulamamasından ziyade, günahlarından arınmak için sandığı bir ‘vaftiz ayinine’ çevirmeye çalıştığını fısıldıyor.

Yoksa iktidar bol keseden para verip yardım dağıtıyor yine, proje açıklıyor, hatta cennet beratına vardiıyor işi. Demek ki, kolay kolay giderilemeyecek bir hasar var ortada. Gerçeklikle düş arasında bir yerlerde kaybedilmek istenen bir hasar...

Mithat Cemal Kuntay’ın Üç İstanbul romanında, “Gerekirse takayla yüzer Londra’yı, takunyayla yürür Berlin’i alırız” diyen Sofular mahallesinin kıraathane ajitatörü palavracı İttihatçı Sakallı Vasfi gibi, AKP’li adayların coşmasının nedeni biraz da bundan.

Öyleyse kendi belediyeçilik pratiğinin sonuçlarını kelime oyunlarının ardına gizlenip sinsice reddedecek kadar vahim olan sorun nedir? Belediye hizmetleriyle çözülemeyeceği düşünülen, ancak ‘beka halısının’ altına süpürülerek örtülmeye çalışılan mesele ne?

İroniktir ki, Recep Tayyip Erdoğan’ın şu sıralar pek sevdiği ‘yatay-dikey’ mimari karşılaştırması, aynı zamanda bu soruların da yanıtını barındırıyor...

DIKEY-YATAY TOPLUM MİMARİSİ

Bina mimarisindeki ‘yatay-dikey’ yaklaşımının toplumsal mimaride de bir karşılığı bulunuyor. Üstelik çok daha gerçek ve can yakıcı.

Gelir adaletsizliği ölçülürken de bu iki kalıba başvurulur. Yatay ölçüm; toplumda üretilen her bir kazanç kaleminin zenginle fakir arasındaki dağılımını gösterir. Mesela; gayrimenkul rantı veya maaş gibi. Dikey yaklaşım ise toplam gelirin nasıl bölüştüğüne işaret

//

Mithat Cemal Kuntay’ın Üç İstanbul romanında, “Gerekirse takayla yüzer Londra’yı, takunyayla yürür Berlin’i alırız” diyen Sofular mahallesinin kıraathane ajitatörü palavracı İttihatçı Sakallı Vasfi gibi, AKP’li adayların coşmasının nedeni biraz da bundan.

Öyleyse kendi belediyeçilik pratiğinin sonuçlarını kelime oyunlarının ardına gizlenip sinsice reddedecek kadar vahim olan sorun nedir?

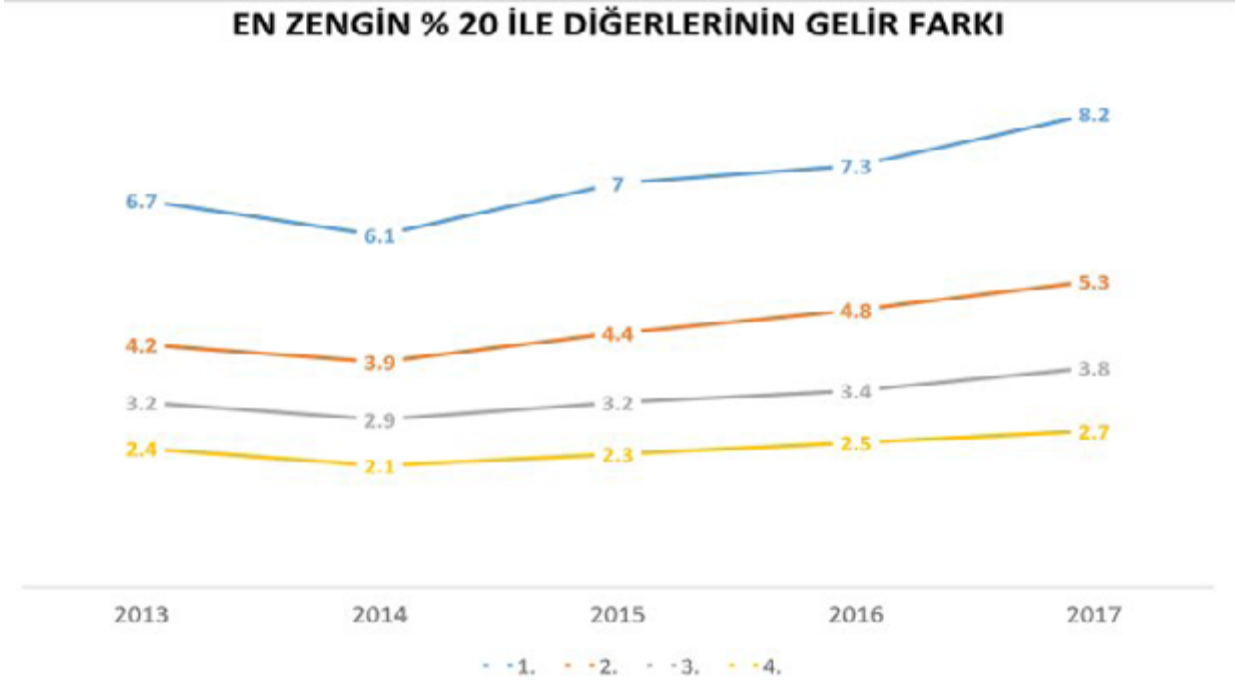
Belediye hizmetleriyle çözülemeyeceği düşünülen, ancak ‘beka halısının’ altına süpürülerek örtülmeye çalışılan mesele ne?

//

eder. “Gelirin yüzde 50’sine nüfusun yüzde 20’si el koyuyor” denildiğinde kastedilen şey de budur. Teori kabaca böyle.

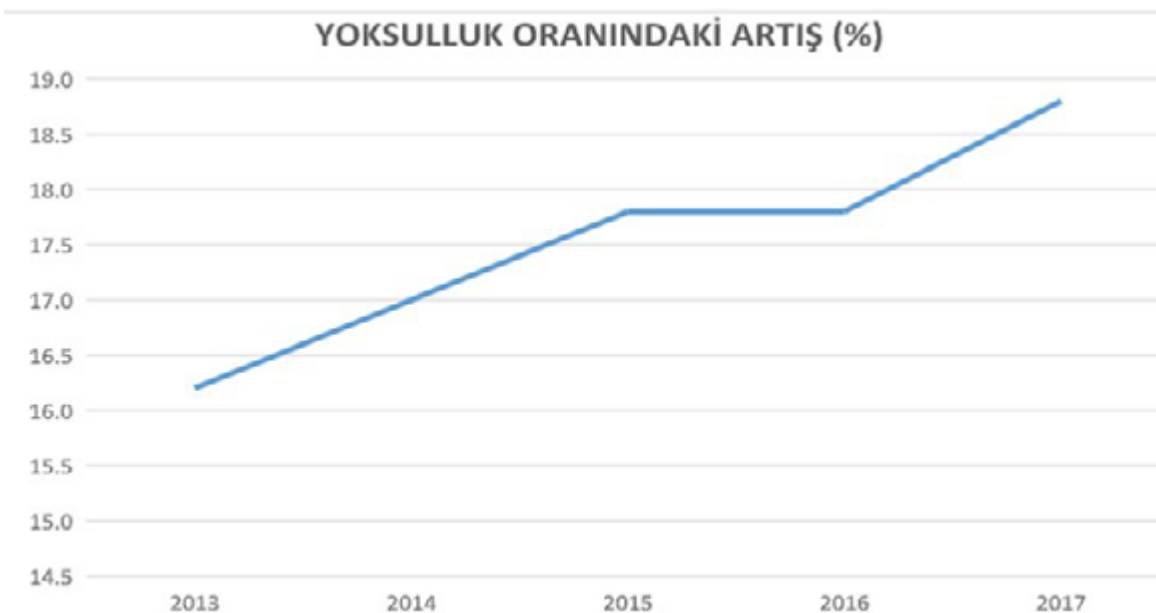
Gelin somut bir örnekten gidelim şimdi. Bakalım İstanbul’un çözülemeyecek esas sorunu neymiş ve Binali Bey geçmiş 25 yılı niye silmek istiyormuş.

TÜİK verilerinden çıkarılan aşağıdaki grafik İstanbul’un en zengin yüzde 20’si ile diğer dört gelir grubu arasındaki uçurumun kaç katına çıktığını anlatıyor.

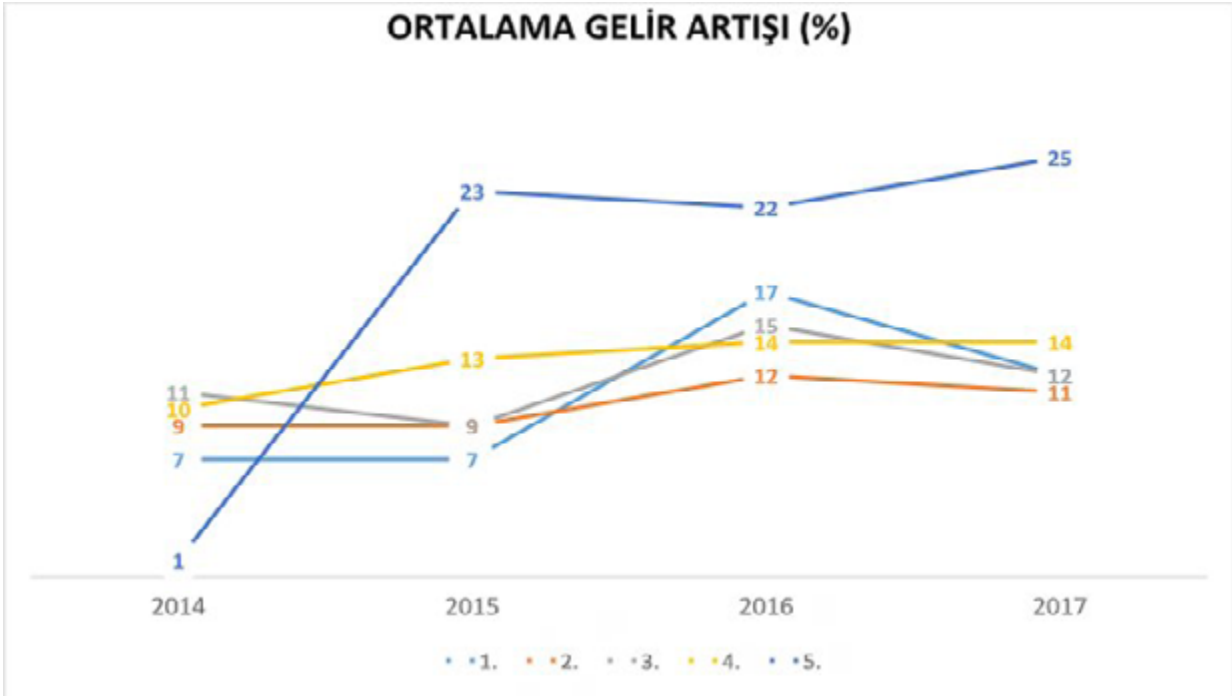
Mavi renkli 1. grup en yoksul yüzde 20’yi temsil ediyor. Kalanlar da gelire göre diğer gelir gruplarını. En fakirle en zengin arasında şu andaki fark 8.2 kat. Sırasıyla diğerleriyle fark da 5.3, 3.8, 2.7. Burada önemli olan, resmi verilere göre Türkiye genelinde fark 7.7’den 7.5’e düştüğü halde farkın İstanbul’da büyüyor olması. Hatta diğer illerde de küçük azalmalar söz konusu. İstanbul’da 2014’ten beri durmadan açılıyor.

Şu çizgi ise İstanbul’daki yoksulluk oranının değişimini gösteriyor:

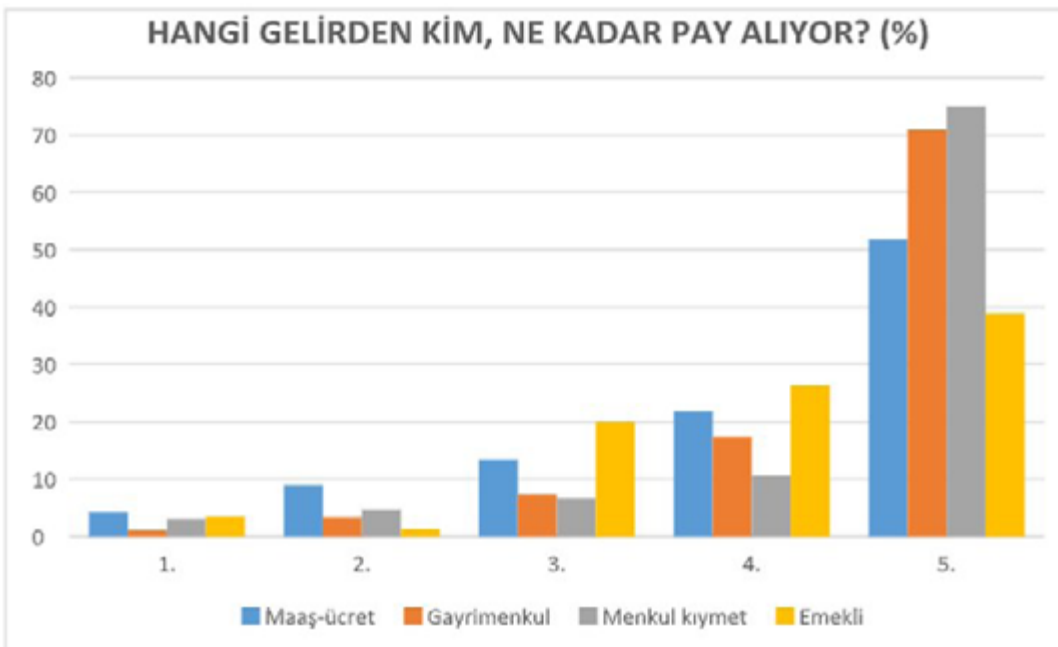
Son beş yılda yoksul sayısı İstanbul'da yüzde 31 artarken, yoksulluk oranı yüzde 16.2'den yüzde 18.8'e yükseldi. Yine dikkat çeken şey, son bir yılda oranın bir puan artması. Türkiye genelinde tam tersi, küçük de olsa azaldı. Aynı şekilde diğer illerde de öyle. Tabii bu hesaplamanın en fakirler için aylık ortalama 2 bin 500 lira gelir üzerinden yapıldığını hatırlatalım. Bağımsız araştırmalar gerçek yoksulluk sınırının İstanbul için çok daha yüksek olduğunu belirtiyor. Haliyle oran da sayı da resmi verinin üzerinde.

Gelelim asıl meseleye... Bu gelir nasıl bölüşülüyor? Bütün sorun burada. Önce gelir gruplarının kazançlarındaki artışı gösteren grafiği verelim.

En zenginleri temsil eden 5'inci grubun gelir artışı diğerlerinin kat kat üzerinde. Kendine en yakın 4'üncü gelir grubunun dahi neredeyse iki katı. Özellikle birkaç yılda makas iyice açıldı. En fakir kesim olan 1'inci grubun gelir artışı 2016'dan sonra adeta çöktü. Diğer grupların da benzer. 2018'deki ekonomik krizin tabloyu daha da dramatik hale getireceğini öngörmek zor değil.

Sıradaki grafik ise AKP iktidarının ısrarla kaçmaya çalıştığı 'en büyük günahı'nı temsil ediyor işte. Yukarıdakilerin tamamı 'dikey' ölçümdü. Bu ise Erdoğan'ın sevdiği 'yatay' tarzın toplumsal mimarideki tam karşılığıdır.

Grafik 2017'de toplam gayrimenkul rantından, ücret gelirlerinden, emekli ikramiyesi ve maaşından hangi kesimin ne kadar pay aldığı veriyor. En üst gelir grubunun tüm kalemlerde aldığı payın yüksekliği görülüyor zaten. En fakirlerin maaş ve ücretlerden aldığı minik pay bir yana, emekli dahi olamıyorlar.

Ama özellikle gayrimenkul ve menkul kıymetler yani faiz, döviz, hisse senedi vb. gelirindeki devasa fark göze çarpıyor. Gelir adaletsizliğinin en önemli nedenlerinden birini bu rant kaynakları oluşturuyor çünkü. En fakirle en zengin arasındaki 'adaletin' kısa bir bilançosunu çıkaralım: Maaşta 13, emeklilik gelirinde 12, menkul kıymette 24, gayrimenkulde ise fark 64 kat.

Yaratılan rantın neredeyse tamamı en zenginlere gidiyor. Diğer gelir düzeylerindeki vatandaşların o çok övünülen kentsel ranttan aldıkları paylar deyim yerindeyse deveye kulak! Mirasyedilerin, rantiyelerin, yeni yetme zenginlerin yanında 'hayattan bir dilim' sadece...

AKP döneminde ne kadar geriye giderseniz gidin sonuç değişmiyor. Türkiye genelinde en zenginler toplam gelirin yüzde 47'sine el koyarken, İstanbul'da bu oran yüzde 51.7'dir. Bir yıl önceye kıyasla illerdeki adaletsizlikteki değişim yarım puanı zor bulurken, İstanbul'un artışı 2.6 puan oldu. Beş yılda İstanbul'da ortalama gelir de 2 bin dolara yakın eridi.

Buyurun size 'yatay' mimari...

İster 'dikey' ister 'yatay' tercih etsinler, iş dönüp dolaşıp birilerini daha zengin, birilerini daha fakir yapan inşaata kilitleniyor sonuçta. Zira, cennet de vaat etse AKP'nin bilinç akışı budur. Kentin rantı daima Cengiz Efendi'ye, çukuru da zavallı Abdullah'a düşer...

//

İster 'dikey' ister 'yatay' tercih etsinler, iş dönüp dolaşıp birilerini daha zengin, birilerini daha fakir yapan inşaata kilitleniyor sonuçta. Zira, cennet de vaat etse AKP'nin bilinç akışı budur. Kentin rantı daima Cengiz Efendi'ye, çukuru da zavallı Abdullah'a düşer...

//

İmar barışı: Vatandaşın açığını nereden yakalarım?

Kimisi kendisine ait olmayan bir araziyi işgal edip bina dikmiştir. Kimisi bir SİT alanı ilan edilmiş bir bölgede, tescilli yapı dahi olmayan kendi mülkü üzerinde doğramaları değiştirmiştir. Üstelik bunun için de ilgili belediyeye dünyanın rüşvetini ödemiştir. Şimdi bu durumda birincisi ile ikincisinin nasıl bir ortaklığı olabilir ki her ikisi de yüzde 3 ödesin? Siz bu durumda muhalefet olsaydınız, ne yapardınız?

KORHAN GÜMÜŞ

“İmar barışı” adını verdikleri düzenleme neye işaret ediyor?

Söylendiği gibi bu yöntemle kaçak yapılaşmaya “nokta koymak” mümkün mü? Kapalı, tepeden inme yöntemlerle hazırlanan planlar, yönetmelikler ne ölçüde şehirselleşmeyi temsil edebiliyor? Ne ölçüde denetlenebiliyor? Türkiye’deki afların imar rejiminin bir parçasını oluşturduğunu, yasaklarla afların karşı-

16 MAYIS 2018

//

Mehmet Özhaseki Bey de nitekim bu çelişkiyi itiraf ediyor, belediyelerin kaçak yapıları yıkmama gerekçesini nasıl bulduklarını anlatırken. “Artık kendi kendimizi kandırır hale geldik” diyor. Belediyeler kaçak yapıların yıkımı için ihale açıyorlarmış ve öyle bir fiyat veriyorlarmış ki, sonuçta kimse başvurmuş. Ne güzel bir formül değil mi? Demek ki onlar da vatandaşlarla çoktan barışmışlar.

//

lıklı bir ilişki içinde oldukları belli olmuyor mu? Eğer bu imar rejimi ile bu gerçekleşmiyorsa, sorunların kaynağına dönmek ve onu gözden geçirmek, değiştirmek için neler yapılmalı? Tasarı o kadar kısa sürede yasalaştı ki, zannedersem bu soruları tartışmaya zaman kalmadı. Ancak böyle bir oldubitti olmasa da, ortada tartışılması gereken bir sorun olduğu açık.

Evet, bir hukuk toplumunda imar afları olmaz. Gündeme gelmemesi gerekir. Ama içinde bulunduğumuz durumda bunları söylemek bir şeyi değiştirmez. Siyaset üretmeye yetmez.

Bilindiği gibi baskıcı iktidarlar zor aygıtlarıdır. Temel işleyiş prensipleri hükmettikleri toplulukları siyasette temsil etmek değil, nesneleştirmek, işaretsizleştirmektir. Ancak sanıldığı gibi bu onların daha fazla şiddet uygulamaları anlamına gelmez, hatta tersine yol açar: Kural koyma vasıflarını ortadan kaldırır. Onların buyurganlığı, tepeden bakışı, ürettikleri şiddet, arka planda “bir erteleme fazı gibi” çalışır. Örneğin “çar-pık” şehirleşme, cetvelle çizildiği zaman “düzgün” olduğunu zannettiğimiz şehirleşme biçimi birbirinin karşıtı gibi gözükür. Diğer taraftan öyle olsalar da, birbirini “motive” eden kavramlar olarak da iş görüyor olabilirler.

Modern iktidar yalnızca şiddetle ayakta durmaz. Gönüllü rıza içerir. Daha doğrusu iktidar bu ikisi arasındaki bir eşikte durur. Nietzsche'nin “Aktive Vergeszllichkeit” dediği kasıtlı unutkanlık (oubliance) halini dikkate alırsak, görmemezlik de bir yetersizlik, bilgisizlik değil, bir yetenektir. Nasıl yediklerimizin büyük bir bölümünü dışarı atıyorsak (ya da her gördüğümüzü yemiyorsak) gördüğümüz şeylerin de büyük bir bölümünü statümüzü, çıkarlarımızı korumak için dışarıda tutarız. Görmemezlik, bir yetersizlik değil, kasıtlı bir bastırma girişimidir. Bu görmemezliğini iki ucu vardır, iki karşıt şekilde kendisini gösterir: Görülenin kör edici ışığı altına saklanarak! (1)

“İMAR BARIŞI” BUYURGAN DEVLETİN İŞLEMEDİĞİNİ, TEPEDEN İNME KURALLARIN BEYHUDELİĞİNİ MASKELEME GİRİŞİMİDİR

Mehmet Özhaseki Bey de nitekim bu çelişkiyi itiraf ediyor, belediyelerin kaçak yapıları yıkmama gerekçesini nasıl bulduklarını anlatırken. “Artık kendi kendimizi kandırır hale geldik” diyor. Belediyeler kaçak yapıların yıkımı için ihale açıyorlarmış ve öyle bir fiyat veriyorlarmış ki, sonuçta kimse başvurmuş. Ne güzel bir formül değil mi? Demek ki onlar da vatandaşlarla çoktan barışmışlar. Amaç vatandaşı sürekli korku içinde yaşatmak, sürekli tehdit altında tutmak. Kimi zaman korkutmak, kimi zaman rahatlatmak. Yönetimler doğrular ve yanlışlar listesi altında şekilci bir kontrol düzeni içine alınan vatandaşların acaba nereden açıkları yakalanabilir diye baka-

caklar ve istedikleri zaman da, bedeli mukabili buna göz yumacaklar. Buyurgan devlet iki zıt görünüme sahip. “Şimdiye kadar göz yumduk ama bundan sonra en ağır cezaları yağdıracamız.” Özhaseki Bey’in söyledikleri tam da bu noktada anlam kazanıyor: “Mecliste gündeme getireceğim yine, sert cezaların gelmesi, artık bugüne kadar olan oldu, buradaki suçun en büyük kusura da kamu hizmeti veren bizlerde, elbette merkezi idare ve yerel yönetimlerimizde. Ama bugün nokta koyuyoruz, bitiriyoruz. Bundan sonra olmamasının tek yolu da gerek bu konudaki tedbirleri alıp vatandaşları rahatlatmak, gerek bu konuda yine o kadar rahatlatıcı tedbirler alındığı halde suç işlemeye temayül varsa hem yapana hem yaptırana hem de bunu yıkmayan belediye görevlilerine cezayı en ağır şekilde vermeli. Belediye başkanlarımızın yanında bunu da söyleyelim” Asıl sorun cevaplara sahipmiş gibi yapmak. Amaçları sorunu örtmek ve bunun bir görünmeyen neden olarak kalması. Bu tür bir ifşaatlar da, karşı çıkışlar da bu oyunun bir parçasını oluşturuyor. Böylece mutlak bir kontrol topluma kavuşuyoruz. Kamunun özne, vatandaşın nesne olduğu. Devletin bir eli dövecek, öbür eli okşayacak. Böylece vatandaşın kuzu kuzu yönetimlere teslim olması sağlanacak.

Özhaseki Bey de “ben öyle diyorsam, öyledir” diyor. Doğruculuk politikası gerçekte kitlelerin manipüle edilmesini amaçlıyor. Yoksa Özhaseki Bey’in “bundan sonra kuralları kaldırdık, arazileri yağmalamak, yasaları çiğnemek, kaçak inşaat yapmak serbest” demesini mi bekliyorduk?

Eğer kurallar çiğnenmezse, kuralların bir anlamı kalır mı? Bu buyurgan devletin işlemediğini, tepeden inme kuralların beyhudeliğini maskeleyen, vatandaşların edilgenliğini koruma girişimidir.

Kuralları çiğnerken kurallardan, cezalardan söz etmesi, aba altından sopa göstermesi gerekiyor. Buradaki paradoks Özhaseki Bey’in tam da kuralsızlığı geride bıraktığını söylerken kuralları kaldırması. Kurallara uyulan bir düzende yönetici böyle bir keyfiyete sahip olamaz. Özhaseki Bey “kontrolü çoktan kaybettik ve hiçbir zaman da geri alamayacağız” diyemiyor, elindeki devlet gücüyle, tam da seçimler öncesinde yalnızca hayatlarımızın ne kadar kırılğan olduğunu ispatlamaya girişiyor. Özhaseki Bey “üzerinde uzun zamandır çalışıyorduk, bu nedenle seçimler nedeniyle gündeme getirmediğimiz” dese de pratik yararlar umdukları açık. Öyle tutarsızlıklar var ki, tasarımı hazırlayanlar başka bir çareleri kalmadığı için olsa gerek, adeta bu ülkede bir kamu düzeninin olmadığını göstermek istemişler diye bile düşünebilirsiniz.

Yukarıdan gelen talimatla Boğaziçi, Tarihi Yarımada, Çanakkale Şehitliği tasarından çıkarılıyor, sanki ülke topraklarındaki başka değerlerin bir önemi yokmuş gibi. Neden? Akıllarına öyle esmiş. Bürokrasi hazretlerine takıldığı için ruhsat alamayan bir basit onarım ile Hazine arazisine konan devasa bir kaçak yapı aynı kefeye konuyor ve yüzde üç bedelle kayıt altına alınıyor. Üstelik

Mehmet Özhaseki

“

Özhaseki Bey “kontrolü çoktan kaybettik ve hiçbir zaman da geri alamayacağız” diyemiyor, elindeki devlet gücüyle, tam da seçimler öncesinde yalnızca hayatlarımızın ne kadar kırılğan olduğunu

”

ispatlamaya girişiyor.

bugüne kadar yasalara uygun hareket edenler de cezalandırılmış oluyor. Nereden baksanız adaletsiz. Kimisi kendisine ait olmayan bir araziyi işgal edip bina dikmiştir. Kimisi bir SİT alanı ilan edilmiş bir bölgede, tescilli yapı dahi olmayan kendi mülkü üzerinde doğramaları değiştirmiştir. Üstelik bunun için de ilgili belediyeye dünyanın rüşvetini ödemiştir. Şimdi bu durumda birincisi ile ikincisinin nasıl bir ortaklığı olabilir ki her ikisi de yüzde 3 ödesin? Siz bu durumda muhalefet olsaydınız, ne yapardınız? Hayır, ben “imar barışı” denen naneye karşıyım deseniz, 13 milyon konuttan söz ediyoruz. En azından birkaç puanlık oy kaybedersiniz. O zaman ya sessiz kalacaksınız, ki bu da inisiyatifi iktidara kaptırmak demek. Ya da açık artırmaya gireceksiniz: “Yüzde 3 fazla, olmaz. Yüzde 2 olsun!”

OTORİTER YÖNETİMLER KURALLARDAN DEĞİL, KURALLARIN ÇİĞNENMESİNDEN GÜÇ ALIRLAR

Bu girişim imar rejiminin garabetini faş ediyor: 99 depremin-den sonra güya ders çıkarıldı, kayıt dışı imar girişimleri denetim altına alındı. Ancak bu felaketten sonra yapılan inşaatlara bakıldığında bunların içinde gene aynı oranda “kaçak” olduğu görülüyor. Şimdi “barış” zamanıymış. Bu duruma olsa olsa “ateşkes hali” demek daha doğru olur. Ne de olsa gene bir şey değişmeyecek. Torba yasa ile 50-70 milyar gelir elde edileceği söyleniyor. Geçmişte olduğu gibi yöneticiler de dahil, elde edilecek gelirin kimse kamu yararına kullanılacağına inanmıyor. Karşımızdaki kamu sanki aklını kaybetmiş, yalnızca “vatandaşın açığını acaba nereden yakalayabilirim” diye bakan bir kamu. Bunun için engeller çıkararak, kamu görevini şekilci kurallar çerçevesinde güya gerçekleştirirken, hiçbir sorumluluğunu yerine getirmeyen, kendi çıkarına kullanan bir kamu. Sorun bu kamuya hâlâ bizim “kamu”

1999 Gölçük depremi

adını vermemiz. Yönetimler vatandaştan yalnızca para almayı biliyorlar. Ama bir yardımları dokunmuyor. Zaten belediyelerin de imarla ilgili kadroları bu kontrol sisteminin daha sınırsız işlemesi için şişirilmiş durumda. Onların bir de çalışmasını istemek sanki bir mucize beklemek. Bir yönetim komedisi içinde yaşıyoruz. Kamu yönetimleri dediğimiz şeyin yönetmekle ilgisi yok. Yalnızca kendi çıkarlarını düşünen imtiyazlı bir sınıf var karşımızda. Alternatifleri düşünmek durumunda olan siyasetçilerin bizi sıkıştırdıkları muhayyile dünyası bundan ibaret.

Oysa ki bu işlerin böyle olmadığı zamanlar da var. Örneğin belediye sınırları içindeki yapılaşma koşullarını düzenleyen ilk kapsamlı İmar Kanunu (6785 Sayılı Kanun) çıkarılmadan önce, 1957'ye kadar İstanbul'da inşa edilen sıradan binaların büyük bir çoğunluğu projersiz ve mimarsız yapılıyordu. Projesi mimarlar tarafından gerçekleştirilmiş olanlar da bu tür bir denetim içinde değillerdi. Belediyeler veya kurullar için yapılmış projelere sahip değillerdi. Yapıların çapı, işlevi bunu gerektirdiği için öyle yapılmışlardı. Ancak bunu söylemek bile ironik, binaların hiçbiri kaçak değildi. Çünkü sistem kalfaların ve yapı işkolunda yer alan emeği bugünkü gibi dışlamamıştı. Öyleyse ne zaman kaçak ya da kayıt-dışı yapılardan söz etmeye başladık, onları o zaman üretmeye başladık.

Oyuna gelmeyelim, bir taraftan hukuksuzluğa karşı çıkarırken, yalnızca kötücülleştirme ile yetinmeyelim. Bu meseleyi soğukkanlı bir şekilde ele alalım. Soralım: Örneğin şehirleri nasıl planlıyoruz? Planlar ne ölçüde farklı kamu yararı kavramlarının çarpıştığı, çok merkezli bir şehirselleşme hareketliliği temsil edebiliyor? Önce "planlama" dedikleri şehirleri tasarlama ideallerine ve yöntemlerine dönmeli ve onu gözden geçirmeliyiz. Özhaseki Bey haklı. Artık bu sorunun çözülmesi lazım. Siyaset kurumu da bu sorunları çözme yeridir. Bu da doğru. Ama böyle hiç çözülmez. Hukuk sistemi yalnızca vatandaşa yüklenen birtakım görevlerden oluşmaz. Vatandaşın da birtakım hakları ve kamunun da yerine getirmesi gereken görevleri vardır. Kaçak yapılaşmayla ilgili durumların tekrar yaşanması halinde ağır cezaların gündeme geleceğini söylüyor, Özhaseki. Lütfen siz de böyle yapmayın, "Noktayı koyuyoruz" diyerek siz de bizi kandırmayın!

//

Özhaseki Bey haklı. Artık bu sorunun çözülmesi lazım. Siyaset kurumu da bu sorunları çözme yeridir. Bu da doğru. Ama böyle hiç çözülmez. Hukuk sistemi yalnızca vatandaşa yüklenen birtakım görevlerden oluşmaz. Vatandaşın da birtakım hakları ve kamunun da yerine getirmesi gereken görevleri vardır. Kaçak yapılaşmayla ilgili durumların tekrar yaşanması halinde ağır cezaların gündeme geleceğini söylüyor, Özhaseki. Lütfen siz de böyle yapmayın, "Noktayı koyuyoruz" diyerek siz de bizi kandırmayın!

Kadıköy nasıl mahvoldu?

Acıbadem, Koşuyolu, Zühtüpaşa, Feneryolu, Göztepe, Caddebostan, Erenköy, Suadiye, Bostancı, Kozyatağı.... Kadıköy'ün 'demirbaş' mahallelerinin hemen tamamı ya koruluklarla ya da oldukça büyük bahçeli köşkler, yemyeşil arsalar içindeki müstakil evler ile kaplıydı...

1955-1960'lı yıllarda Kadıköy

OKAY DEPREM

Eşsiz güzellikleri ve benzersizliklerinin önemli kısmı tarihe karışan İstanbul'un demirbaş ilçelerinden, binlerce yıl öncesi- nin nam-ı değer Kalkedon'u, efsanevi "Körler Ülkesi" son birkaç yıldır, tarihinde olmadığı kadar inşaat terörü, yapılaşma kirliliği ve betonlaşma cenderesinin altında ufalanıyor, eziliyor ve adeta tamamen yok oluşa terk ediliyor. Ataşehir bölgesi siyasi alave- dalavere ile ilçeden ayrılmadan evvel Türkiye'nin en büyük ilçesi unvanını uzun süre koruyan Kadıköy aslında; 'vilayet'in doğası, mimari mirası 1950'lerden beri adım adım katledilen 'ka- za'larının önde geleni oldu hep. Boğaz üzerinde yer alan Sarıyer ve Beykoz gibi büyük ve gür ormanlarla kaplı değilse de, enfes bir Boğaziçi peyzajına sahip olmasa da, tabiat bakımından şehrin Marmara Denizi üzerinde yer alan ilçeleri arasında en özeliydi Kadıköy. Dengesiz, aşırı ve çirkin imar tercihleri sonucu bugünkü işin içinden çıkılmaz görünümüne gelmesi sürecinde Kadıköy'ü, pek çok ilçeden ayıran temel özellik; yağma ve rantın devlet ve hükümetler eliyle değil de, daha çok Kadıköylülerin, bölgenin yerli nüfusunun bizzat kendi rıza ve bilinçli tercihleriyle gerçek- leşmiş olmasıydı.

ÇEVRESİ KORUNDU AMA...

Kadıköy'de geçmişin ve doğanın yok edilmesi tarihçesinde ilçeyi esas olarak ikiye ayırmak gerekir. Moda, Caferağa, Osmanağa, Yeldeğirmeni ve Hasanpaşa gibi tarihi merkez mahalleleri ile, bunların dışında yer alan ve nüfusun da ağırlıklı olarak yaşadığı konut semtleri. Ahşap, kâgir ve taş malzemeli bitişik nizam evlerin azımsanmayacak bir kısmı yakılıp yıkılmış dahi olsa; kentsel silüet, yerleşim yapısı ve genel imar planı itibarıyla tarihi mahalleler az çok umumi karakterlerini korumuşlardı. Esas ve topyekûn değişim ise kenar-çevre semtlerde yaşandı ve yaşanıyor. 1960 ve özellikle 70'lere kadar çok seyrek iskânın olması sonucu, batı-doğu yönünde Zühtüpaşadan Bostancı'ya, güzey-kuzey istikametinde ise denizden Merdivenköy ve Sahrayıcedit'e kadar olan devasa bölgenin son derece bakir tabii yapısı muhafaza edilebilmişti. Uçsuz bucaksız sahil şeridi, sayısız doğal plaj, büyük korular, meyve bahçeleri ve harikulade köşk, konak ve malikâne-ler ile kaplı onlarca kilometrekarelik bu alanda ilk ciddi değişim 1960'larda ve asıl olarak 70'lerde meydana gelmeye başlayacaktı.

ESKİ EVİ 'MÜTEAHHİT'E VERME DÖNEMİ

Müteahhitler eliyle Kadıköy'ün çevre semtlerinin parsellenip yağmalanması, böylelikle ilçenin geniş çeperinin çehresinin değişim öyküsünün miladı 1950'li yıllardır. O zamanlara değin, Acıbadem, Koşuyolu, Zühtüpaşa, Feneryolu, Fenerbahçe, Göztepe, Caddebostan, Erenköy, Suadiye, Bostancı, Kozyatağı ve Sahrayıcedit gibi demirbaş mahalleleri hemen hemen tamamı ya koruluklarla ya da oldukça büyük bahçeli köşkler, yemyeşil arsalar içindeki müstakil evler ile kaplıydı. Adeta cennetten bir köşe görünümündeki bu muhitlerin görüntüsünün bozulmasına neden olacak bir nüfus baskısından hemen hemen eser yoktu. Ne var ki modern hayatın yavaş yavaş yaygınlaşmasıyla; köhne, kararmış eski ahşap evlerde daha fazla barınamaz olan tarihi yarımada'nın Türk kökenli nüfusunun şehir içi göçünün ilk durağı Kadıköy olacaktı. Aynı sıralarda bir başka sosyolojik değişim daha yaşanıyordu.

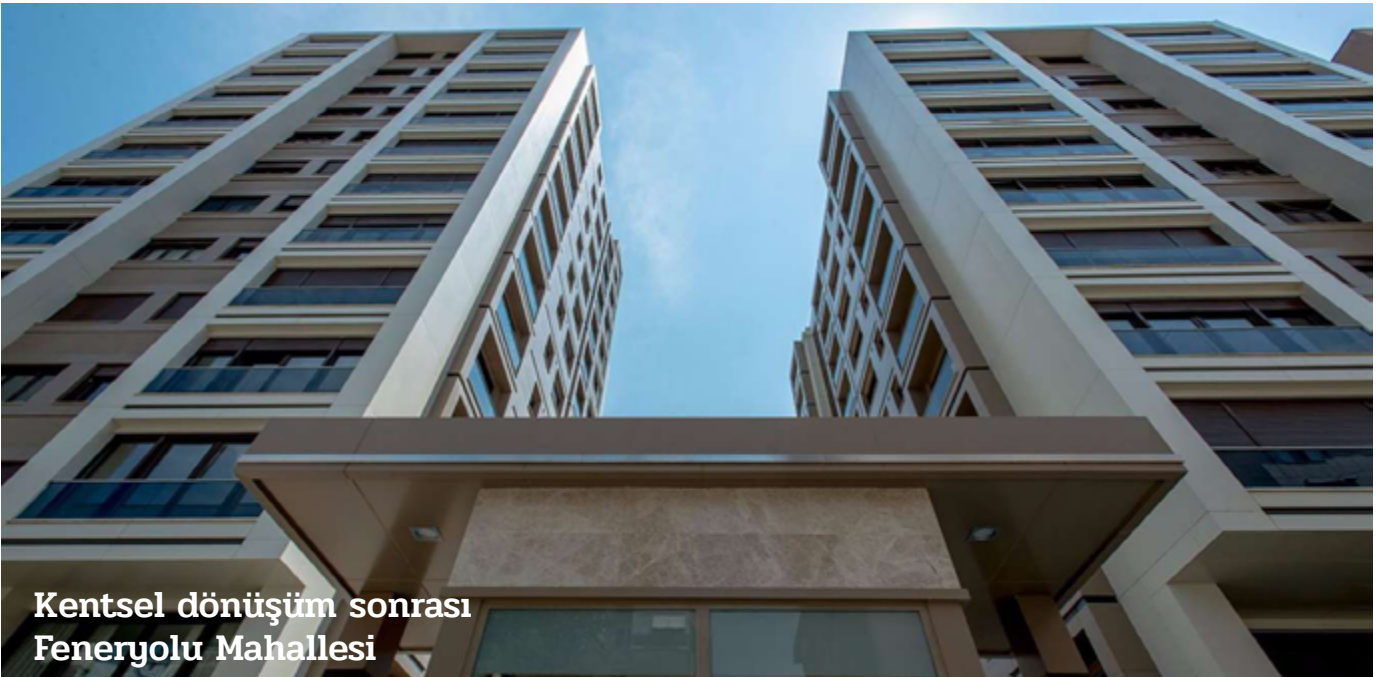

Validebağ Korusu

Arazi rantı, bedava-havadan para, spekülâtif kazanç gibi kavramlarla ilk tanışan kuşak, şehrin ve doğanın korunmasında çok farklı kültür ve değerleri temsil eden ebeveyn ve dedelerinden taşınmaz mülklerinin tasarruf inisiyatifini aldıkça; öncelikle 50'lerde ailelerinin köşk ve tek veya iki katlı müstakil taş evlerini, 'müteahhit' denilen fırsatçı takıma vererek, aynı ufak evlerin yıkılması suretiyle yerlerinde ve buldukları arazide seyrek aralıklı 2-3 katlı ve daha hacimli betonarme binaların inşa edilmesine yol açtılar. Bu sayede; daha ziyade Rum, Ermeni ve Levanten nüfusun ağırlıklı olarak ikamet ettiği Pera, Şişli ve çevresinin pahalı olması ve her şeye karşın yeterince geniş ve ferah yeni tipteki hayata imkân vermemesinden dolayı, dünün sur içi ahali bünyesinden Kadıköy'e yerleşmeye soyunan on binlerce kişi bu ilk dönem beton konutlarda "medeni hayat"larına adım attılar.

SONUN BAŞLANGICI: KAT MÜLKİYETİ KANUNU

Kadıköy'ün resmi ölüm fermanı anlamına gelen ve ilçenin baştan aşağı parselizasyonunun önünü açan 1965'teki Kat Mülkiyeti Kanunu'nun çıkarılmasıyla konut tipinde ve bayındırlıktaki üçüncü dönem resmen başlamış oldu. Bu tarihten itibaren, yağma ve işgal iki boyutlu sürmeye devam etti. İlk dönem betonarme evlerin arsalarının mülkiyetini halen ellerinde bulduran eski sahipleri veya iskâna açılan arsaların yeni sahipleri, öncekilerin yıkılıp yerlerine 3-4 katlı ilk nesil apartmanların yükselmesine yeşil ışık yaktılar. Ne de olsa yeni yapılacak binalardaki daire sayısı (10 ile 15 arasında) katlanacak, artık belirli bir sermaye birikimi edinmeye başlayan müteahhit sürüsünün nakit parasıyla bir anda, düne kadar tahayyül dahi edemeyecekleri bir sıcak paraya konacaklardı. Kendileri görünüşte ve teorik olarak vakt-i zamanın varsılları arasında sayılsalar da, gerek eski dönem evlerinin gerekse de üzerinde yer aldıkları arsaların değişim değeri neredeyse

Kentsel dönüşüm sonrası
Feneryolu Mahallesi

olmadığından, nakit-sıcak para anlamında zengin sayılmazlardı. Yoksul ve geri kalmış bir ülkenin şartlarında; çalıştıkları işlerden aldıkları mütevazı maaşlar veya düşük dükkân-ev kirası gelirleri, onlara ne çocuklarını iyi okullarda okutabilme, araba sahibi olma, ne üst seviyede satın alma gücüne ulaşmaya, ne de doğru dürüst seyahat etmelerine olanak veriyordu. Böylelikle, eski Kadıköylülerin çocukları, “maddi hayallerinin, yaşamsal beklenti ve ümitlerinin” en azından belli bir kısmını; daha fazla çalışarak veya mesleki bilgilerini, eğitimlerini daha yaratıcı şekilde kullanarak değil de; dede yadigârı tarihi evlerini, asırlık ağaçlar ile enva-i çeşit çiçek ve meyvelerle dolu bahçelerini, kısacası bir bütün olarak geçmişlerini ve tüm maddi değer ve kalitelerini toptan satışa çıkartarak, yakıp yıktırarak, tam anlamıyla “peşkeş çektirerek” ulaşmayı deneyeceklerdi.

İLÇENİN CENAZE NAMAZI...

‘Kadının köyü’ için bir sonraki darbe, 1972’deki kent imar planında 3 olan kat sınırlamasının kaldırılarak çok katlı yapılaşmaya izin verilmesiyle ve hemen sonraki yıllarda ilk ucube köprü ve çevre yolunun devreye girip bu yakaya göçü tetiklemesiyle oldu. Bunu takip eden 70’lerin ortaları ve ikinci yarısında önce 5 ile 10, seksenlerde ise 10 ile 15 kat arasında ve her katı çok daireli kocaman apartmanlar mantar gibi baş göstermeye başladı. Bunların bir bölümü, geride kalan boş arsalarla konduklarında, halen dokunulmamış son kuru arazilerinin ortadan kaldırılmasıyla, diğer bölümü ise 3-4 katlı evlerin de imha edilmesi yoluyla bina edilebildi. Dönüşümün bugün de süren nihai kulvarında; arsa ve binaların yeni sahiplerinin önemli ölçüde değişmiş olması; Kadıköy’ün kimliği, geçmişi, geleneği ve değerleriyle uzaktan yakından ilgisi olmayan tebaa üzerinden sürecin çok daha kolay yürütülmesini sağlıyor...

Ulus, Anafartalar Çarşısı bize sesleniyor: 'Bana, belleğimize ve kente birlikte sahip çıkalım'

Ankara Büyükşehir Belediyesi "Tarihi Kent Merkezi" projesi adı altında, Ulus'ta tarihi yeniden ortaya çıkarmayı hedefleyen bir proje hazırlığında. Proje kapsamında SGK'ya ait Ulus ve Anafartalar İş Merkezi ile Ulus Hali gibi tarihsel değeri olan mimari yapıları trampa usulü ile alıp yıkarak, yerlerine tarihi dokuya uygun olacağını iddia ettiği bir meydan planlamakta.

Toplumsal olarak birlikte yaşadığımız, paylaştığımız mekanlar hayatımızı ne kadar doldursa da üzerinde çok da fazla düşünmeyiz, gündelik hayatımızın koşturmacasında. Evden işe giderken geçiş yolumuzdur, otobüs durağımızdır, bazen biraz kuruyemiş almak için, gazetelere göz atmak için kısaca durakladığımız, sıklıkla da işimizi halledip geçip gittiğimiz. Bazen artık geçmeyiz bile yanından/içinden, hâlâ aynı şehirde bile olsak, çocukluk anılarımızda bir nefestir artık sadece, elimizi ayağımızı çekmişizdir çoktan.

**AYŞE GÜLKIZI,
ÖZGÜR CEREN CAN
ÖZLEM MENGİLİBÖRÜ,
TANJU GÜNDÜZALP**

Çiziler: Onur Kutluoğlu & Umut Őumnu

“Belki de asıl istenmeyen bu insanlar, sadece anılar veya mekanlar değil. Onları istenmeyen olmaya iten, istenmeyen dđnya dđzeni de olabilir, kim bilir...” (Mahluk, Deniz Atlı)

Oysa bđtđn bu geçip gitme ve gitmemeler, bizim kendimizle, geçmiŐimizle, birbirimizle kurduğumuz bağdır, hissetmesek de. YaŐamı deneyimlediğimiz gerçek anlar, toplumsal olmaya dair adımlarımızdır. Mekan, bizi topluma bağlayan ve burada bizi uredendir. “Geçmişin masalını, geleceğin hayalini” buradan yazarız. Çocukluğumuzun mutluluğunu hep sokakta ararız, tıpkı nđmzdeki baharın ilk ıŐıklarını da sokakta arayacağımız gibi.

“İnsanın insana ve inkar ettiği kendi yitik doğasına karşı sđrdürdđđü kıyım, ötekinin bastırılmasının inceltiymiŐ bir acı ektirme ayinine dđnüştüđü gđndelik hayatın sıradan kıyımı...” (ölde Vals, Besen İdil Börtücene)

Ulus Meydanı da, tđm kocaman binaları ve kalabalığıyla, hepimizin çocukluk sevgisi ve ilk gençlik isyanıdır aslında. Eskinin havalısı, Şimdinin demodesidir. Rengarenk akide Őekeri için yalvarıŐımızdır. Çeyiz dđkkanından çekirdek aileye isyan edip kaıŐımızdır. Hiç oturtmayan, hep hazırolda tutan kamusalığımızdır, ama gitmesek de gormesek de bizim kyđmđzdür. (Ayşe Gđlkızı)

Yer: Ankara, Bølge: Ulus, Cadde: Hisarönü, Yapı: Anafartalar arŐısı, 1967’de açılan bir yarışma zerine, Ferzan Baydar, Afan Kırıklı, Tayfur Őahbaz’ın kazandığı proje ile elde edilen yapı bđtđnđ, Ankara’nın ilk gelişim bølgesinde ve ilk alışveriş yapısı. Kurulan yeni yönetim biçiminin, yeni yapı elde ediŐlerinde, yeni bir aŐama; Kđbik tarzı, cephe niteliği, ilk yđrđyen merdiveni, için-

Anafartalar arŐısı’nın yangın merdivenleri

de alışveriş yapılan koridorlar ve o koridorlarda sanat eserleri barındıran bir tasarım olması itibariyle, birçok ilke sahip, bir modernizm denemesi. Ama ne zaman, 1970'lerde...

"Topluma, devlete, ideolojilere, sisteme hatta bize göre kimdir makbûl şahıs?" (Makbûl müsün?, Fahri Aksırt)

Ve o günden bu güne, eve gidiş geliş ve yaşama merkezi Ulus olanların birçok ihtiyacını karşılamış, birçok yaşanmışlığını duvarlarına işlemiş yapısı: Anafartalar Çarşısı. Tam 50 yıllık bir bellek, yaşanmışlık, kültür, anlam.

Kent deyince; işte bu 50 yılın biriktirmelerinin ve görmelerinin toplamının bizim aklımızla etkileşimi değil midir; olan, yaşanan, öğrenme/kültürel bellek yolculuğumuzun köşe taşı? Fakat; büyüme, mutenalaşma ve 'yenilik'teki doz aşımı hastalığımız, neo-liberal diye adlandırılan günümüz birey/sermaye politik aklı, işte 2018'de, bize 'yık-yenile-dönüştür-unut ve hiç biriktirme'yi getiriyor. Nüfus ve göç artınca, şehir de büyüyor, karmaşıklaşıyor ve çirkinleşiyor, yaşadığımız yer(ler)in tüm bellek olanakları da sisteme kurban ediliyor. Bu değişimde nefes alabildiğimiz alanlar da; kendi tarihimizde yaşadığımız yerler, içinden geçtiğimiz alanlar, kentin tarihi, belleği, o sokaklar, o yapılar, o parklar oluyor. Ve bu bizimle birlikte, kentin büyümesi ve yaş almasının tüm belleği oluyor. Kitaplara, filmlere, geleceğe değen hikayeleri üretiyor. (Tanju Gündüzalp)

Çarşı 50 yıllık bir belleğe sahip

“Hangimiz “Öteki”? Hangimiz “İstenmeyen”? Çok çok uzak bir ülkede, bir bilinmeyende mi yoksa yanı başımızda, içimizde mi? Kim belirliyor “Öteki”ni? Ben mi sen mi hepimiz mi?” (Öteki (kim)...!, Ayşe Güllü, Tanju Gündüzalp)

Çarşıda kamusal seramik sanat eserleri yer alıyor.

Ankara'nın ilk (tarihi) merkezi Ulus'ta bulunan, kültürel bellek ve kentlilik bilincine dair yansımaları olan özgün bir yaşam alanı: Anafartalar Çarşısı. Çarşı içindeki kamusal seramik sanat eserleri ise birer kent estetiği unsuru. Toplumsal ve kolektif bir üretim olan kent belleğine ve kentin kültürel mirasına katkıda bulunmakta.

” yıkım estetiği / an aesthetics of demolition'ı anlamaya çalışıyorum. Yıkımdan değilse de yarattığı hüzünden estetik bir deneyim devşirdiğimizi seziyorum çünkü. Bir tür lanet gibi bizi esir eden tutkulu bir yıkım tasavvuru var; ölüme, kıyamete, yok oluşa yazgılı varlığımıza bir 'karşıumut.'” (Melûn Fayans, Özgür Ceren Can)

Anafartalar Çarşısı içinde, 1963 tarihli seramik duvar panoları ve duvar resimleri bulunmakta. Bu panoları yapmış olan sanatçılar, Türkiye'de çağdaş seramik sanatının önde gelen isimlerinden Füreya Koral, Seniye Fenmen, Cevdet Altuğ ve Attila Galatalı'dır. Akrilik duvar resimleri ise Türkiye'de çağdaş resim sanatının önde gelen sanatçılarından Nuri İyem ve Arif Kaptan, sgraffitto duvar resmi ise Adnan Turani tarafından yapılmıştır. Eserlerin çokluğu, yoğunluğu ve büyüklükleri düşünüldüğünde, rahatlıkla

'Anafartalar Çarşısı yaşayan bir müzedir' diyebiliriz.

"...yüzünü Ankara'nın kent hafızasına ve tarihi kentin kendisine çevirerek, dilini ve anlatısını Anafartalar Çarşısı esnafından devşirerek ve ancak çarşıdaki seramik panoları var eden sanatçıların ortak üretim hafızası sayesinde ayakta durabilmek..." (Ser Ver Sır Verme, Emek Can Ecevit, Galip Kürkcü)

Anafartalar Çarşısı kamusal sanat eserleri Türkiye'de 1960'lı yılların çağdaş sanatının gelişim sürecinin önemli parçalarıdır ve çağdaş sanatın gelişim araştırmalarında temel kaynak niteliği taşımaktadırlar. Cumhuriyet Dönemi'yle başlayan modernleşme paradigmaları, bunların çağdaş (kamusal) sanat ve modern mimarlık birlikteliği etkilerini yansıtmaları bakımından da durum aynıdır. Günümüzde kamusal sanat adı altında kente yerleştirilen çirkin nesnelere kıyaslandığında çarşıdaki eserler kendileriyle etkileşime giren kentliyi, evrensel düzeyde insanlık değerleriyle ilişkilendirme olanağı taşımakta ve bu ilişkilendirme kentin kullanım değerini de oldukça zenginleştirmekte.

"...kırmızı kadife bir kalptir bu, frapan ve çiçek kokuludur, kalbinden çıkıp binaya tutunmak, onla bir bütün olmak ister bu kalp, yıkılmasına az kalmıştır çünkü binanın..." (Kadife Kalp, Coşan Karadeniz)

Ankara Büyükşehir Belediyesi "Tarihi Kent Merkezi" projesi adı altında, Ulus'ta tarihi yeniden ortaya çıkarmayı hedefleyen bir proje hazırlığında. Proje kapsamında SGK'ya ait Ulus ve Anafar-

talar İş Merkezi ile Ulus Hali gibi tarihsel değeri olan mimari yapıları trampa usulü ile alıp yıkarak, yerlerine tarihi dokuya uygun olacağını iddia ettiği bir meydan planlamakta. Fakat kamu otoritelerinin söylemlerinin aksine, projenin gündemde olduğu dört yıldır Ulus esnafı ve kent sivil inisiyatifleri bu projeye karşı çıkmakta. Anafartalar Çarşısı ve Ulus İşhanı Yönetimi, esnaf adına pek çok girişimde bulunarak projeye karşı olduklarını çeşitli platformlarda ifade etmişlerdir. Bu süreçte çarşıda bulunan kamusal sanat eserlerinin tescilli olmadığı anlaşılmıştır. Esnaf 500'e yakın dilekçe ile Ankara 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'ne çarşıda bulunan kamusal sanat eserlerinin tescillenmesi ve korunması için başvurmuştur. Üniversiteler ve sivil toplum örgütleri konu hakkında bilgilendirilmiştir. AsıKeçi Ankara Sanat İnisiyatifi çarşıda "PersonaNonGrata" temalı bir dizi sanat etkinliğini esnafın katkılarıyla gerçekleştirmiş; kentlilerin çarşıya dair farkındalığının artmasına destek olmuştur.

"Keşke şu olsa bu olsa' değil de 'Keşke bu olmasa, şu olmasa' demekteydim epeydir. Dilediklerim çekti, sıcak suya giren yün misali. Olan olmuştu, artık onların olmamasını dilemekteydim."
(Dilemediklerimiz Ağacı, Hülya Demirdirek)

Anafartalar Çarşısı içindeki sanat eserlerinin mekânsal bağlamlarından koparılmaksızın "yerinde" ve "çevresiyle birlikte" korun-

ması gerekmektedir. Esnafın 500'e yakın dilekçesine cevaben ve Kültür Bakanlığı'nın ilgili kurumlarının lehte raporlarına rağmen, Ankara 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nce tescillenmemiştir. Füreya Koral, Seniye Fenmen, Cevdet Altuğ, Attila Galatalı, Nuri İyem, Arif Kaptan ve Adnan Turani'nin eserleri tehdit altındadır. Sanatçıların varislerinin manevi hakları ve tüm Ankaralıların eserler üzerindeki kentli hakları hiçe sayılmaktadır. (Özgür Ceren Can)

*“Son yıllarda mega bir laboratuvarın içinde hapsolmuş durumda-
dayız. (...) Hislerimizi ve hayatlarımızı paylaştığımız mekanların
yok oluşunun telaşı içinde sıkışıp kaldık.” (Süblimelma, Umut
Kambak)*

Yersizleşiyoruz.

Biz kentin misafirleri ve kullanıcısı mıyız, sorumluluklarına ortak sahibi miyiz..! Sanırım kendimizle ilk yüzleşmemiz gereken durum bu. Aidiyeti ancak sorumluluk da alarak sahiplenebiliriz. Kentin ve bizim tarihimizde, gelişen beynimizde tüm katmanları oluşturan; yapılar, sokaklar, sinemalar, tiyatrolar, parklar, meydanlar, tarihin izi kale, ilk alışveriş yapılan mekan/yapı, alışveriş yaparken görülen seramik panolar... aslında bizimdir, bizim tarihimizdir. Bize ve kente ait olan, yerinde durmaya ve yaşamaya devam etmelidir, aynı duygularla ve 50 yıl boyunca olduğu gibi.

Ve son...

Durdukça ve bu yıkmalara itiraz etmedikçe, suça ortağız, belediye bu hatayı işlemeyen kendi ilk alışveriş yaptığımız yapıya sahip çıkalım hep birlikte, yoksa bu kadar esnaf ve hep gittiğimiz bir yer daha yok oluyor/olacak. Kentte anlatacak, yaşayacak hiçbir şeyimiz kalmayacak, sahip çıkmayıp, ses çıkarmadığımız sürece. (Tanju Gündüzalp)

“Demir parmaklıklarla çevrili bile olsak, yok edilen tarihin tam orta yerinde de dursak; iyiye güzele olan inancımız bizi var edecek.” (Umut, Orhun Bora Çetin)

Tırnak içi alıntılar, Anafartalar Çarşısı, PersonaNonGrata etkinliğinden Özlem Mengilibörü tarafından alıntılanmıştır.

Detaylı bilgi için: asikeci.com,

Fotoğraflar: Can Mengilibörü, Yunus Özkazanç

Alkol, kafein ve glikoz kışkacında Kadıköy

Hepsi birbirinin taklidi, meyhane görünümlü ve olabildiğince iri bu mekanlar, sıradanın bile altındaki menüleri, gürültülü fasıl curcunaları, özensiz dekorasyonları, çevreye saygısız işletmecileri ile Kadıköy'e akan kalabalıklara yardım ve yataklık ediyorlar. Tarihi çarşının bu mekanlar tarafından tamamen yutulmasına ramak kalmış durumda.

*“Yeldeğirmeni'nden denize sarpa sararak inen bir sokakta
Vakit tamamdır diyorum. Ve sokağın sesi
Diyor ki değil daha
Vakit var daha ...”
Cemal Süreya*

Kadıköy'ün sokakları bu günlerde Cemal Süreya'ya inat, 'vakit geçiyor' diye fısıldıyor duyan kulaklara, gören gözlere. Klişe tabiriyle Kadıköy için tehlike çanları çalıyor. Oysa çan mevzusunda, bir tek kilise çanlarına aşınadır Kadıköy. Artık gürültüden onlar da duyulmuyor.

GRAND KORÇI

14 MART 2019

Bir süredir ulusal ve yerel basında Kadıköy'deki artan kalabalık, alkolün sınırsızca sokaklarda tüketilmesi, kentsel dönüşüm terörüne kurban giden canlar, yaşam alanlarını gasp eden terbiyesiz barlar, bitmeyen Kurbağalıdere çalışmaları, Fenerbahçe maçlarında kilitlenen yaşam, Fikirtepe faciası gibi konular bol bol yer alıyor. Elbet bundan daha fazla şekilde Kadıköy güzellemesi de sütunları işgal ediyor. Peki neler, nasıl ve niçin oluyor Kadıköy'de dersiniz, tekmili birden az sonra...

GEZİ SONRASI HIZLANAN GÖÇ VE PARADİGMA KAYMASI

Çok yazılıp çizildi ama tekrarlamakta beis yok. Beyoğlu'ndaki değişim en çok Kadıköy'ü etkiledi. Beyoğlu, Gezi öncesinden bu yana can çekişiyordu. Sandalye ve masaların dış ortamlardan kaldırılması, Tarlabası ve yakın çevresine yönelik soylulaştırma projeleri, kültür sanat mekanlarının kapanması, İstiklal Caddesi'ndeki istikrasızlıklar gibi meselelerin üzerine, Gezi sonrası yaşananlar tuz biber ekti. İnsanlar çok hızlı bir şekilde Beyoğlu'nu terk etmeye başladı. Bu terk edişten Kurtuluş ve Beşiktaş ile birlikte, hatta daha fazla Kadıköy nasibini aldı. Yeldeğirmeni, Moda güzellemeleri her yanı sarmaya başladı. Malum sebeplerden İstanbul'a gelen turist profilindeki değişim, Beyoğlu ve yakın çevresi için bir demografik değişime neden olacak denli artınca insanlardaki Beyoğlu algısı hızlıca değişti ve yerini Kadıköy'e bıraktı. Yani Kadıköy'de bugün tehlike çanları çalıyor kökünde politik bir fayın devinimi yatıyor. Kadıköy'ün bugün yaşadığı bir takım sorunlar Beyoğlu'ndan bağımsız düşünülemez. Bu yüzden çilingirlerde 'Kadıköy'ün kurtuluşu Alper Taş'a bağlı' ironisi sıklıkla dile getiriliyor seçim öncesi.

KENTSEL DÖNÜŞÜMDEN RANTSAL DÖNÜŞÜME

Elbette deprem pek çok ilçe gibi Kadıköy'ün de sorunu ve Kadıköy riski yüksek yerleşimler arasında. Görece yüksek gelir düzeyine sahip sakinlerinin güvenlik endişeleri, artan taleple birleşince kentsel dönüşüm metalaşır ve kolaylıkla. Fikirtepe'den başlayan toplu dönüşüm rüzgarı Bostancı, Caddebostan, Kalamış'la birlikte Kadıköy merkezinde de hızlıca esti ve hâlâ esiyor. 1+1 ev bulmanın bile zor olduğu Kadıköy'de şimdi bir matematik saçmalığı olarak, '1+0 'modern' yaşamlar pazarlanıyor. Geniş bahçeli Kadıköy apartmanları hızlıca, Fransız balkonlu, ankastrali, beton otoparklı yaşam hücrelerine dönüşüyor. Bir zamanların yeşil semti gözler önünde kartonpiyer sütunlu ve iri saksılı binalarla bezeniyor. Allah selamet versin.

//

Beyoğlu ve yakın çevresi için bir demografik değişime neden olacak denli artınca insanlardaki Beyoğlu algısı hızlıca değişti ve yerini Kadıköy'e bıraktı. Yani Kadıköy'de bugün tehlike çanları çalıyor kökünde politik bir fayın devinimi yatıyor. Kadıköy'ün bugün yaşadığı bir takım sorunlar Beyoğlu'ndan bağımsız düşünülemez. Bu yüzden çilingirlerde 'Kadıköy'ün kurtuluşu Alper Taş'a bağlı' ironisi sıklıkla dile getiriliyor seçim öncesi.

//

HER YERDE METRO, HER YERE METRO

Kadıköylü, Gezi'den apartma bir sloganın hayatına bu kadar etki edeceğini bilemezdi elbet. Eğlence paradigması değişen kitleler, Beyoğlu yerine soluğu Kadıköy'de hızlıca almanın dayanılmaz cazibesine karşı koymadı tabii ki. Kadıköy'ün zihinlerdeki 'özgür ve modern' algısı, İstanbul metropolünün yoz taşralarında sıkışıp kalmış kitleleri, kahvaltıperverleri, içelim güzelleşimcileri, ortam akışkanlarını, gezelim görelimcileri ve özellikle gençleri 'nefes alınacak bir vaha' olarak gördükleri Kadıköy'e çekiverdi. Akbilli kolay erişim Kadıköy'ün her köşesinin bir merkez gibi algılanmasını kuvvetlendirdi. Oysa Yeldeğirmeni, Osmanağa, Caferağa gibi mahalleleriyle Kadıköy hâlâ yoğunluklu bir konut alanı. Özellikle hafta sonu akan kalabalıklara göre düzenlenmiş bir semt değil. Aşırı kalabalıktan evine erişemeyen, çarşı pazara çıkamayan, evine gitmek için bar ve kafe sandalyelerinin oluşturduğu barikatı aşmaya çalışan, patlak egzoz modifikasyonun elli tonunu öğrenmek zorunda olan Kadıköylü sessiz bir isyanın eşiğinde son demlerde. Bu isyana kimi zaman seçkin tonlar, şoven duygular eşlik etse de temel saik semt savunması ekseninde geliyor. Kadıköy'ün kurtuluşu sadece Beyoğlu'na değil, Maltepe'ye, Kartal'a, Ümraniye'ye, Kurtköy'e, Sancaktepe'ye, Beykoz'a, Pendiğe, Tuzla'ya, Alemdar'a ve diğerlerine de bağlı aynı zamanda. İstanbul'u topyekün 'nefes alınacak bir vahaya' dönüştürme çabasına girmeden bütün yükün Kadıköy'e yıkılması sürdürülebilir değil ve ortaya çıkacak garabet kimseyi mutlu etmeyecek. Hanımlar beyler, kurtuluş yok tek başına.

ALKOL, KAFEİN VE GLİKOZ KISKACI

Malumun ilamı olacak ama Kadıköylünün alkolle bir sorunu yok ancak Kadıköy giderek bayağılaşan bir alkol sorununa sahip. Uzun yıllar makul sayıda mahalle meyhanesine sahip Kadıköy'de bu sıralar meyhane adaları oluşuyor. Hepsi birbirinin taklidi, meyhane görünümlü ve olabildiğince iri bu mekanlar, sıradanın bile altındaki menüleri, gürültülü fasıl curcunaları, özensiz dekorasyonları, çevreye saygısız işletmecileri ile Kadıköy'e akan kalabalıklara yardım ve yataklık ediyorlar. Tarihi çarşının bu mekanlar tarafından tamamen yutulmasına ramak kalmış durumda. Balık Pazarı örneğini görmüş ehlikeyif Kadıköylüler buralardan gözlerini kapatarak geçiyor artık. Meyhaneler patladı, rakı çeşitlendi ama kültürü yok oldu.

Meyhane adalarıyla yarışacak şekilde kurtarılmış bar sokakları da ağırlıklı olarak gençleri soğuruyor. Bar yetmediği gibi çevresinde elde bira 'takılan' gençlerin, 'özgürlük' anlayışlarının sınırsızlığı Kadıköylüleri çileden çıkarıyor. Her hafta sonu çıkan kavgalar, kısa yoldan 'kafayı bulmak için' içilen alkolün kusmuk ve sidik olarak Kadıköy apartmanlarına bırakılması, dört erkekli hatchbag arabalardan yayılan alkolle

//

Kadıköy'ün kurtuluşu sadece Beyoğlu'na değil, Maltepe'ye, Kartal'a, Ümraniye'ye, Kurtköy'e, Sancaktepe'ye, Beykoz'a, Pendiğe, Tuzla'ya, Alemdar'a ve diğerlerine de bağlı aynı zamanda. İstanbul'u topyekün 'nefes alınacak bir vahaya' dönüştürme çabasına girmeden bütün yükün Kadıköy'e yıkılması sürdürülebilir değil ve ortaya çıkacak garabet kimseyi mutlu etmeyecek. Hanımlar beyler, kurtuluş yok tek başına.

//

karişmiş testosteron kokuları, parkları çöp dağına çeviren bira şişelerini görünce pek çok Kadıköylü, 'Kadıköy'e gelmeyin demiyoruz, hobi olarak yine gelin diyoruz' şeklinde özetlenebilecek bir hissiyata sahip oluyor. Nihayetinde hobicilik ciddi iştir. Emek ister, sevgi ister, saygı ister. Kadıköy'ü severek, özenerek gelin ve unutmayın alkol sadece ağızla içilmez. Bu fasılda dalgacı kahve dükkanlarına değinmeden olmaz elbette. Bilmem kaçınıcı dalga kahveciler her apartmanın altında, her elektrikçinin, yorgancının, ayakkabıcının, bakkalın, yufkacının, kasabın yerinde pıtrak gibi bir gecede bitiveriyor. Baristalar miting yapsa, rıhtım silme dolar. Pozitif enerji lobisinin desteklediği bu kafelerde, gündüz saatlerinde freelancer'lar ile Moda parkını, yoga parkına çevirenler arasında köşe kapmaca oynanıyor. Hafta sonu ise hepsi birer seyir terasına dönüşüyor, kızılı erkekli Kolombiya kahveleri içiliyor mütemadiyen.

Kafe öncesi ya da sonrası şeker düşmesinden mütevellit olsa gerek, sıvı kakaocuların ve soslu lokmacıların önünde tanzim satışı aratmayacak kuyruklar peydah oluyor. Özellikle gençlerin serotonin salgılamak için glikoz şurubuna bağlı olması başlı başına bir araştırma konusu. 'Ya lokmacılar ya Kadıköy' açmazı meyhane, kafe ikilisine eklenince trio tamamlanmış oldu. Dizi, film ve lifestyle program yapımcılarının karavanlarıyla estirdiği teröre ise hiç girmeyelim.

YEREL SEÇİMLER MÜNASEBETİYLE

Artık monopol bir esnaf grubunun maşalığını yaptığı kahve, alkol ve gıda sektörünün, yerel yönetimle aşkıdır hüküm süren Kadıköy sokaklarında. İstanbul'u ve Kadıköy'ü yönetmek için aday olan pek bir değerli hanımefendi ve beyefendi belediye başkan adaylarının ağzından bu konuya ilişkin somut bir çözüm duymak için kulak kabartan semt sakinleri sürekli sükutu hayale uğruyor. Bir kesim tarafından çantada keklik olarak görülen Kadıköy'ün bu hale gelmesinde bizatihi bu keklik avcıları başrolü oynadı yıllardır. Diğer kesim ise aksırsınlar, tıksırsınlar, biz betonumuza bakarız anlayışıyla tarumar etti, ediyor.

Pek bir sayın adayların anlaması ve bilmesi gerek ki Kadıköy doldu taşıyor. Artık tek bir bara, kafe veya meyhane ruhsatına dahi tahammülü yok. Gökleri delmek istemiyor kimse. Semt sakinlerinden açık davettir, cesaretiniz var mı işe burarlardan başlamaya?

Çok ağladık ve sorunu dışsallaştırdık bu satırlara dek, iğneyi semt sakinlerine batırarak perdeden çekilelim. Kadıköy'ü savunmak bizatihi yeldeğirmenleriyle savaşmayı göze almadıkça, nerEde o eski günler nostaljisiyle içe büyüyen öfke patlamalarından ve saman alevinden öteye geçmez. Çare ne Alper Taş ne de Drogba.

//

Çok ağladık ve sorunu dışsallaştırdık bu satırlara dek, iğneyi semt sakinlerine batırarak perdeden çekilelim. Kadıköy'ü savunmak bizatihi yeldeğirmenleriyle savaşmayı göze almadıkça, nerEde o eski günler nostaljisiyle içe büyüyen öfke patlamalarından ve saman alevinden öteye geçmez. Çare ne Alper Taş ne de Drogba.

Ah Beyoğlu, vah Beyoğlu*

Beyoğlu sorunsalımıza, anın yakıcılığının ve sermaye/devlet aklının ötesinde biraz daha geriden, içeriden ve aşağıdan baksak nasıl manzaralarla karşılaşırız dersiniz?

Gün geçmiyor ki Beyoğlu'nda kapanan bellek mekanlarına, asılan kiralık ilanlarına, İstiklal Caddesi'nin içler acısı haline bakıp ahlayıp vahlamayalım. Sadece İstanbul'un değil, ülkenin ve bölgenin kültür ve sivil hayatının merkezi olan, ve yakın dönemde hep "yükselmiş" Beyoğlu'nun son birkaç yılda sert düşüşünün onu sevenlerini hayal kırıklığına uğratması, üzmesi, öfkelenmesi gayet anlaşılır bir durum. Uzun bir süredir Beyoğlu'nda yaşayan, çalışan, araştıran biri olarak, benim de hislerim çok farklı değil. Hayatımızı anlamlandırdığımız mekanlar kapanırken, komşularımız başka yerlere taşınırken, İstanbul'u saran inşaat salgını Beyoğlu'nu da istila ederken böyle hissetmek anlaşılır tabii.

Beyoğlu'nun, 2000'ler boyunca içinden geçtiği "yükseliş" döneminde, yani "Cool İstanbul" markasının halen devrede olduğu zamanlarda aslında bir taraftan da, altı oyuluyordu. O dönem birçok [yazıda](#) dile getirdiğim mesele özetle şuydu:

İstiklal Caddesi gibi heterojen, özgür ve asi kamusal mekanlar sermayenin insafına bırakıldığında tektipleşme, iktidar-

YAŞAR ADANALI

ların merhametine bırakıldığında ise baskıcı uygulamalar ile evcilleştirilme tehdidi ile karşılaşılıyor.

Güncel ekonomik ve siyasi krizlere karşı pozisyon alan sermaye elini Beyoğlu'ndan "çektğinde" ise, şu an tecrübe ettiğimiz gibi, arkasında bir enkaz bırakmış oluyor. Geriye de sanki savaştan çıkmış caddeler, yıkılıp yapılan inşaatlar, boşalan dükkanların yerlerine açılan niteliksiz mekanlar, ve "özgürlük" hissini tamamen massetmiş bir olağanüstü hal kalıyor.

Peki, Beyoğlu sorunsalımıza, anın yakıcılığının ve sermaye/devlet aklının ötesinde biraz daha geriden, içeriden ve aşağıdan baksak nasıl manzaralarla karşılaşırız dersiniz? Bir Beyoğlu nostaljisi yerine yüzleşme denemesi yapsak diyorum?

TARLABAŞI'NDA "EZEN-EZİLEN" DİYALEKTİĞİNİN GRİ TONU

Malum, Beyoğlu'nu yoksullardan arındırmak ve yerli/yabancı yatırımcılara pazarlamak için gerçekleştirilen gayrimenkul projelerinin en büyüklerinden biri Tarlabası Yenileme Projesi'dir. Beyoğlu Belediyesi ve Çalık Holding'e bağlı GAP İnşaat işbirliği ile geliştirilen, Tarlabası'nı (tüm tarihi ve yaşanmışlıklarıyla yıkıp, içi boş bir paket olarak) yeniden inşa etme projesinin şantiye alanında kalan son evlerden birine 2013 yılında gerçekleştirdiğim ziyaret sırasında, burada yaşayan proje mağduru amca ile görüşmüştüm. Aslında eski bir Rum yapısı olan "aile yadigarı" evinin "anasının namusu" olduğunu, burayı bırakın Belediye Başkanı Misbah'ı, ferishtahı gelse onun elinden almayacağını, hemşehrisi Rizeli Erdoğan ile baş başa görüşmeden yenileme projesine katiyen olur vermeyeceğini, kendinden emin, ama kırgın ve kızgın bir şekilde, anlatmıştı.

Konuşmanın bir yerinde, bahçede gölge yapan kendi ile yaşıt yarım asırdan yaşlı ağaçtan bahsettikten hemen sonra, baba-

//

Dolayısıyla toplumcu belediyecilik anlayışı bugün neo-liberal bir kuşatma altında adeta siper savaşı verile verile inşa edilmek durumundadır. Toplumcu belediyecilik anlayışını yeniden güncelleştirmeyi hem gerekli ve hem de olanaklı kılan en önemli gelişme ise, "yeni" ön takısıyla 1900'lü yılların sonu ve 2000'li yılların başında yeniden hegemonyasını tesis eden liberalizmin artan bir hızla sürdürülemez bir nitelik kazanmakta oluşudur.

Turnacıbaşı Caddesi, Galatasaray Hamamı'nın karşısı

sının bu evi (6-7 Eylül Pogromu'nun yaşandığı) 1955 yılında Kasımpaşa'dan çıkıp gelerek, bir Rum'dan aldığını, kolay kolay da kimselere bırakmayacağını söyledi...

KATMAN KATMAN YERİNDEN ETME

Galatasaray'da, zorla tahliye edilene kadar 5 yıl yaşadığım apartman, Yunanistan Konsolosluğu'nun sokağında, Rum Lisesi'nin yanında, İtalyan Lisesi'nin karşısındaydı. Cephesine kazınmış Rum mimarının ismi, üzerindeki katman katman boyaya rağmen halen okunabiliyor olsa da bu, binanın Rum mirasından geriye kalan nadir izlerinden biriydi. Diğeri de, belli ki beş katlı binada yaşayacakların yine burada yaşlanacakları öngörülerek yapılan, döne döne çıkılan yorucu mermer merdivenin zemin ve 5. katlarının tam ortasında yer alan, bir nefes alma molasına imkan tanıyan duvara entegre açılır kapanır ahşap oturaktı.

Binanın sahipleri ve sakinleri, belki de henüz bu kentte yaşlanamadan yerlerinden edildiler. Yıllar sonra yerlerine gelen, bu tarihi binayı da Beyoğlu'nu da çok seven, evi belleyen ben de yerimden edilecektim. Bu sefer, 6-7 Eylül'den 57 yıl sonra, "Avrupa Kültür Başkenti", "Cool İstanbul" ve "emlak rantı" gazıyla hızla soylulaştırılan Beyoğlu'nda, eski bina toplayıp butik otele dönüştüren bir grup ortak tarafından. İç göçle 70'lerde İstanbul'a gelip bu binayı alan ailenin erkek çocuklarından biri olan ev sahibim, binanın her katında bir kardeşin oturduğu henüz Beyoğlu'nun "para etmediği" uzun döneminin sonunda, her katı benim gibi "kültürel sermayesi finansal sermayesinden daha yüksek" birilerine kiralamaya başladı. Ta ki, 2012 yılında kulağa çılgınca gelen bugün bakınca ise komik kalan 3 milyon TL'ye "Beyoğlu girişimcilerine" satana kadar.

Kiracılar olarak, binanın yeni sahibi ortaklardan "kas gücü" olarak işlev gördüğü her halinden belli olan sevimsiz adam ile yaptığımız görüşmede, evleri hemen boşaltmamız gerektiği, (2. derece tescilli yapı olan) binayı yıkıp, kenarda bulunan mevcut merdiveni ortaya alıp her kattaki bir daireyi de ikiye çıkartacaklarını anlatmıştı. Ben de kiracı olarak haklarımız olduğunu, mesken olarak kullanılan binayı otele çeviremeyeceklerini, tarihi binayı ise yıkamayacaklarını anlattığımda üstü kapalı tehditlerle karşılaşmıştım. Taşınmamın üzerinden 5 yıl geçmiş olmasına rağmen, bina kapısı kilitli bir şekilde halen boş olarak durmakta. Bu sürede Beyoğlu'nda yaşanan değer artışı sayesinde de boş duran bina yeni sahiplerine hiç hak etmedikleri spekülasyon kazançlar sağlarken binanın bulunduğu sokaktaki küçük nalbur dükkanı takıcıya, manav butik otelin pahalı kafesine, eczane sanat galerisine, kasap tasarım dükkanına dönüştü bile. Nalburu, manavı, eczanesi, kasabı olmayan bir mahalle olamayacağı, olmayan mahallede de yaşanamayacağı için bana da, Beyoğlu'nda yaşayacak başka bir yer aramak düştü.

//

Bu sürede Beyoğlu'nda yaşanan değer artışı sayesinde de boş duran bina yeni sahiplerine hiç hak etmedikleri spekülasyon kazançlar sağlarken binanın bulunduğu sokaktaki küçük nalbur dükkanı takıcıya, manav butik otelin pahalı kafesine, eczane sanat galerisine, kasap tasarım dükkanına dönüştü bile. Nalburu, manavı, eczanesi, kasabı olmayan bir mahalle olamayacağı, olmayan mahallede de yaşanamayacağı için bana da, Beyoğlu'nda yaşayacak başka bir yer aramak düştü.

“MUHALİF” KONFERANSLARIN FAVORİ OTELİ

İstiklal Caddesi'nin paralel sokaklarında bunlar yaşanırken, Caddede üzerindeki dönüşüm, dahil olan sermayenin boyutu ve iktidarın “güvenlik” kaygısı ve hegemonya arayışıyla doğru orantılı bir şekilde, çok daha görünür oldu. Beyoğlu'nu Beyoğlu yapan özelliklerin başında, hem kullanıcı hem de fonksiyonlar açısından heterojenliğine mekansal olarak imkan tanıyan hanların varlığıdır. Örneğin, 150 yıllık Rumeli Han içinde bir kültür mirası olan Rebul Eczanesi de dahil onlarca esnafı; tiyatro, yayın evi gibi kültür mekanlarını; cafe, bar, tırmanma duvarı gibi eğlence & spor mekanlarını; dernek ve siyasi parti merkezi gibi politik mekanları barındıran muazzam bir kentsel ekosistem-di. Bu han, (muhaliflerin konferans yapmayı çok sevdiği) Taxim Hill Otel'in de sahibi olan sermayedar tarafından alındı, içindeki iş yerleri ve kültür mekanları tahliye edildi, şimdi de, Beyoğlu'nu temellerinden sarsan kriz bir gün biterse eğer, otel olarak dönüşmeyi bekliyor. Dönüşüm sonrasında tek tip kullanıcıya hizmet verecek, makyajlanmış, büyüye yok edilmiş bir mekan, Beyoğlu'na hiç bir değer katmayan bir kütle olarak kentte yer kaplayacak. Rumeli Han'ın bu soylulaştırma hikayesini Barolar Birliği'nin Taxim Hill Otel'de gerçekleştirdiği bir konferans sırasında anlatmış ancak beklediğim ilgiyi uyandıramamıştım.

İSTANBUL BAROSU VAKASI

Baro demişken, İstiklal Caddesi boyunca uzanan şantiyelerden biri de İstanbul Barosu'na aittir. Caddenin yükselişine paralel bir şekilde, önce Baro'nun altındaki kitapçı yıllar içinde ufalarak cafe halini aldı. Sonra aslında korunması gereken nitelikli bir Cumhu-

riyet dönemi yapısı olan bina, “yenileme” sebebiyle tümünden yıkıldı. Yıkım sonrası moloz aylarca çok kötü paravanlarla çevrili bir şekilde bekledi. Ne İstanbullular ne de Baro’ya kayıtlı avukatlarla yeni projeye dair bir bilgi paylaşıldı. Hatta, kent ve çevre davalarına bakan ve baro binasının hemen karşısında ofisleri bulunan Avukat Alp Tekin Ocak ve Murat Deha Boduroğlu 4982 sayılı kanun çerçevesinde bilgi edinme başvurusu yapmalarına rağmen, Baro kanuna aykırı bir şekilde sorularına yanıt vermedi. Bir önceki genel kurula sundukları önerge gereğince, binanın yarışma sonucu yapılmasına karar verilmişti. O kurulda seçilen baro yönetimi bu karara uymayacağını ifade etti. Avukatların şeffaflık ve katılımcılık taleplerini görmezden geldi. Kentteki aktörlerin eylemlerinin hukukiliğini denetlemek gibi bir kamusal sorumluluğu olan Baro, kendi binasının dönüşümünde kentsel dönüşüm sürecinde yaşanan usulsüzlükleri bire bir tekrar etti. Daha önce bu binada katıldığım bir panelde, Beyoğlu özelinde ‘yaşanabilirliği’ konuşmuştuk. Trajik mi desem, ironik mi, bilemedim...

“ADALARA” VE AVM’LERE ‘SİĞİNAN’ KÜLTÜR MEKANLARI

Bugün Beyoğlu’nda yaşanan dibe yarış halini en fazla eleştirenler, nispeten kültürel sermayesi daha yüksek olan kesimler. Ama ortada bir tutarsızlık olduğu da muhakkak. Örneğin, İstanbul kültür hayatının önemli mekanlarından, canlı müzik manzarasının en belirgin öğelerinden biri olan Babylon’ı ele alalım. 90’ların sonu, 2000’lerin başında üniversitede okurken gelmeye başladığım Asmalımescit’in kırmızı cepheli mekanı, bu civardaki sokak yaşantısına sürekli taze kan pompalayan bir kalp gibi çalışıyordu. Bu kültür sermayesi aynı zamanda finansal sermayeyi de beraberinde getirerek, İstiklal Caddesi’nin Tünel tarafının soylulaştırılmasında önemli bir rol oynadı. 2010’a doğru artık sokaklara sığmaz, 50 metreyi 20 dakikada yürüyemez haldeydik. Ancak eğlence ve kültür hayatı için eşsiz bir yoğunlaşmayı da tecrübe ediyorduk... Sonra ne oldu?

Yeme-içme, eğlence, AVM sektöründe büyüyen Doğu Grubu,

Asmalımescit’te eski Babylon’un sokağı artık fazlasıyla ıssız

kentin en önemli kültür kurumlarından birini satın aldı. Babylon, #Saltbea Nusr-et ile kardeş oldu. İçinde modifiye bir Babylon, sanat galerisi, restoran, bar, co-working space olan mini bir Beyoğlu'nu Bomonti'de inşa etti. Bu arada Asmalımescit Babylon kapatıldı. Doğrudan sokaktan girdiğiniz mekan, kapısında havaalanı güvenliği olan, ama içine girdiğinizde kontrollü ve makyajlı bir "kamusal" mekandaymışsınız hissi uyandıran bir "Ada"nın içinde, yeniden açıldı. En sevdiğimiz grupları Mini Beyoğlu Bomontiada'da, yeni Babylon'da zevkle dinlerken, "ah Beyoğlu, vah Beyoğlu" diye arada dert yanmıyor da değiliz. Bu arada Doğuş Grubu Galataport Projesi için kentin tarihi liman yapılarını yıkıp, kültür mirasını tuz buz ettiğinde de sinirlenmeye devam ediyoruz.

Bir diğer çarpıcı örnek, ayrıcalıklı imar hakları ile yine büyük bir kent suçu olan Zorlu Center'ın içinde açılan Zorlu PSM (Performans Sanatları Merkezi). Yıldız mimarımız, aslında bildiğiniz bir AVM olan yapısının ticari fonksiyonlarının bulunduğu kısımlarını "kamusal mekan tasarladık" diye sunmuştu. İşte bu AVM içinde kentin en büyük kültür sanat mekanlarından biri de yer alıyor. Nasıl çocuklarımızı kentteki kamusal mekan azlığından, parkların noksanlığından AVM'lerdeki oyun alanlarına götürüyorsak, kentin çöleşen kültür merkezi Beyoğlu'nun alternatifini de AVM'lerin içinde arıyoruz. Bu yeni mekanlarda yeni kültür tüketicileri olarak yerimizi alıyoruz. Başka bir yumurta-tavuk dilemması...

CO-WORKING SPACE'LER, AIRBNB'LER, İŞTAHI HİÇ KESİLMEYEN MÜLK SAHİPLERİ...

Piyananın beyaz yakalıyı bir robot gibi çalıştıran plaza rejimine karşı bir başkaldırı ve kolektif ekonominin bir imkanı olarak ortaya çıkan "co-working" mekanları, diğer birçok alternatif gelişmede olduğu gibi, sistem içine hızla çekilerek büyük sermayenin yeni birikim kapısı haline dönüştüler. Beyoğlu'nda yaratıcı endüstrilerde çalışan birçok birey ve ofis de son dönemde kendilerini Büyükdere Plazalar aksında ve Kağıthane Sanayi Mahallesi'nde açılan ve dahil olan sermayenin sürekli büyüdüğü mekanlara kapatmaya başladılar. Temelde bir "ada" mantığı ile işleyen bu yerler, kent yaşantısından bir "geri çekilmeyi" ifade ediyor. "Alternatif" yaşam ve çalışma alanlarında farklı sosyal etkinlikler ve kişisel gelişim imkanları ayağımıza kadar gelir, arada rahat koltuklarımızda kahvemizi yudumlarken "ah Beyoğlu, vah Beyoğlu" diye dert yanıyor muyuz acaba?

Evindeki kanepeyi, odayı paylaşarak insanların ucuza seyahat etmesine ve yeni tanışıklıklar kurmasına imkan sağlayan "Couch Surfing" fikrinin Airbnb tarafından ticarileştirilerek dönüştürülmesi de yukarıdakine benzer bir hikaye. Beyoğlu'nda önce evindeki bir odayı kiralayarak başlayan Airbnb dalgası; sonrasında doğrudan Airbnb sitesi üzerinden kiralanmak üzere tutulup içlerine büyük tadilatlar yaptırılan, özel Airbnb fotoğrafçıların fotoğrafı ile pazarlanan (tabi bu arada kiraların hızla artmasına katkı da bulunup mevcut

Robinson Crusoe 389 yerine açılan takı dükkanı ve yeni kiralık dükkanlar

kiracıları da yerlerinden eden) bir furyaya dönüştü. Beyoğlu'nun "yükselme" hikayesinin de dibe yarış hikayesinin de parçası oldu.

Beyoğlu'nda sürekli yükselen emlak değerleri ve kiralar birçoklarını mağdur ettiği gibi, kimilerinin de ağzını sulandırdı. Robinson Crusoe 389 gibi, hali hazırda oldukça yüksek kiralar veren ve Beyoğlu'nun kültürel peyzajında çok önemli yer kaplayan işletmeler, Borçlar Kanunu'nda yapılan değişikliğin de sonucunda, mülk sahiplerinin doymak bilmeyen iştahı ile baş edemediler. Bu emlak rantından nemalanma iştahı o kadar yaygınlaşmıştı ki, herkesi yozlaştırarak içine dahil etmeyi başardı. Kentin önemli bellek mekanlarından, 6-7 Eylül'den sonra bile ayakta kalabilmiş ve dolayısıyla Beyoğlu'nun gayrimüslim tarihinin de bir hatırlatıcısı olarak varlığını sürdüren Kelebek Korse bu artış baskısına dayanamayanlardandı. İşin trajik kısmı, mülk sahibi olan kimi cemaat vakıflarının Beyoğlu'nun belleğinin formatlanmasında oynadıkları rol... Mevcut krizde, bankalar gibi kurumsal kiracılar bile daha ekonomik alternatifler ararken, mülk sahipleri "Sahibinden Kiralık" ilanlarını, İstiklal Caddesi boyunca boş dükkanlarının cephelerine asıyorlar.

Beyoğlu'nun kültür damarlarına atılan kesikler, görüldüğü üzere, hem tarihsel hem de, kısıtlı bir sermaye—iktidar elitini aşacak ve belki de birçoğumuzu dahil edecek kadar çok aktörlü. "Soylulaştırma", "sınıf savaşı", "kültürel çölleşme" olarak yaşanan mağduriyet hikayelerinin arkaplanında, dün adeta bir "kültürel temizlik" olarak tecrübe edilen azınlıkların mülksüzleştirilmesi, yerlerinden edilmeleri, kültürlerinin silinmesi gerçeği de yer alıyor. Sürekli hale gelen toplumsal amnezi, her yıkım ile Beyoğlu'nu yeniden keşfetmemize sebep oluyor.

İçinden geçtiği dönüşüm ile Beyoğlu, zannedilenin aksine bellek mekanlarından oluşan bir kentsel sit alanı değil artık, devasa bir şantiye. Ne kentin kurtuluşu, ne de geleceği, kamasalmış gibi yapan "adacıklar"da da değil. Beyoğlu düşerken, onu terk etmek olmaz. Hangimiz sevmedik çılgınlar gibi... Masum da değiliz hiçbirimiz...

// Bu emlak rantından nemalanma iştahı o kadar yaygınlaşmıştı ki, herkesi yozlaştırarak içine dahil etmeyi başardı. Kentin önemli bellek mekanlarından, 6-7 Eylül'den sonra bile ayakta kalabilmiş ve dolayısıyla Beyoğlu'nun gayrimüslim tarihinin de bir hatırlatıcısı olarak varlığını sürdüren Kelebek Korse bu artış baskısına // dayanamayannlardandı.

*Salah Birsal'e saygılar.

Gezi'den İngiltere'ye: Yağmalanan parklar, gözbebeği parklar

Parklar, yeşil alanlar kamu malı sayılıyor. Ama biz onları durmadan yağmalıyoruz. Taksim Gezi'sine Hilton oteli dikmekten, Dolmabahçe Sarayı'nın bahçesine Swiss oteli kondurmaya; oradan, Maçka Demokrasi Parkı'nın altından tünel geçirme işgüzarlığına vardık. Ne fena ki bu yağmadan hiçbir il, ilçe, semt, kaldıysa mahalle parkları azade değil.

St. James's parkı

ABBAS KARAKAYA

10-20 Ağustos tarihleri arasında İngiltere'nin üç şehrini, sırasıyla Bristol, Bath ve Londra'yı gezdim. Yanlarında kaldığım ailenin rehberliğinde geçen on günlük gezide beni en çok etkileyen parklar, yeşil açık alanlar oldu. Yağmurun, dolayısıyla yeşilin, ağacın bol olduğu bu ülkede yöneticiler muazzam parklar, açık hava gezinti, oyun alanları yapmışlar. Kıskandım. Aynı zamanda kederlendim. Gezi parkı, o parkı kurtarmak için verilen mücadele, ödenen ağır bedeller aklıma gelip durdu.

16 EKİM 2018

İngiltere sanayi kapitalizmin doğduğu, palazlandığı topraklar. Gelişmiş çok sayıda parkının olması bununla da alakalı. Başka bir deyişle, sanayi kapitalizminin şehirlere damgasını vurmaya başladığı 19. yüzyıl, aynı zamanda halka açık büyük kent parklarının kurulmaya başlandığı yüzyıl. O zamandan bu yana parklar şehirlerin değişmez öğeleri olmuştur. Şehirlerde fabrika ve üretim alanlarını dolduran insanların şehrin kalabalığından, kirinden, pasından ve gürültüsünden (geçici de olsa) kaçabilecekleri, biraz nefes alabilecekleri yerler olarak böyle parklar tasarlanmaya başlanmıştır.

SADELİK VE BÜYÜKLÜK

İngiltere’de dikkatimi en çok çeken parkların sadeliği ve büyüklükleri oldu. Parklar insanların doğaya karşılaşılabilecekleri yerler olarak tasarlanmış. Bu yüzden doğa ile insan arasında girebilecek (tesis, reklam panosu vb.), doğallığı zayıflatacak unsurlardan kaçınılmış. Öyle ki kimi yürüyüş, gezinti alanında çöp tenekesi bile yoktu (Ashton Court, Bristol). Sadelikten kastettiğim bu. Türkiye’deki duruma bakarak tersinden söylersek, İngiltere’de kış bahçesi, yaz bahçesi, sosyal tesis, mescit/kilise adı altında parklar imara açılıp amaçlarından saptırılmıyorlar. Parkların altını otopark yapmak kimsenin aklına gelmiyor. Kısaca, İngiltere’de parklar doğanın içinde zaman geçirilecek, doğayla baş başa kalınacak yerler olarak görülüyor. Parklar altıyla, üstüyle birilerine para kazandıracak boşluklar olarak görülüyor. Bristol’da gördüğümüz bir mahalle parkı üç, dört futbol sahası büyüklüğünde, ormana komşu yemyeşil bir alandı. Bu koskoca açıklıkta mütevazı bir çocuk oyun alanı ve yedi-sekiz bank dışında başka bir şey yoktu. Böyle bir düzenleme insanda açıklık, ferahlık hissi yaratırken, parkın bu hali insana “gel, istediğin gibi gez, oyna, yuvarlan, dur, düşün, arın, içine dön, kendini dinle” gibi mesajlar veriyordu.

Londra’da (St. James’s ve Hyde parkları) ve Bath’da (Royal Victoria parkı) gezdiğimiz şehir parklarında gördüğümüz başka bir ortak özellik de parklardaki yılankavi göl ya da göletler ve buralarda yaşayan çeşitli deniz kuşlarının varlığıydı. Su ve bu canlıların parkların değerini bir kat daha artırdığı aşikâr. Park düzenlemelerinin arkasındaki genel ilkeyle -en alt düzeyde insan müdahalesi- tutarlı olacak şekilde bu göl kenarları, yakınları kafe ya da restoranların işgaline

uğramamış. Hyde Park göleti kenarında sadece iki, St. James's parkında ise sadece bir tane kapalı, kafe/lokanta var. Bir de, uygun noktalara yerleştirilmiş, oturma yeri olmayan bir iki büfe. Özetle söylemek gerekirse, gölet kıyıları, önlerine dizilmiş banklarla insanlara ve güneşlenmek, kurulanmak için kıyıya çıkan su kuşlarına ait.

BÜYÜKLÜKLER VE GEZİ PARKI

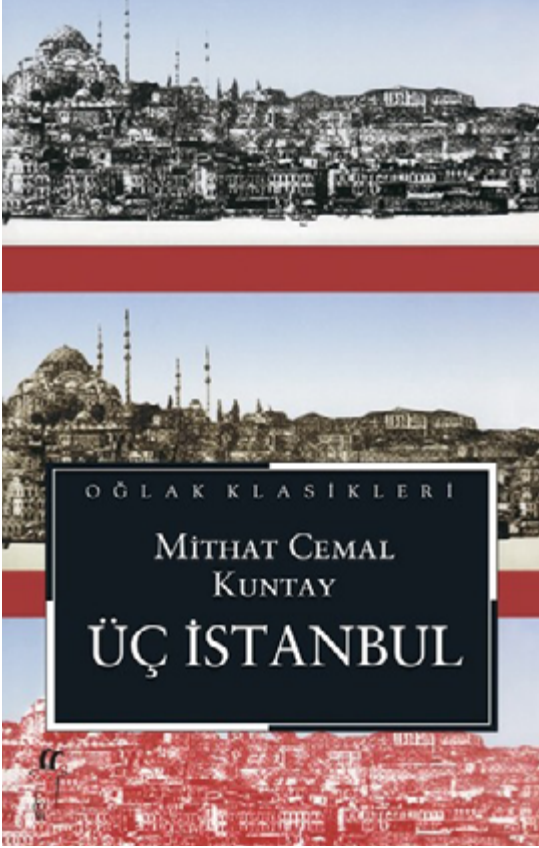
Gezdiğim parkların büyüklüklerini tasavvur etmenin en kolay yolu Gezi parkı ile karşılaştırmak. Birkaç istisnayı saymazsak, geleneksel Türk kentlerinde geçmişte kamu yararı gözetilen parklar yoktu. Ancak Cumhuriyetin kurulmasından sonra, parkı olmayan birçok kent parka kavuşmuştur. Taksim Gezi parkı İstanbul'un Cumhuriyet döneminde yapılmış ilk parkıdır ve bitişindeki Taksim Meydanı ise İstanbul'da meydan olarak tasarlanmış ilk meydandır. Tasarımı Fransız mimar, şehir plancısı Henri Prost'a yaptırılan, 1941'de kullanıma açılan park, Taksim Meydanı'ndan Maçka Vadisi'ne kadar olan üç yüz dönümlük bir alana yayılıyordu. Taksim ya da İnönü Gezisi olarak da bilinen bu alan, özellikle 1950'li yıllardan sonra parça parça inşaata açılarak yok edilmiştir. Şu an elimizde sekizde biri, yani 38 dönümlük bir parçası kalmıştır.

Büyüklükleri karşılaştırmaya gelince, 1635 yılından beri halka açık olan Hyde Park 1450 dönüm; yani Gezi parkının yaklaşık 40 katı. 1832 yılında kurulan St. James's parkı ise 350 dönüm; yani Gezi parkının yaklaşık 10 katı. Bath şehrindeki Royal Victoria parkı ise 230 dönüm; yani Gezi parkının 6 katı büyüklüğünde. Son bir karşılaştırma da ABD'den: Dünyanın en büyük kent parkları arasında sayılan, Kuzey Amerika kıtasının ve de New York şehrinin sıfırdan bir park olarak -İstanbul'un Gezi parkı gibi- tasarlanmış Central Park'ı (1856'da açılmış) ise tam tamına 3410 dönümdür. Yani Gezi'den 90 kere büyüktür.

SON SÖZ YERİNE

Gezip görme fırsatı bulduğum, yukarıda adlarını andığım, mutluluk hormonu salgılatan üç parkın mülkiyeti İngiliz Kraliyet ailesine ait. Ancak resmi statüleri ne olursa olsun, şehrin gözbebekleri muamelesi gören bu parklar, pratikte, yüzyıllardan beri halka açık; yani kamu malı.

Bizde ise parklar, yeşil alanlar kamu malı sayılıyor. Ama biz onları durmadan yağmalıyoruz. Taksim Gezi'sine Hilton oteli dikmekten, Dolmabahçe Sarayı'nın bahçesine Swiss oteli kondurmaya; oradan, Maçka Demokrasi Parkı'nın altından tünel geçirme işgüzarlığına vardık. Ne fena ki bu yağmadan hiçbir il, ilçe, semt, kaldıysa mahalle parkları azade değil. Parkların, yeşil alanların hal-i pürmelâlini de yazmaya devam edeceğim.

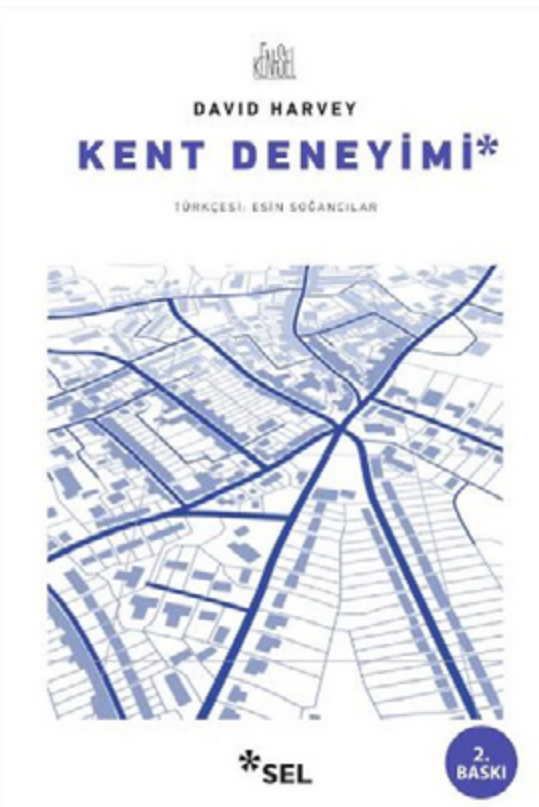
Üç İstanbul

Yazar: **Mithat Cemal Kuntay**

Yayınevi: **Oğlak Yayıncılık**

Baskı Yılı: **2018**

Sayfa Sayısı: **576**

Kent Deneyimi

Yazar: **David Harvey**

Çeviren: **Esin Soğancılar**

Yayınevi: **Sel Yayıncılık**

Baskı Yılı: **20186**

Sayfa Sayısı: **396**

Kitaplarda 'Kent'...

Kent Sosyolojisi

Editör: **Köksal Alver**
Yayınevi: **Çizgi Kitabevi**
Baskı Yılı: **2017**
Sayfa Sayısı: **413**

Kent İmgesi

Yazar: **Kevin Lynch**
Çeviren: **İrem Başaran**
Yayınevi: **İş Bankası Kültür Yayınları**
Baskı Yılı: **2010**
Sayfa Sayısı: **215**

Kent Paryaları

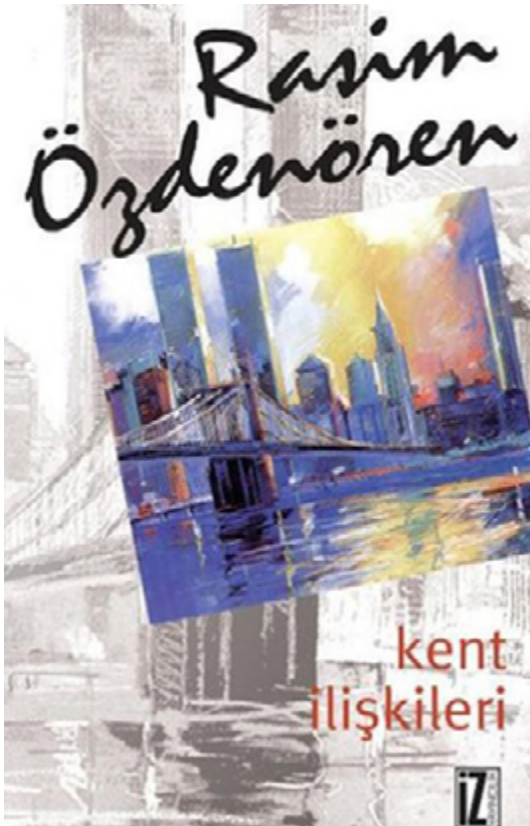
Yazar: **Loïc Wacquant**

Çeviren: **Mehmet Doğan**

Yayınevi: **Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi**

Baskı Yılı: **2012**

Sayfa Sayısı: **352**

Kent İlişkileri

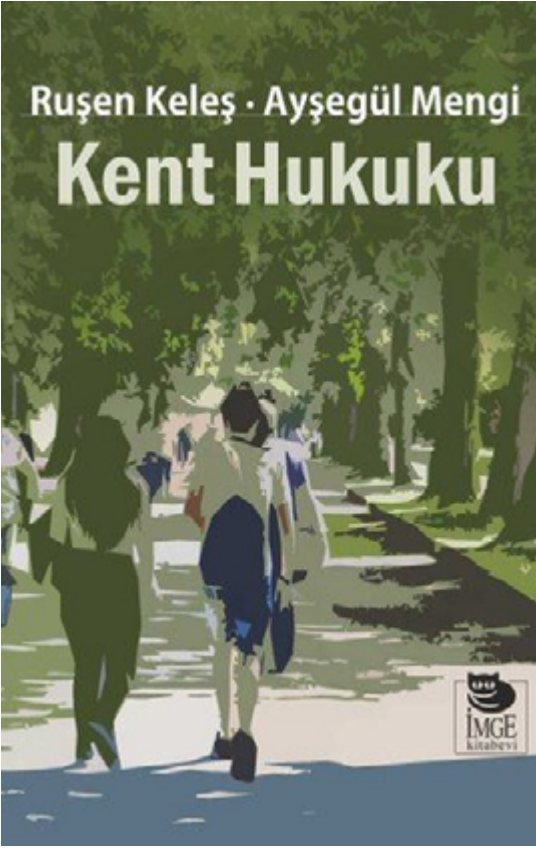
Yazar: **Rasim Özdenören**

Yayınevi: **İz Yayıncılık**

Baskı Yılı: **2009**

Sayfa Sayısı: **200**

Kitaplarda 'Kent'...

Kent Hukuku

Yazar: **Ruşen Keleş, Ayşegül Mengi**

Yayınevi: **İmge Kitabevi**

Baskı Yılı: **2017**

Sayfa Sayısı: **263**

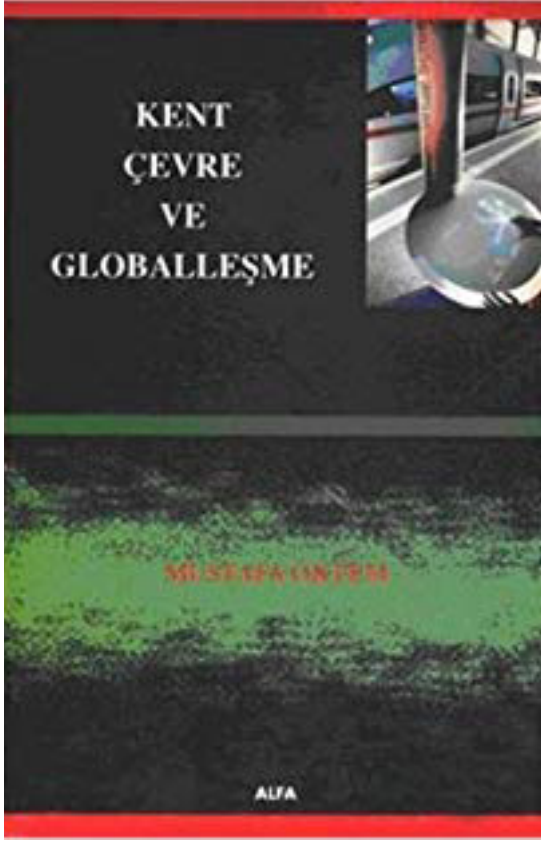
Kent Dindarlığı

Yazar: **Mehmet Altan**

Yayınevi: **Everest Yayınları**

Baskı Yılı: **2015**

Sayfa Sayısı: **168**

Kent Çevre ve Globalleşme

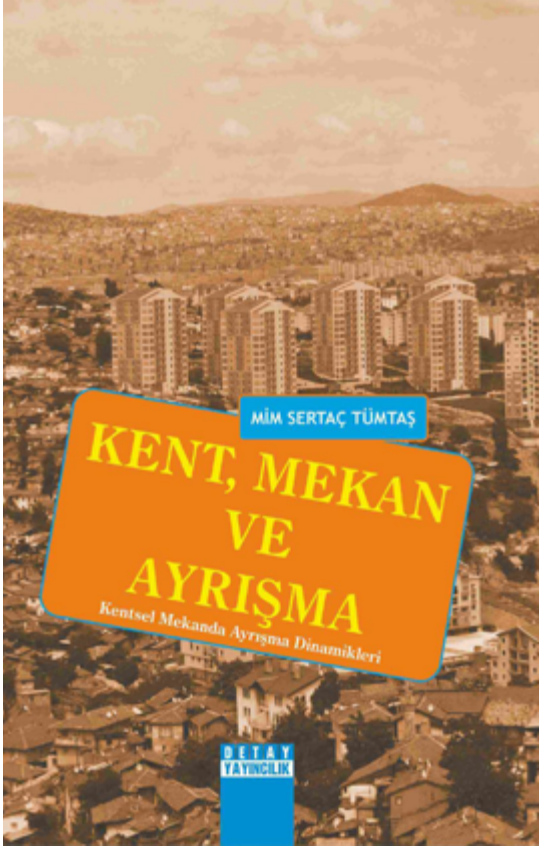
Yazar: **Mustafa Öktem**
Yayınevi: **Alfa Yayıncılık**
Baskı Yılı: **2003**
Sayfa Sayısı: **221**

Kent - Komün - Ekoloji

Yazar: **Metin Yeğin**
Yayınevi: **Öteki Yayınevi**
Baskı Yılı: **2015**
Sayfa Sayısı: **208**

Kitaplarda 'Kent'...

Kent, Mekan ve Ayrışma

Yazar: **Mim Sertaç Tümtaş**

Yayınevi: **Detay Yayıncılık**

Baskı Yılı: **2000**

Sayfa Sayısı: **280**

Kent Sınıf İktidar

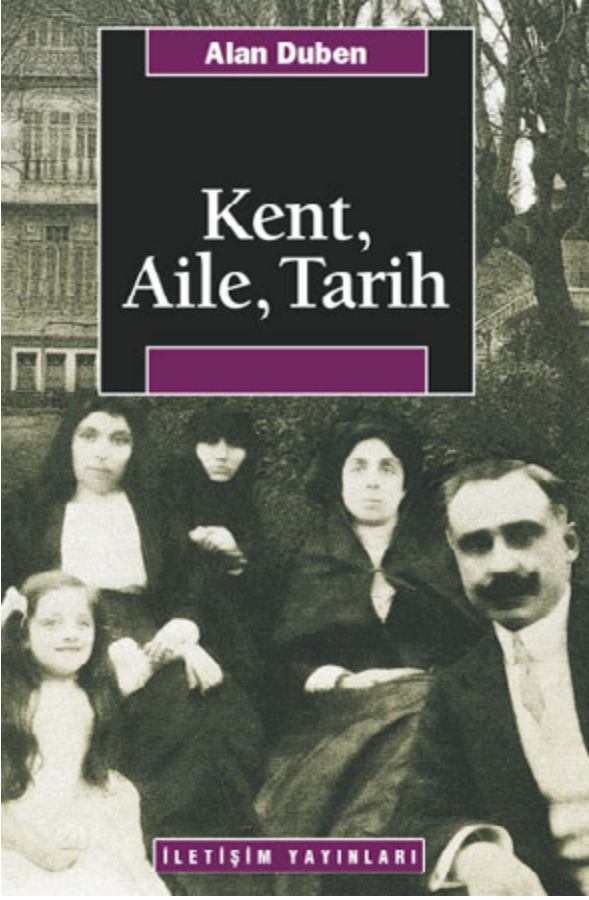
Yazar: **Manuel Castells**

Çeviren: **Asuman Türkün**

Yayınevi: **Phoenix Yayınları**

Baskı Yılı: **2015**

Sayfa Sayısı: **280**

Kent, Aile, Tarih

Yazar: **Alan Duben**

Çeviren: **Leyla Şimşek**

Yayınevi: **İletişim Yayınları**

Baskı Yılı: **2002**

Sayfa Sayısı: **222**

Kent ve Toplumsal Cinsiyet

Yazar: **Paula Kantor , Helen Jarvis , Jonathan Cloke**

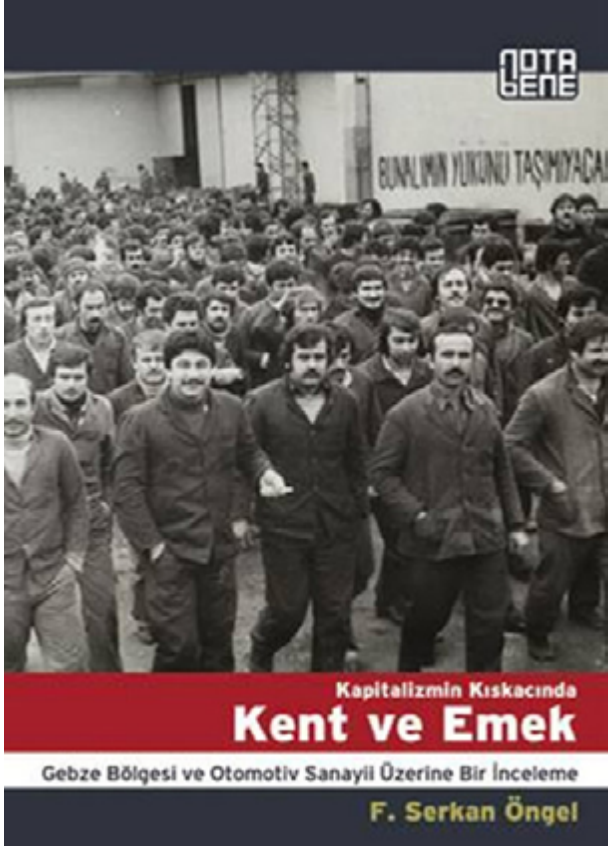
Çeviren: **Yıldız Temurtürkan**

Yayınevi: **Dipnot Yayınları**

Baskı Yılı: **2015**

Sayfa Sayısı: **368**

Kitaplarda 'Kent'...

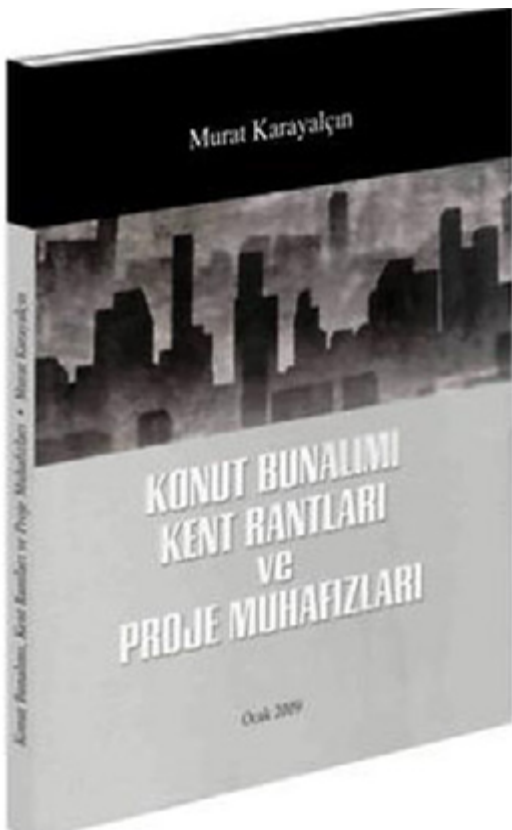
Kapitalizmin Kısılcında Kent ve Emek

Yazar: **F. Serkan Öngel**

Yayınevi: **Nota Bene Yayınları**

Baskı Yılı: **2012**

Sayfa Sayısı: **304**

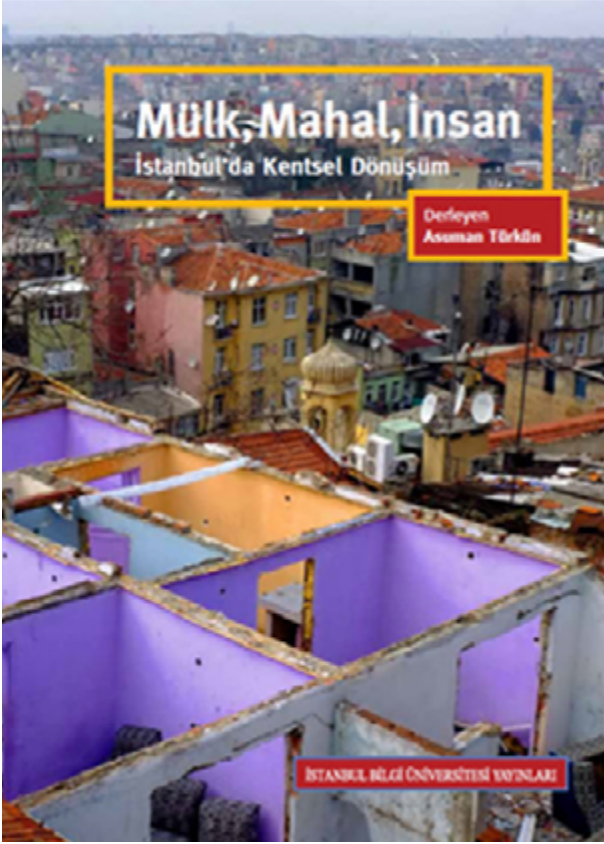
Konut Bunalımı Kent Rantları ve Proje Muhafızları

Yazar: **Murat Karayalçın**

Yayınevi: **Boyut Yayın Grubu**

Baskı Yılı: **2009**

Sayfa Sayısı: **140**

Mülk, Mahal, İnsan - İstanbul'da Kentsel Dönüşüm

Derleyen: **Asuman Türkün**

Yayınevi: **İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları**

Baskı Yılı: **2014**

Sayfa Sayısı: **443**

İstanbul Kimin Şehri?

Hazırlayan: **Orhan Kemal Koçak , Dilek Özhan Koçak**

Yayınevi: **Metis Yayıncılık**

Baskı Yılı: **2016**

Sayfa Sayısı: **408**